

Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі
Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

**Бастауыш сынып білім алушыларының оқу сауаттылығын
қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар**

Астана, 2023

БІ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының Ғылыми-әдістемелік кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды (2023 жылғы 3 қарашадағы №5 хаттама)

Бастауыш сынып білім алушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар – Астана: БІ. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2023. – 120 б.

Әдістемелік ұсынымдар бастауыш сынып білім алушыларының оқу сауаттылығы бойынша оқу жетістіктерін, білік, дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Оқу процесінде оқу сауаттылығына бағытталған тапсырмаларда оқытудың пәндік нәтижелерін ғана емес, сонымен қатар құзыреттілікке бағытталған тапсырмалар арқылы метапәндік нәтижелерін қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар берілген.

Әдістемелік ұсынымдар жалпы білім беретін мектеп мұғалімдеріне, әдіскерлерге, сондай-ақ білім беру ұйымдарының қызметкерлеріне арналады.

Кіріспе

Бастауыш сынып пәндерін оқытудың басым мақсаты - бастауыш сынып білім алушысының оқу құзыреттілігін қалыптастыру, өзін-өзі тәрбиелеу құралы ретінде оқырман қызметін қолдана алатын сауатты оқырман ретінде тану. Бастауыш сыныптарда оқудың негізгі мақсаты - білім алушының сауатты оқырман болуына көмектесу, оқырман тәжірибесін байыту.

Оқу дағдысын қалыптастыру білім алушы мәтінді қабылдай алатын, яғни көркем сөзді тыңдай және ести алатын, мәтінді дауыстап оқып, үнсіз оқи алатын немесе тек онымен танысатын іс-әрекетті қамтиды. Оқылымды тек фактілер деңгейінде ғана емес, сонымен бірге мағынада да түсіну, яғни өз пайымдауларына ие болу, эмоционалды қатынастарды білдіру, салыстыру, дәлелдеу, түсіндіру. Оқығанды қиялында елестету және мәтінді қайталау, оны әртүрлі нұсқаларда айта білу компоненттері дұрыс оқу қызметін жүзеге асыру үшін қажет.

Зерттеу мәліметтері бойынша, адам жадында естіген материалдың 25%-ы, көрген және естіген материалдың 33%-ы, егер білім алушы оқу процесінде белсенді әрекеттерге қатысса материалдың 75%-ы қалады. PIRLS және PISA зерттеулері білім алушының оқуды жалғастыру, одан әрі еңбек қызметіне дайындалу және қоғам өміріне белсенді қатысу үшін оқу сауаттылығын қаншалықты меңгергенін көрсетеді. PISA зерттеу шеңберінде оқу сауаттылығы бірнеше деңгейге бөлінеді. Ең төменгі деңгейде білім алушылар қарапайым критерий бойынша мәтіннен қажетті ақпаратты таба алады. Келесі деңгейде білім алушы мәтіндегі ақпаратты бірнеше критерийлер бойынша іздестіре алады. Үшінші деңгейде білім алушы мәтіннен қажетті ақпаратты тауып, мәтін ішіндегі байланысты танып, қарама-қарсы ақпаратпен жұмыс істей білуі керек. Төртінші деңгейде білім алушы жасырын ақпаратты қамтитын микротемалардың реттілігін немесе комбинациясын тауып, орната алады, белгілі бір тапсырмаларды орындау кезінде қорытынды жасай алады. Ең жоғары деңгейде білім алушы күрделі құрылымның мәтіндерін қабылдауға, мазмұнды түсіндіруге және талдау, синтез және бағалау жүргізуге қабілетті болады.

Оқу сауаттылығын жетілдіру бойынша жұмыс білім алушылардың жетістіктерін анықтауға және білік, дағдылардың қалыптасу деңгейін анықтауға бағытталған. Мұндай жұмыс білім алушылар үшін маңызды, өйткені білім алушы өз алдына оқу міндетін қоюды, оны шешудің жолдарын табуды және өзінің іс-әрекеті мен жетістіктерін бағалауды үйренуі керек. Оқу процесінде оқу сауаттылығына бағытталған тапсырмаларға ерекше назар аудару керек, оларды білім алушылар тек оқытудың пәндік нәтижелерін ғана емес, сонымен қатар құзыреттілікке бағытталған тапсырмалар арқылы метапәндік нәтижелерін көрсетеді. Ең бастысы - оқу кеңістігін ұйымдастыру, материалды, стратегияларды, әдістерді және мәтінмен жұмыс істеу технологияларын тиімді таңдау ұсынылады.

1. Бастауыш сынып білім алушыларының оқу сауаттылығын қалыптастырудың ерекшеліктері

Оқу сауаттылығы – жазбаша мәтіндерді түсіну және оларға рефлексия жасау қабілеті. Білім алушылар диаграммалар, суреттер, карталар, кестелер және графиктер түрінде берілген әртүрлі жанрдағы мәтінді түсіну, ақпаратты табу, мәтінді түсіндіру, оның мазмұны туралы ойлану, оның мәні мен мағынасын бағалау қабілетін көрсетуі тиіс.

Оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін бастауыш сыныптардан бастап әртүрлі мәтіндерді, соның ішінде электронды мәтіндерді қолдану қажет. Сөйлеу әрекетінің 4 түрін: тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым, сондай-ақ жоғары сатыдағы дағдылары дамыту үшін: мәтіндерді талдау, жинақтау және бағалау шынайы өмірлік жағдайларда әртүрлі тілдік рецептивті (диалогты тыңдау, әртүрлі жанрдағы мәтіндерді оқу және т.б.), өнімді (монолог, презентация, хат және т.б.) және интерактивті (өзара әрекеттесуді қажет ететін) әрекеттер арқылы коммуникативтік тілдік құзыреттерді қолдануға болады. Аталған дағдыларды қалыптастыру және дамыту үшін іс-әрекеттің әр түрімен үйлескен тапсырмаларды қолдану ұсынылады.

Оқу сауаттылығы дағдыларын тек тілдік пәндердің сабақтарында ғана емес пәнаралық контексте де дамыту қажет, ол үшін:

- ✓ оқуға үйретуді басқа пәндермен кіріктіру;
- ✓ тілдерді және басқа пәндерді оқытатын мұғалімдер арасындағы ынтымақтастықты нығайту;
- ✓ оқудың әртүрлі стратегияларын қолдану дағдыларын дамыту, атап айтқанда, білім алушылардың оқығанын біріктіру, қорыту және бағалау дағдыларын дамыту;
- ✓ өз пікірін білдіруді қажет ететін тапсырмаларды қолдану (ашық сұрақтардың көмегімен);
- ✓ оқылатын мәтінді таңдауда сараланған тәсілді қолдану, белгісіз сөздердің үлесі немесе оның байланысы мен құрылымы арқылы мәтіннің күрделілігін анықтау;
- ✓ цифрлық мәтіндермен, соның ішінде интернет ортада жұмыс жасау дағдыларын дамытуға машықтандыру;
- ✓ оқу және цифрлық сауаттылыққа үйрету бағдарламаларын кіріктіру және т.б.

Тілдік пәндер бойынша оқу бағдарламаларының оқыту мақсаттарын пысықтау PIRLS және PISA халықаралық зерттеулерінде бағаланатын оқу сауаттылығы дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға мүмкіндік береді:

- нақты түрде берілген ақпаратты табу;
- тікелей қорытындылар жасау;
- ақпараттың идеясын түсіндіру және кіріктіру;
- мәтін элементтерінің мазмұнын бағалау және сынау.

Халықаралық салыстырмалы зерттеулер қазақстандық білім беру жүйесін жаңғыртуда шешуші рөл атқарады. Қазақстан қатысатын сауалнамалардың нәтижелерін (халықаралық білім алушыларды бағалау бағдарламасы [PISA],

мектептерге арналған PISA негізіндегі Тест [PBTS], халықаралық математика және жаратылыстану ғылымдарын зерттеу тенденцияларын [TIMSS], PIRLS, халықаралық компьютерлік және ақпараттық сауаттылықты зерттеу [ICILS], оқыту мен оқытуды халықаралық зерттеулерді [TALIS]) зерттеушілер білім беру нәтижелерін бағалау және білім беру жүйесінің даму тенденцияларын талдау үшін кеңінен пайдаланады.

2016 жылғы PIRLS нәтижелері бойынша дайындалған Ұлттық есепте тіл мен әдебиетке байланысты бастауыш білім беру сапасын жақсарту бойынша негізгі ұсыныстар берілген. PIRLS форматындағы пәндер бірқатар мектептерде оқу бағдарламасына енгізілді. Сонымен қатар, халықаралық салыстырмалы сауалнамалар нәтижесінде Оқу-ағарту министрлігі білім алушылардың оқуға деген қызығушылығын арттыру және оқуды қолдау бойынша мектеп кітапханаларының қызметін қалыптастыру бойынша бірқатар міндеттер қойды.

Қазақстан PIRLS-ке 2016 жылдан бері қатысып келеді. Бұл елге төртінші сынып білім алушыларының оқу дағдылары туралы, соның ішінде білім берудегі теңсіздік және олардың үлгеріміне контекстік факторлардың әсері туралы сенімді мәліметтер алуға мүмкіндік берді. Бұл деректер елге білім беру бағдарламаларының күшті және әлсіз жақтарын анықтауға және білім алушылардың оқу дағдыларын жақсарту үшін жаңа оқыту әдістері мен технологияларын әзірлеу үшін ақпарат беруге көмектеседі.

PIRLS 2021 ЗЕРТТЕУІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАННЫҢ НӘТИЖЕЛЕРІ

PIRLS әлемнің 60-тан астам еліндегі бастауыш сынып білім алушыларының мәтінді оқу және түсіну деңгейі мен сапасын бағалайды.

PIRLS 2021 ерекшеліктері

- ✓ Өткізілу уақыты: 2021 жылдың қыркүйек – қазан айлары.
- ✓ Зерттеудің 5-ші циклі (ҚР үшін екінші)
- ✓ Зерттеуге әлемнің 65 елі мен аумағы қатысты.
- ✓ Қазақстаннан 17 аймағынан 389 мектептен 10 мыңнан астам білім алушы қатысты.
- ✓ Қатысушылар: 5-сыныпқа өткен және жаңартылған мазмұнның толық циклін меңгерген білім алушылар
- ✓ Іріктеменің 2/3 бөлігі (7 023 білім алушы) алғаш рет компьютерлік форматқа қатысты.
- ✓ ТМД елдері арасында Өзбекстан алғаш рет қағаз форматына қатысты.
- ✓ ҚР-да компьютерлік формат шеңберінде алғаш рет ePIRLS онлайн оқу дағдысы бағаланды.

Зерттеу шеңбері

PIRLS 2021 шеңберінде оқу сауаттылығы «қоғам талап ететін және немесе жеке тұлға бағалайтын жазбаша тілдің формаларын түсіну және қолдану қабілеті» ретінде анықталады (Mullis және т.б.).

1-сурет. Бағаланатын оқу мақсаттары

Бағаланатын оқу мақсаттары	Тапсырмалардың берілуі
Әдеби оқырман тәжірибесін меңгеру	50 %
Ақпаратты игеру және пайдалану	50 %

Бағаланатын оқу мақсаттары	Тапсырмалардың берілуі
ePIRLS үшін ақпаратты игеру және пайдалану	100 %

Бағаланатын оқу дағдылары	Тапсырмалардың берілуі
Нақты түрде берілген ақпаратты табу	20 %
Тікелей тұжырымдарды тұжырымдау	30 %
Идеяны түсіндіру және біріктіру және ақпарат	30 %
Мазмұнды бағалау және сынау және мәтін элементтері	20 %

2021 жылғы PIRLS мәтінін оқу және түсіну сапасын халықаралық зерттеу туралы

57 мемлекетте және сегіз салыстырмалы ұйымда сәтті өткізілген PIRLS 2021 алдыңғы PIRLS бағалауларынан бірнеше жағынан ерекшеленеді. Біріншіден, PIRLS 2021 бағдарламасына көшуде маңызды шығармашылық күш білім алушылардың ұсынуымен жаңа топтық бейімдік дизайнын пайдалана отырып, 23 түрлі-түсті және тартымды мәтіндері бар инновациялық цифрлық бағалауға көшуге бағытталды. Екіншіден, PIRLS 2021 деректерін жинау екі жыл ішінде бұрын-соңды болмаған COVID-19 пандемиясы кезінде жүзеге асты. Мектептерде деректерді жинау біршама сәтсіздіктерге тап болғанымен, көптеген елдер жоғары сапалы деректерді жинау стандарттарын сақтады. Осы орасан күш-жігердің нәтижесінде PIRLS 2021 пандемия кезінде жиналған төртінші сыныптың халықаралық деңгейдегі жалғыз салыстырмалы нәтижелерін берді.

PIRLS 2021 төртінші сыныптағы халықаралық оқуды бағалауда екі маңызды жетістікті қамтыды:

- Цифрлық бағалауға көшу
- Топтық бейімдік дизайн енгізілді.

Цифрлық бағалау арқылы өлшеуді қызықты және интерактивті бағалау материалдары мен процедуралары арқылы жақсартуға болады. Интерактивті бағалаудың артықшылықтарына қоса, операциялық процедураларға қатысты әрекеттер (мысалы, материалдарды басып шығару және мектептерге жіберудің цифрлық баламасы) цифрлық бағалауға көшкеннен кейін одан да жоғары жүйелілік және тиімділікпен жүзеге асырылады.

PIRLS 2021 аясында 26 мемлекет пен салыстыру талдауын жүргізетін 7 ұйым деректерді жинаудың негізгі әдісі ретінде цифрлық бағалауға ауысты, сондай-ақ «көпір» (аралық) іріктеуде PIRLS 2016 көшірмесінен тенденцияларды сипаттайтын қағаз мәтіндерін пайдаланды.

PIRLS 2021-де оқуды бағалау жүйесі

PIRLS 2021 оқуды түсінуді PIRLS 2021 оқуды бағалау құрылымы негізінде бағалады («PIRLS 2021 Оқуды Бағалау Жүйесі» 1-тарау). PIRLS оқуды бағалау жүйесі оқу және білім беру саласындағы зерттеулердің PIRLS Оқуды Дамыту Тобы (ОДТ) және Ұлттық Зерттеу Үйлестірушілері (ҰЗҮ) жүргізген тексерулері арқылы алдыңғы қатарда болуын қамтамасыз ету үшін әр цикл сайын жаңартылып отырды. Бұл білім беру тәжірибесі мен саясатында PIRLS өзектілігі мен маңыздылығын сақтайды. Дегенмен, PIRLS - бұл тенденцияларды зерттеуді білдіреді, сондықтан оның негізінде орналасқан ұйым барлық кезеңдерде өзгеріссіз қалды.

Құрылым оқудың екі негізгі мақсаты төңірегінде ұйымдастырылған: әдеби тәжірибе үшін оқу, ақпаратты алу және пайдалану үшін оқу. Сондай-ақ құрылым оқуды түсінудің төрт қиылысатын үрдісін қамтиды: назар аудару және нақты айтылған ақпаратты табу; тікелей қорытындыларды тұжырымдау; идеялар мен ақпаратты түсіндіру және қорытындылау; мазмұны мен мәтіндік элементтерді талдау және бағалау.

1-кесте. PIRLS 2021 бағаланатын оқу дағдылары

Оқу дағдылары	Міндеттері
Нақты түрде берілген ақпаратты табу	<ul style="list-style-type: none"> * Оқудың нақты мақсатына қатысты ақпаратты табу және алу; * Нақты идеяларды іздеу; * Сөздер немесе сөз тіркестерінің анықтамаларын іздеу; * Тарихи жағдайын анықтау (мысалы, уақыт пен орын); * Тақырыптық сөйлемді немесе негізгі идеяны табу (егер олар нақты тұжырымдалған болса); * Графикалық бейнеде нақты ақпаратты табу (мысалы, графикада, кестеде немесе картада).
Тікелей қорытындыларды қалыптастыру	<ul style="list-style-type: none"> * Бір оқиға басқа оқиғаны тудырды деген қорытындыларды тұжырымдау; * Кейіпкердің іс-әрекетінің себебін көрсету; * Екі кейіпкердің қарым-қатынасын сипаттау; * Нақты мақсатқа қол жеткізуге қандай мәтін немесе веб-сайттың қай бөлімі көмектесе алатынын анықтау.
Идея мен ақпаратты түсіндіру және біріктіру	<ul style="list-style-type: none"> * Мәтіннің жалпы хабарламасын немесе тақырыбын тану; * Кейіпкерлердің әрекеттеріне балама қарастыру; * Әңгіменің көңіл-күйін немесе үнін анықтау; * Мәтіндік ақпараттың нақты қолданылуын түсіндіру; * Мәтіндерде немесе веб-сайттарда және олардың арасында берілген ақпаратты салыстыру және салыстыру.
Мәтін мазмұны мен элементтерін бағалау және сынау	<ul style="list-style-type: none"> * Мәтіндегі ақпараттың толықтығын немесе анықтығын бағалау; * Сипатталған оқиғалардың нақты орын алу ықтималдығын бағалау; * Автордың дәлелі адамдардың ойлары мен істерін өзгерту ықтималдығын бағалау; * Мәтін атауының негізгі тақырыпты қаншалықты жақсы бейнелейтінін бағалау; * Метафора немесе тон сияқты тілдік ерекшеліктердің әсерін сипаттау; * Мәтіндегі немесе веб-сайттағы графикалық элементтердің әсерін сипаттау; * Мәтіннің немесе веб-сайттың көзқарасын немесе көзқарасын анықтау; * Веб-сайттан ақпаратты іздеудің қарапайымдылығын бағалау; * Веб-сайттағы ақпараттың дұрыстығын бағалау.

PIRLS 2021 мәтіндерін сипаттау

Көркем мәтіндер. PIRLS 2021 көркем мәтіндерін бағалау PIRLS 2021 цифрлық форматында ұсынылған тоғыз мәтінді қамтыды. Мәтіндер толық әңгімелер немесе қосымша суреттері бар эпизодтар болды. Мәтіндер бір немесе екі басты кейіпкері бар заманауи және дәстүрлі оқиғаларды, бір немесе екі орталық оқиғадан тұратын сюжетті және жалпы тақырып немесе идеяны қамтыды. Жалпы, көркем әдебиет мәтіндері білім алушыларды оқиғаларға, жағдайларға, әрекеттерге, салдарға, кейіпкерлерге, атмосфераға, сезімдерге және әңгімелердегі идеяларға итермелеуге арналған бірқатар стильдерді қамтыды.

Топтық бейімді бағалау дизайнына сәйкес мәтіндер үш қиындық деңгейін ұсынды - жеңіл, орташа және күрделі. Қарапайым мәтіндер (байланысты тармақтар бойынша орташа 76% дұрыс жауап) салыстырмалы түрде қолжетімді болды, ұзындығы шамамен 500 сөз, анық сызықтық құрылымы, анық мағынасы және қарапайым сипатталған кейіпкерлері бар. Тілі күнделікті лексика мен қарапайым сөйлем құрылымымен ерекшеленді. Күрделі мәтіндер (байланысты тармақтар бойынша орташа 56% дұрыс жауаптар) салыстырмалы түрде күрделі болды, көлемі шамамен 850 сөз болды, сюжетті бұрмалаулар, күрделі екіұшты кейіпкерлердің дамуы және дерексіз идеялар сияқты тереңірек мағынаны зерттеуге мүмкіндіктер бар. Олар лексиканың, бейнелі және метафоралық тілдің кең ауқымын қамтыды. Орташа мәтіндер (байланысты тармақтар бойынша орташа есеппен 66% дұрыс) орташа күрделі, көлемі шамамен 700 сөзден, баяндау құрылымымен және анық идеясымен сипатталды.

Ақпараттық мәтіндер. PIRLS 2021 ақпараттық оқуды бағалау PIRLS 2021 цифрлық форматында ұсынылған тоғыз мәтінді қамтыды. Ақпараттық мәтіндер диаграммалар және графиктері бар үздіксіз және үзікті мәтіндерді қамтиды. Мәтіндерде диаграммалар, карталар, иллюстрациялар, фотосуреттер немесе кестелер сияқты презентация элементтері болды. Материалдар ауқымы ғылыми, өмірбаяндық және тарихи мәліметтер мен идеяларды қамтыды. Мәтіндер логика, дәлелдеме, хронология және тақырыпты қамтитын әртүрлі тәсілдермен құрылымдалған. Кейбіреулері тақырыпшалар немесе мәтіндік алаң сияқты ұйымдастыру ерекшеліктерін қамтыды.

Топтық бейімді бағалау дизайнына сәйкес тоғыз мәтін қиындықтың үш деңгейін көрсетті: жеңіл, орташа және күрделі. Қарапайым мәтіндер (байланысты элементтер бойынша орташа есеппен 74% дұрыс жауап) көлемі шамамен 500 сөзді құрады, құрылымы нақты, мағынасы анық және сөйлем құрылымы қарапайым. Күрделі мәтіндер (байланысты элементтер бойынша орташа 51% дұрыс жауап) көлемі шамамен 850 сөз, абстрактілі немесе техникалық идеяларға негізделген және айтарлықтай мөлшерімен кірістірілген бөлшектерімен, кейбір күрделі сөйлемдерімен және тақырыпқа қатысты сөздік қорымен концепциялық тұрғыдан көбірек талап етті. Орташа мәтіндер (байланысты элементтер бойынша орташа 60% дұрыс) күрделілігі орташа және ұзындығы шамамен 700 сөз болды.

Негізгі қорытындылар

✓ 2021 жылдың айында Қазақстан Бельгияның француз бөлігі Грузия, Әзірбайжан және Өзбекстанды қоса алғанда, 19 елдің орташа көрсеткіштерімен салыстырмалы нәтижелер көрсетуде

✓ 5 жыл динамикасында Қазақстанның нәтижелері 32 балға төмендейді

✓ 2016 жылмен салыстырғанда жоғары деңгейден өткен білім алушылардың үлесі төмендеді

✓ Қазақстандық білім алушылар ақпараттық мәтіндерге қарағанда әдеби мәтіндерді (508) жақсы орындайды (501)

✓ Қазақстандық білім алушылар түсіндіру, интеграциялау және бағалау (502) бойынша тапсырмалармен жұмыс істеуде ақпаратты табу және қорытындыларды тұжырымдаудан (505) әлсіз

✓ Қазақстандық білім алушылар компьютерлік (504) және қағаз (505) тестілеу бойынша ұқсас нәтижелерді көрсетті

✓ Ауылдық және қалалық мектептерде білім алушылар, сондай-ақ оқыту тілдері мен білім алушылардың гендерлері арасындағы алшақтықтың ұлғаюы байқалады.

Ұсынымдар

✓ Оқу процесінде ақпараттық мәтіндерді пайдалануды кеңейту (ғылыми-көпшілік кітаптар)

✓ Оқу үшін тең түпнұсқалы материалдарды пайдалану (басқа мектеп пәндерінің материалдары, рецепт нұсқаулықтары, өмірбаяндар, электрондық хаттар, газет мақалалары, әлеуметтік желілердегі посттар)

✓ Оқуды басқа пәндермен біріктіру. Оқырмандық сауаттылық дағдыларын дамыту пәнаралық контексте тек тіл пәндерінің сабақтарында ғана жүргізілмеуі тиіс.

✓ Тілдерді және басқа да пәндерді оқытатын мұғалімдер арасындағы ынтымақтастықты нығайту

✓ Оқудың әртүрлі стратегияларын қолдану дағдыларын дамыту, атап айтқанда білім алушылардың оқылғандарды біріктіру, қорыту және бағалау дағдыларын дамыту

✓ Өз пікірлерін ашық сұрақтарға келтіруді талап ететін тапсырмаларды пайдалану

✓ Оқу үшін мәтінді таңдау кезінде сараланған тәсілді пайдалану. Мәтіннің күрделілігін белгісіз сөздер үлесі немесе оның байланысы мен құрылымы арқылы анықтауға болады.

✓ Цифрлық мәтіндермен, оның ішінде интернет ортада жұмыс істеу дағдыларын дамыту

✓ Оқырмандарды және цифрлық сауаттылықты оқыту бағдарламасын біріктіру

✓ Оқуды оқыту практикасына сандық құрылғыларды енгізу бойынша ұсыныстар әзірлеу, ұлдардың дағдыларына ерекше көңіл бөлу.

2. Бастауыш сынып білім алушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде Қарағанды облысы Ы. Алтынсарин атындағы Тірек мектебінің бастауыш сынып мұғалімі Мадкенова Алма Мажитовнаның тәжірибесі алынды.

Қазақ тілі				
2 тоқсан				
Бөлім «Менің мектебім»				
Құндылықтар	Бөлім (сөйлеу әрекетінің түрі)	Бөлімше (түйінді дағдылар)	Оқу мақсаттары	Ұсынылатын әдіс-тәсілдер
Ынтымақтастық.	Тыңдалым Айтылым	1.1 Тыңдаған материалдың мазмұнын түсіну	2.1.1.1 тыңдаған материал бойынша түсінбеген сөздерін белгілеу, мәтін мазмұны бойынша қойылған сұрақтарға жауап беру	<p>«Кірпіш» стратегиясы Жеке жұмыс. А4 парағына кірпіштердің суреттері салынады. Салынған суретке, яғни кірпіштердің ішіне түсінбеген сөздерін жазады. Сол сөздермен түсіндірме жұмыс жүргізіледі. Мұғалім басқа білім алушыларға жауап беруге мүмкіндік береді. Жауап болмаған жағдайда, өзі түсіндіреді.</p> <p>Жұппен жұмыс. Жұптар бір-бірінің жазғандарын оқиды, толықтырады. Кірпішке жазған жауаптарын топта талқылайды. Топтың ішінен 5 маңызды ақпаратты стикерге жазып, тақтаға іледі және түсіндіреді.</p> <p>«Ой қозғау» әдісі Баланың басынан өткен бұрынғы тәжірибесіне сүйене отырып, жеке, топтық және ұжымдық талқылау арқылы берілген</p>

				<p>тақырып мазмұнымен өз бетінше жұмыс жасауына бағытталған, қызығушылықты оятуға арналған стратегия.</p> <p>«Ара ұяшықтары» стратегиясы Жазбаша кері байланыс. Мұғалім алтыбұрышты ара ұяшықтарын алдын ала қиып береді. Әр топ өз ұяшықтарын құрастырады. Мысалы: белгілі бір әдеби шығарманың кейіпкерін сомдауда, оның мінезін, түрін, сипатын жазады. Соңында қай топтың ұяшығы үлкен болды? Кім топқа өз үлесін қосты? Салыстырылады.</p>
Өмір бойы білім алу	Тыңдалым Айтылым		3.1.1.1 тыңдаған материал бойынша тірек сөздерді белгілеу, ашық және жабық сұрақтарға жауап беру	<p>«Сұрақ қою және талқылау» әдісі 1-топ: мәтін мазмұны бойынша ашық сұрақтар құрастырып жазыңыз, сол сұрақтарға жауабын мәтіннен тауып қоршаңыз 2-топ: мәтін бойынша «ия» немесе «жоқ» деп жауап беретіндей етіп жабық сұрақтар қойыңыз. 3-топ: мәтіннен кейіпкердің сөздерін табыңыз. Топтар бір-біріне қойылған сұрақтарға жауап береді. «Ойлан, тап!» әдісі Топтар мұғалім ұсынған тапсырмаларды орындайды: 1-топ: Тірек сөздер арқылы мәтіннің негізгі ойын анықта;</p>

			<p>4.1.1.1 тыңдаған материал бойынша негізгі тұстарын түртіп алу және солардың негізінде мәтіннің мазмұнын айту</p>	<p>2-топ: Екі кейіпкер арасындағы қарым-қатынасты сипатта; 3-топ: Кейіпкердің іс-әрекетінің себебін анықта.</p> <p>«Мен ... сенемін, мен ... ойлаймын, мен ... сеземін, мен ... істей аламын» стратегиясы Сабақты қорытындылау барысында өтеді. Релаксациялық жағымды музыка қосылады. Сынып білім алушылары бос жерге дөңгелене отырады. Көздерін жұмып, стратегияда көрсетілген сөздермен екі-үш сөйлем құрастырып, дайындалып отырады. Мұғалім немесе бастаушы кез келген білім алушыны қолымен барып ұстайды. Білім алушы өзінің ойлап отырған сөйлемін дауыстап айтады. Мысалы: Мен бүгінгі сабақта үйренген білімімді өмірде қолдана алатыныма сенемін.</p> <p>«Пирамидалық талқылау» стратегиясы Топ мүшелерінің саны 4 білім алушыдан болуы керек. Әр топ өз таратылған флипчарт қағазға мәтіннің ішінен көркемдегіш құралдарды тауып, мағынасын анықтайды: теңеу, эпитет, гипербола, риторикалық сұрақ т.б. Тіктөртбұрыштың сыртқы бөлігіне топтың әр мүшесі өз жауабын жазады. Қағазды бұру арқылы бір-бірінің жауабымен танысады. Жауаптарымен танысып ортақ</p>
--	--	--	---	--

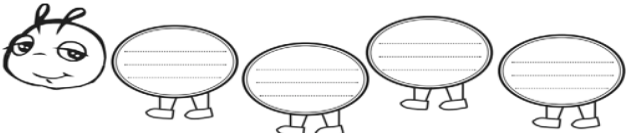
				<p>пікірді қағаз ортасына жазып, ойларын қорғайды.</p> <p>«Түргіп алу» стратегиясы Берілген мәтін жиегіне тиісті белгілер: - бұрыннан білемін, + - енді білдім, ? – түсіне алмадым белгілерін қоя отырып, әр білім алушы мәтінмен алдымен жеке, сонан соң жұптасып жұмыс жасайды. Жұптық жұмыс барысында жаңадан берілген мәліметтер мен түсініксіз сөздер талқыланады.</p> <p>«Семантикалық карта» стратегиясы бойынша қойылған сұрақтарға жауап бергенде білім алушылар жаңа ұғымның өзіне тән ерекшеліктерін, қасиеттерін, қызметін, маңызын танып анықтайды, зерттейді. Бұл әдіс арқылы білім алушылардың барлық есте қалған білімдерін еске түсіріп, білімді жинақтап қорытуға болады.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Кейіпкер</th> <th>Үздік оқиды</th> <th>Нашар оқиды</th> <th>Уақыт кестесін кұрды</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Құмырсқа</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Қара қоңыз</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>«Бағалау» әдісі бойынша мұғалім әр топқа тапсырма береді</p>	Кейіпкер	Үздік оқиды	Нашар оқиды	Уақыт кестесін кұрды	Құмырсқа				Қара қоңыз			
Кейіпкер	Үздік оқиды	Нашар оқиды	Уақыт кестесін кұрды													
Құмырсқа																
Қара қоңыз																

				<p>1-топ: Мәтіннің жалпы хабарын немесе тақырыбын табу;</p> <p>2-топ: Мәтіндегі ақпараттың толықтығы мен анықтығын бағалау;</p> <p>3-топ: Оқиганың шын мәнінде орын алу ықтималдығын бағалау;</p> <p>4-топ: Мәтін тақырыбының негізгі ойды қаншалықты жақсы көрсететінін бағалау.</p>
Өмір бойы білім алу	Тыңдалым Айтылым	1.2 Мәтіннің мазмұнын болжау	2.1.2.1 мәтіннің тақырыбы мен тірек сөздердің негізінде мәтіннің мазмұнын болжау	<p>«Сәйкестендіру» әдісі</p> <p>1-топ: сұрақтар, атау, суреттер, сызба, диаграмма және мәтіннің бөлімдері арасындағы сәйкестікті табу;</p> <p>2-топ: мәтіннің мазмұнына сәйкес сөздерді, пікір, сөйлемдерді табу;</p> <p>3-топ: суреттерді сәйкестендіреді.</p> <p>«Болжау» әдісі</p> <p>Баланың ішкі түйсігіне сүйене отырып, жеке, топтық және ұжымдық талқылау арқылы мәтін мазмұнымен өз бетінше жұмыс жасауға бағытталған, мағынаны тануға арналған стратегия.</p> <p>«Диалог» әдісі</p> <p>Жұптық жұмыс. Берілген тірек сөздер негізінде жұптар диалог құрастырып, мәтін мазмұнын болжайды.</p> <p>«Деформация» әдісі</p> <p>Мәтіннің «шатастырылған» фрагменттерін дұрыс реттілікпен орналастыру, қалпына келтіру, өз ойын дәлелдеу, болжау.</p>

			<p>3.1.2.1 мәтіннің тақырыбы мен берілген суреттер, фото, диаграмма бойынша мәтіннің мазмұнын болжау</p>	<p>«Рөлдік ойындар» Мәтіндегі жағдаятты немесе көтерілген мәселені рөлдік ойындар арқылы көрсету көзделеді. Сыныпты екі топқа, немесе үш топқа бөліп, рөлдік ойындар беріледі. Рөлдік ойындар екі бөлімнен немесе екі дубльден тұрады. 1 дубль - жалпы мәтіндегі жағдаятты не мәселені көрсетеді. 2 дубль- сол мәтінде көрсетілген жағдаятты шешу, болжау жолдарын ұсынады. «Коллаж әңгіме» әдісі Білім алушыларға түрлі-түсті суреттері бар журналдар беріледі. Олар журналдан қиып алған суреттерін флипчартқа жабыстырып, әңгіме құрастырады. «Ысқырық» диктанты. Мұғалім тақырып аясында мәтін дайындап келеді. Мәтінді оқып, ысқырықпен ысқырған тұсқа білім алушылар өз болжамдарымен сөздерді қояды. Диктант аяқталған соң, білім алушылар мәтінді көршісімен талқылайды, салыстырады. Мұғалімнің қойған сұрақтарына жауап берген кезде ысқырық орнындағы сөздердің қаншалықты дұрыс екендігі анықталады. «Суреттер сөйлейді» стратегиясы Бұл кері байланыс балалардың дарындылық қабілеттерін дамытуға ықпалын тигізеді.</p>
--	--	--	--	---

				<p>Өтілген тақырыпқа байланысты суреттер топтарға үлестіріледі. Суретті сөйлетіп, мәтіннің мазмұнын болжайды. Постер сағат тілімен келесі топқа беріледі.</p>
	<p>Тыңдалым Айтылым</p>		<p>4.1.2.1 мәтіннің тақырыбы мен берілген диаграмма, сызба, кесте бойынша мәтіннің мазмұнын болжау және өз ойын дәлелдеу</p>	<p>«Көп таңдау» әдісі 1-топ: ұсынылған нұсқалардан дұрыс жауап таңдау; 2-топ: мәтіннің мазмұнына сәйкес (сәйкес емес), мәтінге мүлдем қатысы жоқ тұжырымдамаларды анықтау; 3-топ: мәтіннің мазмұнына сәйкес ақпараттың ақиқаты, жалғанын табу.</p> <p>«Кубизм» әдісі Куб жақтарына зерттеңіз, суреттеңіз, салыстырыңыз деген сияқты жұмыс бағыттары жазылған кубты пайдаланып, қай қыры түссе, сол қырындағы тапсырманы жеке немесе топталып орындау.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мәтіннің негізгі ойын табу; • Кейіпкердің іс-әрекетеріне балама таңдау қарастыру; • Мәтіндегі деректерге түсінік беру; • Мәтіндегі деректерді салыстыру . <p>«Екі түрлі түсініктеме» әдісі Парақтың бір жағына мәтіннің ұнаған жерлерінен үзінді, ал екінші жағына оның себептері жазылады. Бұл әдіс балаларды рефлексияға үйретуге тиімді.</p>

				<p>«Ақпаратты толықтыру» әдісі 1-топ: мәтіндегі бос орындарды бір сөзбен немесе бірнеше сөзбен толықтыру; 2-топ: сөйлемді аяқтау, болжау</p>
	Тыңдалым Жазылым	3.1 Мәтін түрлеріне сәйкес мәтін құрап жазу	2.3.1.1 мұғалім көмегімен жеке сурет, сюжетті суреттер арқылы шағын сипаттау/әңгімелеу мәтіндерін құрап жазу	<p>«Суретті әңгімеле» әдісі Шығармадан бір кейіпкерді бейнелейтін сурет алынады. Білім алушыларға сурет көрсетіледі және оның сипаттары сұралады. Суретте кейіпкердің басынан өткен қандай оқиға бейнеленгені, келбеті түсіндіріледі. Білім алушыларға парақшаларға түйінді сөздер тізімі беріліп, топтарда сол сөздерді пайдалана отырып, кейіпкер бейнесін ашуға жетелейді.</p> <p>«Сөйлемді жалғастыр» Мұғалім сюжетті суретті ұсынып, тақырыбын айтып, мәтінді бастайды. Ары қарай білім алушыларға жалғастыруды ұсынады. Суретті қолдана отырып тірек сөздер арқылы сипаттау, әңгімелеу мәтінін құрап жазу.</p> <p>«Суретті домино» стратегиясы Білім алушыларға бір-біріне қатысы жоқ суреттер топтамасы ұсынылады. Білім алушылар топпен суреттерді тізбектеп құрастырады. Содан әңгіме құрайды. Кейін өзгерістер енгізе отырып, мәтін құрастырып жазады.</p>

			<p>3.3.1.1 жоспарда сызбаны қолдана отырып, тірек сөздер арқылы әңгімелеу, мәтінін салыстыра сипаттау, көмекші сөздер арқылы пайымдау мәтінін құрап жазу</p>	<p>«Мен - тілшімін!» әдісі Мұғалім әр топқа тірек сөздер арқылы әңгімелеу, сипаттау, пайымдау мәтінін құрастыруды ұсынады. «Ақпаратты көшіру» әдісі 1-топ: кестені оқылған мәтін негізінде толтыру 2-топ: сызбаны оқылған мәтін негізінде толтыру «Табиғатқа саяхат» тақырыбына жоспар құрады. Жоспарды суреттегі жауын құрттың бөліктеріне жазады.</p>
			<p>4.3.1.1 берілген тақырып бойынша әңгімелеу, сипаттау және пайымдау элементтері бар мәтін құрап жазу</p>	<p>«Бес жолды өлең» әдісі Аты өлең болғанымен, ұйқас құрап, буын сақтау міндетті болмағандықтан, заты бөлектеу, кез келген мәтінмен жеке жұмыс жасауға бағытталған, ой-толғанысқа арналған стратегия: 1 жол – тақырыбы, 2 жол – екі сын есім, 3 жол- үш етістік, 4 жол – өлеңнің негізгі идеясы, 5 жол – тақырыпқа балама сөз. «Оқып-үйрену» стратегиясы</p>

				<p>Сабақты қорытындылау кезінде пайдаланылады. Парақшалар таратылады. Төмендегідей сұрақтар қойылады:</p> <p>1- қадам. Қолыңнан не келеді?</p> <p>2- қадам. Кімнен үйрендің?</p> <p>3- қадам. Не үшін үйрендің?</p> <p>4-қадам. Не сезіндің?</p> <p>«Әлемді шарлау» әдісі</p> <p>Бұл тапсырманы орындау үшін мұғалім дереккөздерді пайдалануды ұсынады.</p> <p>1-топ: Орфографиялық сөздіктен сұрақ бойынша ақпарат табу, талдау жасау;</p> <p>2-топ: Дереккөздерден жеке сөздер мен сөз тіркестердің анықтамасын табу;</p> <p>3-топ: Графикалық кескінде, кестеде нақты ақпарат табу.</p> <p>«Автор орындығы» стратегиясы</p> <p>бойынша жұмыстарын топта жариялайды, қорғайды.</p>
--	--	--	--	---

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде «RIVIERA» халықаралық мектебінің бастауыш сынып мұғалімі Тулемисова Гулайым Ермековнаның іс-тәжірибесінен алынды.

4 сынып				
2- тоқсан				
4 -бөлім «Мамандықтар әлемі»				
Құндылықтар	Сөйлеу әрекетінің түрі	Бөлімшелер	Оқу мақсаттары	Ұсынылатын оқыту стратегиялары

Қоғам игілігіне қызмет ету	Тыңдалым мен айтылым	1.3 Түрлі жағдаяттар да сөйлеу мәдениетін сақтау	4.1.3.1 сұхбаттасының жасын, жай-күйін ескере отырып, белгілі бір тақырып аясында сөйлеу мәдениетін сақтап, диалогке қатысу	<p>Бұл мақсаттар мәтінде не айтылғанын түсінуге, негізгі идеяны түсінуге, мәтінде әртүрлі формада ұсынылған ақпаратты іздеуге және анықтауға, сондай-ақ мәтінде бар фактілер негізінде тікелей қорытындылар мен қорытындыларды тұжырымдауға байланысты қалыптастыруға бағытталған.</p> <p>Баланың тыңдалған мәтіннен ақпаратты қалай түсінгенін анықтауға арналған тапсырмалардың түрлері:</p> <ul style="list-style-type: none"> * ақпараттың ара қатынасына арналған тапсырма; * ақпаратты тасымалдау тапсырмасы; * ақпаратты толықтыру тапсырмасы, * бірнеше таңдау тапсырмасы; * ақпаратты дұрыс ретпен орналастыруға арналған тапсырма. <p>«Қарама-қарсы бағалауға негізделген диалог»</p> <p>Бұл - «ой қозғаудың» түрі. Оның негізгі ұстанымы мынадай: идеялар «Ой қозғау» тәсілінде ұжымдық тұрғыдан келтірілгенде, оларға қарама-қарсы идеялар да құрастырылып отырады.</p> <p>Бұл тәсілді қолданғанда төмендегідей кезеңдерді ұстану қажет:</p> <p>Бірінші кезең. Диалогқа қатысушылар топтарының құрамын белгілеу.</p> <p>Екінші кезең. Проблеманы (мәселе, сұрақ, жағдаятты) талдау тобының құрамын белгілеу.</p> <p>Шешімін қажет ететін мәселені құрастыру.</p> <p>Құрастырылған мәселе мен тәсілді қалайша қолдануға болатындығын қатысушыларға хабарлау.</p>
----------------------------	----------------------	--	---	---

				<p>Үшінші кезең. Идеяларды бірлесе отырып, тура «Ой қозғау» тәсілі бойынша жинақтау. Талқылауда шығармашылық пен бірін-бірі сыйлау атмосферасын құрастыру қажет. Алдын-ала дайындалған идеялар тізімін оқуға рұқсат етілмейді: барлық ойлар осы жерде туындауы қажет. Әр қатысушының бірнеше рет сөз алуына болады, алайда оның үздіксіз бірнеше рет сөйлеуіне рұқсат етілмейді.</p> <p>Төртінші кезең: Проблеманы талдау тобы туындаған идеяларды жүйелейді. Жүйелеу барысында келтірілген идеялардың тізімі жасалынады. Әрбір идея басқа да толықтырушы немесе қосалқы идеяларды айқындау мақсатында талданады. Негізгі және қосалқы, толықтырушы идеялар топтамаларға (кешендерге) біріктіріледі. Олардың ұқсас қасиеттері мен ерекшеліктері зерттеліп, проблеманы шешудің жалпылама мәселелері анықталады.</p> <p>Бесінші кезең: Идеяларды «жоққа шығару»: бұл жерде «ой қозғау» оларды жүзеге асыруда қандай кедергілер бар екендігін анықтауға бағытталған.</p> <p>Алтыншы кезең: Айтылған сын мен сыни ескертпелерді бағалау. Іс-тәжірибеде қолдануға мүмкін идеялардың қорытынды тізімін дайындау. Тізімге сыннан өткен идеялар мен оларға қарама-қарсы келтірілген идеялар жазылады.</p>
--	--	--	--	---

				<p>Қарама-қарсы бағалауға негізделген диалог қатысушыларды үш топқа бөлген жағдайда тиімді әрі нәтижелі болады: 1) идея туындатушы; 2) проблемалық жағдаятты талдау және идеяларды бағалау, 3) қарама-қарсы идеяларды келтіру. Біраз уақыт жұмыс жасағаннан кейін топтардың рөлдерін алмастырып отырған да орынды</p> <p>«Сұрақ – жауапқа құрылған хат» стратегиясы Бұл стратегияны итальян жазушысы Д. Родари ойлап тапқан.</p> <p>Оның шарты: Алты білім алушыға алты түрлі сұрақ беріледі.</p> <p>Бірінші сұрақ: «Кім? Не?» (яғни бір білім алушы зат есімнен сөз жазады)</p> <p>Екінші сұрақ: «Қай жерде?» (яғни жатыс септігіндегі тұрған кез келген сөзді жазады)</p> <p>Үшінші сұрақ: «Не істеді?» (оны үшінші білім алушы жазады)</p> <p>Төртінші сұрақ: «Ол не айтты?» (бұл сөйлем төл сөз арқылы жазылады)</p> <p>Бесінші сұрақ: «Адамдар не деді?» (бұл сөйлем де төл сөз арқылы жазылады)</p> <p>Алтыншы сұрақ: «Оқиға немен тынды?» (1-білім алушының зат есімін көріп, қорытынды жазады)</p> <p>Бір қызығы әр білім алушы қандай сұрақ берілгенін білсе де, басқалардың сұрағы мен жауабын білмейді. Сондықтан қызықты мәтін құрастырылады.</p> <p>Мысалы: а) Құмырсқа</p>
--	--	--	--	--

				<p>Қонақта Топырақ жеді Ол айтты: «Мен бақыттымын» Адамдар: «Ғұмырың ұзақ болсын», – деді. Құмырсқа жарылып өлді. ә) Шегіртке Мектепте Доп тепті. Ол айтты: «Мен кетемін» Адамдар: «Біз де кетеміз», – деді. Шегіртке сылқ – сылқ күлді.</p>
		1.2 Мәтіннің мазмұнын болжау	4.1.2.1 мәтіннің тақырыбы мен берілген диаграмма, сызба, кесте бойынша мәтіннің мазмұнын болжау және өз ойын дәлелдеу	<p>«Ой күмбезі» стратегиясы Бұл әдіс тақырыптық тапсырмаларды сатылай, деңгейлеп орындауға негізделген. Ол мынадай бағыттарда жүзеге асырылады: «Ой қазығы» - айтылған ойдың негізгі сөзін тауып, қарапайым түсініктер мен ұғымдардың табиғатын айқындайды; «Ой желісі» - негізгі сөзден өрбитін ой-пікірді талдап, алған білімді қолдану және жан-жақты зерделеуге мүмкіндік береді; «Ой өрімі» - білім алушылардың пікірлері мен ой түйіндерді жинақтап, салыстыру, дәйектеу, дәлелдеу, өзге ұқсайтын (ұқсамайтын) құбылыстармен салыстыру, ой көркемдігі мен құрылымдық сипатын ашуға, ізденіске бағдар беруді көздейді; «Ой күмбезі» - шығармашылық және ізденіс нәтижесінде ойдың маңызы мен мәнін ашуға, олардың қажеттілігі мен орнын айқындап, баға беруге жетелейді.</p>

	ОҚЫЛЫМ	2.2 Мәтіндегі лексикалық бірліктердің қолданылуын түсіну	4.2.2.1 тұрақты сөз тіркестері мен көп мағыналы сөздерді ажырата білу, мағынасын түсіну, сөйлеу барысында қолдану	<p>«Көк диван» Бастаушы диванның ортасында отырады да, «мен – көк диванмын» дейді. Келесі білім алушы оның жанына отыру үшін диван ұғымына қатысты сөйлем айту керек: «Ал мен диван жастықшасымын», - дейді де оң жағына отырады. Келесі білім алушы: «Мен диван жапқышымын», - деп сол жағына отырады. Бастаушы қалаған адамымен жұп болады. Қалған білім алушымен жұп болғысы келген білім алушы тіркесті жалғастырады. Ол екеуінің ішінен қалған білім алушы өз жұбын таңдайды. Осылайша жұпқа, топқа бөлу жалғасады. Мұны сабаққа байланысты жүргізуге де болады. Мысалы, бастаушы: «Мен сөйлем мүшесімін» десе, 1-ойыншы – Тұрлаулы, 2-ойыншы – Тұрлаусыз сөйлем мүшесі болады. Сөйлем мүшесі Тұрлаулы мүшені таңдап, неге олай таңдау жасағанын түсіндіреді. Ортада қалған Тұрлаусыз мүше жанына Анықтауыш пен Пысықтауыш келіп отырады. Тұрлаусыз мүше Анықтауышты жұп етіп, ол туралы айтады. Енді қалған Пысықтауыш жанына оның түрлері келіп отырады. Осылайша жұпқа бөліну әрі өтілген материалдарды қайталау жүзеге асады.</p> <p>«Радиоға қоңырау шалу» Талқылау тақырыбы радио жүргізушісімен таңдалады. Төрт қонақ рөлдік карточка алып, сол карточкадағыдай рольдерін ойнауы тиіс. Құрдастар аудиториясы, сұрақтарымен «қайта-қайта қоңырау шалады», белгілер жасап және т.б. жазып отырады.</p>
--	--------	--	---	--

				<p>«Әңгімелесетін әріптестер» Мақсаты: білім алушылар берілген тапсырма бойынша пікірлерін айтып, ойларын ортаға салады. Сипаттамасы: Өткен сабаққа сілтеме жасауды көздейтін бастапқы немесе бүкіл сыныпқа арналған тапсырма ретінде білім алушылар әріптестерімен:</p> <ul style="list-style-type: none"> • жаңа оқылған 3 факті туралы; • оларға жеңіл болып көрінгендер туралы • оларға қиын болып көрінгендер туралы • алдағы уақытта оқығысы келген нәрселер туралы ақпарат алмасады. <p>Тиімділігі: өз ойларын ортаға салады, не меңгергендігі, не қиынға соққандығы көрінеді.</p>
		2.3 Мәтін мазмұны бойынша сұрақтар қою және жауап беру	4.2.3.1 мәтін мазмұны бойынша шешім табуға бағытталған сұрақтар құрастыру және жауап беру	<p>«Данышпан үкілер» Мәтінмен жұмыс істеудің негіздері. Мәтіннен негізгі (жаңа) ұғымдарды тауып, оларды алфавиттік ретте жазыңыз. Мәтіннен сіз күтпеген, сіздің бұрынғы ұғымдарыңызға қарсы тұрған ақпаратты табыңыз. Сізге жаңалық болған ақпаратты жазыңыз. Маңызды өмірлік даналық. Мәтіннің негізгі ойын бір сөйлеммен білдіріңіз. Таныс және таныс емес. Мәтіннен сізге алдында таныс болған және мүлдем таныс емес ақпаратты табыңыз. Иллюстрациялық бейнелеу. Мәтіннің негізгі ойын сурет, сызба, карикатура т.б. арқылы бейнелеп көріңіз.</p>

			<p>Үлгі боларлық қорытынды. Оқыған мәтіннен келешекте қажет болатын маңызды қорытынды шығаруға бола ма?</p> <p>Талқылауға арналған маңызды тақырыптар. Сыныпта талқылауға тұрарлықтай, ерекше көңіл бөлуге болатын ойларды, пікірлерді табыңдар.</p> <p>«Пікірлер базары» стратегиясы Білім алушылардың әрбір шағын тобы плакатқа (флипчартқа) сабақтың өздері ең маңызды деп шешкен бір тұсын жазады. Плакаттар қабырғаға ілінеді. Әр плакаттың қасында сұрақтарға жауап беретін білім алушы тұрады. Басқа топтар «Галереяны шарлау» тәсіліндегідей плакаттан плакатқа көшіп, оның төменгі жағына стикерлермен өздерінің комментарийлерін, сұрақтарын, пікірлерін, қарсы дәлелдерін, қойған бағаларын жазады. дұрыс. Соңында топтар өз плакаттарына қайта оралып, барлық пікірлерімен танысады, оларды талқылайды, сұрақтарға жауап іздейді, нәтижелерін сыныпқа ауызша жариялайды.</p>
		2.4 Мәтіннің тақырыбы және негізгі ойды анықтау	<p>4.2.4.1 мәтіннің тақырыбы мен мазмұнының өзара сәйкестігін анықтау және ондағы негізгі ойды тұжырымдау</p> <p>«Мамандық таңдау» әдісі. Мақсаты: Баланың мамандықтар туралы білімін кеңейте отырып, еңбек ету арқылы өз мақсатына жетуге болатындығын ұғындыру. Сипаттамасы: ортаға әр түрлі мамандықтар аты жазылған қағаздар тасталынады. Әр бала бір-біреуден алады. Әркім өзіне тиесілі мамандық бойынша: шағын көрініс, тақпақ, қысқаша монолог, сипаттама т.б. жасап, мамандықты барынша дәріптейді, презентация жасайды. Ойын соңында «Ең жақсы презентация» марапатталады.</p>

				<p>Барлық қатысушыларды қамту мақсатында әр түрлі марапаттар ұйымдастыруға болады. Тиімділігі: мамандықтар туралы білімі кеңейеді.</p> <p style="text-align: center;">Қорытынды</p> <p>Әр стратегия мұғалімге ұсынылған тапсырмаларды білім алушыларға орындату міндеті қойылмайды. Мұғалім өз қалауынша тапсырманы таңдап, іріктеп алуына болады. Осы орайда сыныптың қабілеті мен тараудағы білімді игеру қарқыны ескеріледі.</p>
--	--	--	--	--

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде «RIVIERA» халықаралық мектебінің бастауыш сынып мұғалімі Ассанова Жанат Темірбулатовнаның іс-тәжірибесінен алынды

Әдебиеттік оқу 4 сынып I тоқсан				
Бөлім 1 «Менің Отаным - Қазақстан»				
Құндылықтар	Сөйлеу әрекетінің түрлері	Бөлімшелер	Оқыту мақсаттары	Ұсынылатын оқыту стратегиялары
Патриоттық тәрбие беру; батырлық пен батылдық; адамгершілік пен адалдық	Тыңдалым	1.1 Тыңдау дағдыларын қалыптастыру	4.1.1.1 Тыңдалған материалды түсіну, ұғыну, мазмұны бойынша керекті тірек сөздерді түртіп алу	<p>«Түрткі сөздер» стратегиясы.</p> <p>Білім алушыларға оқылған мәтін бойынша тірек сөздер беріледі. Әдетте ол сөздер синоним сөздер болуы мүмкін. Білім алушыларға сол сөздердің мағыналарын ашу ұсынылады. Мағынасы ашылғаннан кейін мұғалім ол сөздер қандай ортақ ойды білдіретінін сұрайды. Сөйтіп оқылған мәтіннің мазмұнында жалпылама мағынасы ашылады. Мысалы: Өтебай Қанахинның «Туған жер» шығармасы.</p>

		<p>1.2 Сөздер мен сөз тіркестердің, жырлардың, термин сөздердің лексикалық мағынасын түсіну</p> <p>2.1 Оқу түрлерін қолдану</p>	<p>4.1.4.1 Оқылған шығармалардың ішіндегі сөздердің лексикалық мағыналарын күнделікті өмірде кездесетін заттармен байланыстыру</p>	<p>Түрткі сөздер: туған жердің ағашы, ауылдың өзені, туған жердің нәрі, гүлдің иісі. Осы сөздерді естіген кезде мәтін не туралы екенін болжауға болады. Сонда мәтінді оқымас бұрын балалар оның мазмұны не туралы екенін біліп отырады.</p> <p>«Салыстыру» стратегиясы. Мәтіннің мазмұны бойынша білім алушылардың осындай жағдайға тап болғанын, осы заттың болуы, осындай таныстары болғанын сұрастыру. Мысалы: «Тайбурылдың шабысы» батырлар жырын оқыған кезде, алдын ала жүргізілетін жұмыс түрі ретінде алуға болады. Балалардан сұрастыру: кімнің аты бар немесе кім атпен шапты? Ол туралы не айта аласың? Сыныптастарыңа айтып бер.</p> <p>«Қаһарман қыз Хиуаз» туралы оқыған кезде, ардагер ата-әжелерің бар ма? Олардың ерліктері туралы әңгімелерін естідіңдер ме?</p> <p>«Туған жер» туралы оқыған кезде, ауылға бардыңдар ма? Ауылдың табиғаты қандай? Сипаттап беріңдерші</p> <p>«Тізбекпен айту» стратегиясы. Мәтінді тізбектеп оқыған сияқты, оның мазмұнын де тізбектеп айту. Ол үшін тақтаға үш білім алушы шығады, жасырын тұрған карточкадағы бөлім нөмірін таңдайды. Бірінші номерді таңдаған білім алушы басын айтады,</p>
--	--	---	--	---

	<p>Айтылым және жазылым</p>		<p>4.2.1.1 Мәтінді оқу кезінде қолданылған оқу түрлерін айтылым және жазылым барысында қолдана білу</p>	<p>екінші білім алушы негізгі бөлімін, үшінші білім алушы қорытындылайды. «Бірі білмегенді екінші біледі» стратегиясы Мәтінді екі бөлікке бөлу. Парталас отырған білім алушының бірі басын, екіншісі аяғын оқиды. Мәтінді оқып болғаннан кейін олар бір – біріне түсінгендерін айтып береді де, бөлім бойынша ауысады. Сосын қайталап бір-біріне айтып береді. Осылайша бір білім алушы жіберіп алған ақпаратты екінші білім алушы оған түсіндіріп береді, сөйтіп олар бір – бірін толықтырады. «Журналист бол» стратегиясы Осы стратегияны «Ерлік ұмытылмайды» тақырыпшаны оқыған кезде қолдануға болады. Білім алушылар журналист рөліне еніп, ерлік жасаған адамдар туралы мақала жазады, сабақта оқыған адамдар туралы қосымша ақпарат тауып, жазып әкелуге де болады. Мысалы, ардагер ата-әжесі туралы білім алушымен мақала жазуға болады.</p>
--	-----------------------------	--	---	---

Білім алушыларға өздеріне әңгіме жазғызып, түрлі журналдарға, жинақтарға жіберіп, басуға болады

«Орнымен ауысу» стратегиясы.

Білім алушыларға мәтіннің кейіпкерлерімен ауысу ұсынылады. Сол кейіпкердің рөлінде болу тапсырмасы беріледі. Кейіпкердің орнында болу және оны сынау екі түрлі екенін алдын ала түсіндіру.

Болған оқиғаны оқып, сол кезде кейіпкер өзін қалай сезінді екен деп ойлайсың? Ол солай жасағанына, оның іс-әрекетіне не себеп болды деп ойлайсың? т.с.с. сұрақтарды қою арқылы мәтіннің мазмұнындағы әр кейіпкердің әрекетін сынауға, автордың айтқысы келген негізгі түйінді түсінуге болады.

«Айна» стратегиясы.

	Оқылым мен жазылым	<p>2.2 Мәтін мазмұны бойынша қорытынды ойын білдіру</p> <p>3.1 Оқылған мәтін бойынша жазбаша ойын</p>	<p>4.2.2.1 Оқылған шығарма бойынша кейіпкерге мінездеме беру, жақсы және жаман іс әрекеттерді айыра білу, мәтіннің негізгі түйінін түсіну, автордың айтқысы келген негізгі ой бойынша қорытынды жасау</p> <p>4.2.3.1 Оқылған материал бойынша жазбаша ойын</p>	<p>Оқылған мәтіндегі негізгі түйініне дәлел болатын екінші мәтінді алу, бейнесюжетті көрсету.</p> <p>Мысалы, Бақытжан Тобаяқовтың «Тәуелсіздік әні» атты тақпағын оқытқанға дейін Алаш зиялылары туралы шағын бейнесюжет көрсету, тарихына шолу жасау. Сол кезде білім алушылар «Азаттықтың ұраны – «Алаш!» еді жыр – әні» - деген жолдарды дұрыс қабылдай алады.</p> <p>«Не болады?» стратегиясы.</p> <p>Осы бөлімде берілген мәтіндердің көбісінің негізгі түйіндері-Отанды сақтау, туған жерді сүю, табиғатты аялау. Осыны жасамасақ не болатынын білім алушыларға көрсету.</p> <p>Мысалы: табиғатты аяламасақ тіршілік зардап шегеді, ол адамның өзіне әсер етеді, ауа ластанады, су азаяды, азық-түлік аз шығады т.б. мысалдарды келтіру.</p> <p>«Тірек сөздер» стратегиясы.</p> <p>Оқылған мәтін бойынша тірек сөздерді, сұрақтарды, берілген жоспарды қолдану арқылы мәтіннің бір бөліктерін өзгертіп, өздігінен мәтін құрастыру.</p> <p>«Мен жазушымын» стратегиясы</p> <p>Алдын ала білім алушыларға тақырып беріп, берілген тақырып бойынша мәтін жазу тапсырмасын беру. Олар осы тақырыптағы мәтін не туралы болуы мүмкін екенін</p>
--	--------------------	---	--	--

		білдіру, берілген тапсырмаларды жазбаша орындау	жеткізе білу; жазбаша тапсырмаларды орындай алу	болжайды. Осылайша ойлау дағдылары дамиды. Оқулықта берілген мәтінді оқудың алдында, білім алушылар өз мәтіндерін оқиды. Кейін мәтіндерді салыстыруға болады. Кімнің жазған мәтіні мағынасы жағынан жақын болды, қандай айырмашылықтар бар екенін топта талқылауға болады.
Бөлім 2. Құндылықтар				
Адам бойындағы жақсы қасиеттерді дамыту; адамгершілік, мейірім, адалдық; туған тілді құрметтеу.	Тыңдалым және оқылым	2.1 Тыңдалған, оқылған мәтіннің тақырыбы мен мәтіндегі негізгі ойды анықтау	4.2.2.1 Тыңдалған, оқылған материалды түсіну, ұғыну, автордың айтқысы келген негізгі ойды анықтау, тыңдалған мәтін бойынша пікір білдіру	<p>«Отбасы көмегі» стратегиясы. Әр баланың отбасында ата-әжелері, басқа үлкен кісілері бар. Мәтінді оқудың алдында жүргізілетін жұмыс түрі ретінде, олардың балаларға айтқан ақылдары, нақылдары туралы сұрауға болады. Мысалы: «Қазыналы қарттың тәлімі» мәтінін оқудың алдында, адамдарды алдау дұрыс па? Біреудің еңбегін жеген дұрыс па? Осы туралы ата-әжелерін сендерге не айтты? – деген сұрақтарды қоюға болады. Осылайша мәтінде айтылған ақылды, үлкен адамдар айтқан ақылмен байланыстыруға болады.</p> <p>«Дұрыс-бұрыс» стратегиясы Сабақта оқылған мәтіннің негізгі ойына қарама – қарсы ой болып тұрған басқа да мәтінді таңдау. Екі мәтінді салыстыру. Екеуінің айырмашылығын табуға, қай мәтіннің негізгі ойы дұрыс, қайсысы дұрыс емес екенін сұрау. Ойларын дәлелдеуді тапсыру.</p>

		<p>2.2 Тыңдалған, оқылған мәтін бойынша тапсырмаларды орындау</p>	<p>4.2.2.2 Тыңдалған, оқылған мәтін бойынша тапсырмаларды орындау, сұрақ қойып, сұрақтарға жауап беру</p>	<p>Мысалы: оқылған мәтіннің негізгі ойы еңбексүйгіштік болса, жалқаулық туралы мәтін тауып, оны қосымша оқыту. Екеуінің қайсысы дұрыс, қайсысы бұрыс екен - деп білім алушылардан сұрау.</p> <p>«Қорапша» стратегиясы. Қорапшаның ішіне мәтін бойынша сұрақтар жазылған карточкаларды салу. Білім алушылар келіп оларды алады да, карточкалардың ішіндегі сұрақтарға жауап береді.</p> <p>«Көңілді жауын» стратегиясы. Мәтінді оқып болғаннан кейін, «жаңбыр» жауады да, мұғалім қолшатыр алады. Қолшатырды ашқан кезде, оның үстінде жіппен байланған тапсырмалар болады. Білім алушылар жіпті үзіп, тапсырмаларды орындайды.</p> <p>«Мозайка» стратегиясы. Сыныпты 4 топқа бөлеміз. Әр топқа мәтін беріледі. Тақтаға мұғалім кейіпкерлердің аттары, іс-әрекеттері жазылған, әр мәтінге сәйкес келетін мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, мәтін бойынша фактілер жазылған карточкалар іліп қояды. Әр топтан бір баладан шығып отырып, тек өзінің мәтініне қатысты ақпаратты алып, топта жинайды. Сөйтіп, соңында жиналған ақпарат бойынша қорытынды түйін шығарады.</p>
--	--	---	---	--

	<p>Айтылым және жазылым</p>	<p>2.2.1 Оқылған мәтіннің мазмұнын айта және жаза білу</p>	<p>4.2.2.1 Мәтіннің ішінен керекті ақпаратты жинақтай білу, тірек сөздерді түртіп алып, олардың көмегімен ауызша және</p>	<p>«Жинақтау» стратегиясы Оқылған мәтіндердің ішінен, білім алушылардың әрқайсысына ұнаған мәтіннің мазмұны бойынша сұрақтар құрастыру тапсырмасы беріледі. Олар сұрақтарын қағазға жазып, қорапшаға салады. Мұғалім қорапшаны араластырады. Білім алушылар тізім бойынша келіп, бір қағаздан алады да, сол қағазда жазылған сұраққа жауап береді. Сөйтіп, мәтіннің мазмұнын есіне сақтап алады. Мәтіннің негізгі ойы бойынша бірнеше сөйлеммен өзінің ойынды жаз, дәлелде. Мысалы, білім алушылар мәтін оқиды, мәтіннің негізгі ойы – жамандық жасамау. Топта бірге жамандық жасауға болмайтыны туралы талқыланады. Кейін білім алушылар дәптерлеріне өз ойларын жазбаша білдіреді. «Кейіпкерге мінездеме» стратегиясы. Мәтін оқылады. Оқылған мәтін бойынша топта білім алушылар тапсырмаларды орындайды. Сол тапсырмалардың ішінде мәтіннің кейіпкерлерін анықта деген тапсырма да болады. Мәтіннің кейіпкерлері анықталған кезде, білім алушылар оған мінездеме береді. Әркім өз ойын айтып, дәлелдейді, кейін ортақ қасиеттерді анықтап, кейіпкерге әр білім алушы жазбаша мінездеме береді.</p>
--	-------------------------------------	--	---	---

			жазбаша мазмұндай алу	
--	--	--	--------------------------	--

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде Қарағанды облысы Абай атындағы мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі Есенжолова Накып Көкенаевнаның іс-тәжірибесінен алынды

Әдебиеттік оқу				
II тоқсан. 1. Менің мектебім 2. Менің туған өлкем (2 сынып) 1. Уақыт 2. Сәулет өнері (3 сынып)				
1. Мәдени мұра. 2. Мамандықтар әлемі (4 сынып)				
Құндылықтар	Сөйлеу әрекетінің түрлері	Бөлімше (дағды)	Оқу мақсаты	Ұсынылатын оқу стратегиялары
Халқымыздың салт-дәстүрі мен мәдениетін дәріптеу	«Тыңдалым және айтылым»	1.1 Шығарманың мазмұнын түсіну	2.1.1.1 шығарманың мазмұны бойынша берілген сұрақтарға жауап беру	<p style="text-align: center;">Киіз үй мен ағаш үй (ертегі Ы. Алтынсарин)</p> <p>Ертеде орыс мұжығы мен қазақ дос болған екен. Екеуі киіз үй, ағаш үй жасап көп мал тауып жүретін. Күндердің күнінде екеуі ұрсысып қалады. Ұрыстарының себебі:</p> <p>Орыс мұжығы: -Қыстың күні тоңамыз, өзімізге ағаштан бір жер үй салып алайық, – депті.</p> <p>Қазақ айтыпты: -Жоқ, киіз қос жасап алайық, қыста да, жаз да қолайлы. Біреу жұмысқа шақырса, қосымызды қыс болсын, жаз болсын артып жүре береміз.</p> <p>Орыс мұжық айтыпты: -Ой, киіз үйің құрысын, не күндіз, не түні бір жылымай бүрісіп отырғаның.</p> <p>Қазақ айтыпты:</p>

				<p>-Сенің ағаш үйің құрысын, көпсең артуыңа көнбейтін.</p> <p>Сонымен біреу киіз үйді, біреу ағаш үйді мақтап таласып отырып, ақырында әділқазыға жүгініпті.</p> <p>Әділқазы айтыпты:</p> <p>-Екеуінің де сөздерің дұрыс. Киіз үй көшіп-қонып жүруге қолайлы. Сол үшін де қазақ, бір шағын киіз үй істеп ал. Қысты күні әдетте қазақтар үй салдырмайды, ол уақытта сендер әр түрлі уақ-түйек жұмыс істейсіңдер. Қыста тынығу үшін, түнде бір мезгіл жылы жер де керек. Сол үшін де орыс, бір жер үй істеп ал. Бірақ екеуің де үйді бірігіп салғандарың жөн. Сонда қыс түскенде ағаш үйде, жаз шыққанда киіз үйде бірігіп тұра бересіңдер.</p> <p>Екеуі де әділқазының төрелігіне риза болып, рахметін айтыпты.</p> <p>ТАПСЫРМАЛАР: Сұрақтарға жауап бер.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Киіз үйдің артықшылығы неде деп ойлайсың? • Ағаш үйдің артықшылығы неде деп ойлайсың? • Әділ қазы қандай төрелік айтты? • Әділ қазының шешімі екі достың көңілінен шықты ма? • Сен өзіңе қандай үй салар едің? Неге?
			<p>3.1.1.1 шығарманың маңызды тұстарын анықтау үшін</p>	<p>Тағылым («Алтын қалам» журналынан)</p> <p>Атасы мен Бекболат көрші өзбек еліне сапарға бармақшы болды. Мақсат – сол елдегі тарихи жерлерді аралап, сонда жатқан бабалар рухына тағзым жасау.</p>

			<p>ашық сұрақтар қою және жауап беру</p>	<p>-Менің өмірімнің көбі кеңестік дәуірде өтті. Ол кезде он бес республиканың арасында шекара болмаушы еді. Енді Қазақстан да, Өзбекстан да – өз алдына тәуелсіз мемлекеттер. Шекара бар, кеден бар,- деп атасы екеуінің құжаттарын жөнге келтірді.</p> <p>Көп уақыт өтпей екеуі жолға шықты. Лезде шекараға келіп жетті.</p> <p>Қазақстан шекарашылары құжаттарын қарап шықты.</p> <p>- Сапарларың оң болсын!- деді кеденші жігіт.</p> <p>Атасы мен немересі Өзбекстан жағындағы кеден бекетіне жақындады.</p> <p>- Ата, немереңіз екеуіңіз қайда жол тарттыңыздар?- деп сұрады сол елдің шекарашы жігіті.</p> <p>-Балам, Өзбекстан жерінде қазақтың екі бірдей атақты биі жатыр, Бірі Ташкенттегі Төле би, екіншісі Нұрата топырағындағы Әйтеке би. Солардың басына барып, тағзым етіп қайтсақ па деп едік.</p> <p>-Жақсы екен, ата! Ниеттеріңіз қабыл болсын. Екі биді біздің ел де жақсы біледі, құрметтейді... - деді шекарашы жігіт.</p> <p>Атасы мен немересі алдымен Төле би кесенесіне, ертеңіне Самарқан бағытындағы Нұрата жерінде жатқан Әйтеке би басына келді. Атасы құран оқыды.</p> <p>Үйлеріне жеткенше екеуі көрген білгендерін айтумен болды.</p> <p>Бекболат атасымен бірге көрші елге сапар шеккеніне дән риза болды. Ең бастысы – ел мен жер</p>
--	--	--	--	--

			<p>көрдi. Бабалар рухына тағзым еттi. Көп нәрсенi таныды. Тағылым алды.</p> <p>ТАПСЫРМАЛАР: Сұрақтарға жауап бер.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Атасы мен Бекболаттың көршi өзбек елiне сапарға барудағы мақсаты не болды? •Мәтiнде тәуелсiз мемлекеттер туралы не айтылған? •Өзбекстан жерiнде қазақтың екi бiрдей атақты биi жатыр. Олар кiмдер? •Ол билердiң кесенесi Өзбекстан жерiнiң қай тұсында орналасқан? •Атасы мен Бекболат өзбек елiне барғандағы мақсаттарына жеткенiн қалай дәлелдеуге болады?
		<p>4.1.1.1 – шығарманың мазмұнын толық түсiну, кейбiр тұстарын нақтылау, оқиғаның себеп-салдарын анықтау үшiн сұрақтар қою және жауап беру</p>	<p>Қасиеттi құс – бүркiт (ғылыми-ақпараттық мәтiн)</p> <p>Бүркiт сұңқар тәрiздiлер қаршыға тұқымдасының қырандар туысына жататын жыртқыш құс. Латын тiлiнен аударғанда «Алтын қыран» деген сөздi бiлдiредi. Себебi бұл атау латыншадан алғанда өз жемтiгiн бүрiп қысып, ұшып жүрiп, тырнағымен бүрiп ұстап алатын жыртқыш. Бүркiттер жұптасып тiршiлiк жасайды. Алматы облысының таулы аймақтарында көптеп кездеседi. Бүркiттiң аяғы төрт саусақты: артқысы тегеурiн, iшкiсi жембасар, ортаңғысы сығым, шеткiсi шеңгел. Қыран бүркiт батылдықтың, мықтылықтың, ерлiктiң, бостандықтың құсы.</p> <p>Бұрынғы ата бабаларымыз бүркiт қасиеттi құс болғандықтан, сұсынан жын шайтан қашады деп бүркiтпен аластауды салт етiп ұстаған. Көршiнiң не</p>

			<p>болмаса көрші ауылдың үйлеріне бақытсыздық орын алған жағдайда, не болмаса жұмыстары жүрмесе, беймаза күндері болса, не болмаса отбасы мүшелерінің біреуі қатты сырқаттанса, үйдің бүркітімен аластатып ұшықтап алатын.</p> <p>Қазақ ауылдарына тараған сырқат адамдарды емдеу, шипалық емдері болған. Ол тәсіл бүркітпен емдеу еді. Бұл ем көбінесе жын шайтаннан, бір жаманнан қатты қорыққан, шошынған, ұшынған, есалаңмен, басында ауытқулары бар адамдарды бүркітпен сауықтыру қолданылып келді. Сырқатын емдегенде көбінесе қартайған қыран құстар таңдалады. Себебі жасы келген бүркіттің қуаты мен емі күшті.</p> <p>Сырттан үйге кірерде әуелі шаңыраққа, сосын сол үйдің оң жағында бүркіт отырған жерінде бүркітке де сәлем көрсеткен. Бүркіттің алдын кесіп өтсе, бүркіттің сағы сынады деген.</p> <p>Көп уақыт өмір сүріп, бүркіт қартайып өлген кезінде, құсбегілер құрметтеп жерлеген. Денесін ақ шүберекке орап, мекен еткен жерінің биік төбесіне ұясының қасына жерлеген.</p> <p>Кейбір құсбегілер бүркіттің тұмсығындағы ирегін санап, құс жасын межелеп жатады. Бірақ, құс тұмсығындағы ирек 8-9-ға барғаннан кейін тоқтап қалады. Одан кейінгілерін қу тұмсық дейді.</p> <p>Ал біз, қазақтар, қыран бүркіттің қасқыр, қарақұйрық, елік сынды ірі аңдарды аулайтынын жақсы білеміз. Ашынса, адамға да түсер сәттерін көрмесек те, естіп жүрміз.</p>
--	--	--	--

				<p>ТАПСЫРМАЛАР: Сұрақтарға жауап бер.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Бүркіт қандай құс? •Латын тілінен аударғанда «Алтын қыран» деген атау нені білдіреді? •Бүркітті ата-бабаларымыз қандай мақсатта қолданған? •Сырқатын емдегенде не үшін көбінесе қартайған қыран құстар таңдалынады? •Бүркіттің сағы сынуының себебі неде? •Кейбір құсбегілер бүркіттің жасын өздері қалай белгілейді? •Көп уақыт өмір сүріп, бүркіт қартайып өлген кезінде, құсбегілер не істеген? •Бұрынғы ата - бабаларымыз не үшін бүркітпен аластауды салт етіп ұстаған?
		1.3 Шығармадағы оқиғаны болжау	2.1.3.1 – шығарманың тақырыбы мен үзіндісіне (бастапқы бөліміне) сүйеніп, оқиғаның соңын болжау	<p>«Тірек сөздер арқылы болжау» стратегиясы. Оқығалы отырған мәтіндерін болжауға итермелеуге бағытталған тәсіл.</p> <p>1-қадам. Мәтіннен қандай да бір жолмен байланыстыратын 4-5 сөз таңдап алу.</p> <p>2-қадам. Өз беттерімен ойлануға уақыт беру, жұптарымен өз әңгімелерін құру.</p> <p>3-қадам. Мәтін оқылып немесе тақырып түсіндіріліп біткен соң білім алушылар жасаған болжамдары, яғни құраған әңгімелерімен сәйкестігін салыстырады.</p>
			3.1.3.1 шығармадағы кейіпкерлердің	<p>«Печеньё» (әдеби-көркем мәтін)</p> <p>Бір қыз бала орталық вокзалда пойыздың келуін күтіп отырды. Уақытты қысқарту үшін ол кітап сатып</p>

			<p>мінез-кұлқы мен іс-әрекетіне, ондағы оқиғаларға сүйеніп, сюжеттің дамуын болжау</p>	<p>алуды ұйғарды. Содан соң ол күту залынан тыныш қана отырып, кітап оқитын орын тауып алды.</p> <p>Қораптағы печенье газет оқып отырған ер адам мен екеуінің ортасында тұрды. Ол бір печенье алған кезде ер адам да біреуін алды. Ер адамның бұл әрекетіне ол қатты таңырқады, бірақ ештеңе айтпастан кітап оқуын жалғастыра берді. Өзі іштей: «Сене алар емеспін! Мен батылдау адам болсам, міндетті түрде қарсы бірдеңе айтқан болар едім» деп ойлады.</p> <p>Ол әлсін-әлсін қораптан бір печенье алған сайын ер адам да соны қайталады. Осы іс-әрекет бір ғана печенье қалғанша жалғасты. Қыз бала ер адам қандай әрекет жасар екен деп қарап отырды. Ер адам болса соңғы печенье алды да, ортасынан тең бөліп, бір жартысын қызға берді.</p> <p>Қатты ашуланған қыз кітабын сөмкесіне тоғытты да, бұл жерден кеткенше асықты. Ашуын басу үшін ол залдың басқа бір жеріне барып отырды. Ашуы тарқағаннан кейін ол кітап алу мақсатымен сөмкесіне қолын салды. Сонда ғана ол сөмкесінде қорабы ашылмаған өз печенье сін көрді.</p> <p>ТАПСЫРМАЛАР: Сөйлемді жалғастыр.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Уақытты қысқарту үшін қыз... ✓ Ол әлсін-әлсін қораптан бір печенье алған сайын... ✓ Әңгіменің ортасында қыз: «Сене алар емеспін!» деп ойлады, себебі... ✓ Қатты ашуланған қыз кітабын сөмкесіне тоғытты да...
--	--	--	--	---

				<p>✓ Ашуы тарқағаннан кейін ол кітап алу мақсатымен сөмкесіне қолын салса...</p> <p>✓ Көз алдыңызға елестетіңізші, әңгімеде сөз болған қыз бен ер адам әңгіме аяқталғаннан кейін бірнеше минуттан кейін кездескен болса, ...</p>
			<p>4.1.3.1 – шығарманың тақырыбы және қорытынды бөлімі негізінде сюжеттің дамуын болжау, оның себебін түсіндіру</p>	<p>Айтылмаған өтірік (Маркиза Базарбайқызы)</p> <p>1. Мәтіннің 1-ші бөлігін тыңдау.</p> <p>Нұрай елгезек бала. Кім үй тазалайды, кім төсек жинайды десең, кім ыдыс-аяқ жуады десең «мен» деп көмекке бірінші келетін. Бүгін де нағашы әжесі: «кім ыдыс жуады» дегенде, «мен» деп қасынан табыла кеткен. Әжесі асығыс киініп, мектебіне кетті. Нұрай ыдыстарды жуып, орын-орнына қойып тұрған. Бір шәшкенің қара бояуы кетпей қалыпты. Шүберекпен сүрте салмақшы болды. Қатты ұстады ма, әлде құлағынан қатты тартты ма, шәшке екіге бөлінді де қалды. Нұрай сасып қалды. Қорқып та кетті. Әжесі кім сындырғанын сұраса не дейді?</p> <p>2. Әрі қарай не болғанын болжап көру.</p> <p>3. Мәтіннің 2-ші бөлігін әрі қарай тыңдау.</p> <p>Ауылдағыдай «Жаңай сындырды» деп, інісіне жаба салайын десе, бұл үйде өзінен басқа ешкім жоқ. Қоқыс салатын шелекке лақтырса, әжесі көріп қояды ғой. Мүмкін бұл әжесінің жақсы көретін шәшкесі шығар? Іздесе, сұраса – не деу керек? Әжесі қабағы қалың, көзі өткір, сұсты кісі. Кеше мектебіне Нұрайды ертіп барды. Сонда балаларға ұрысқанда бұл әжесіне риза болып қараған. Әжесі қандай батыр деп ойлаған. Міне, өзі де келіп қалды.</p>

				<p>4. Әжесінің мамандығын болжап көру.</p> <p>5. Мәтіннің 3-ші бөлігін тыңдау. Қара костюм-юбка киген. Тақ-тақ басып үйге кіріп келеді. – Нұрай қайда екен?- Әншейінде «мен мұнда, әже» деп, алдынан жүгіре шығатын Нұрай үнсіз тұр. Әжесіне екі алақанындағы шәшке сынығын ұсына берді. – Кім сындырды? Нұрайдың дауысы дірілдеп «мен» деді де, жылап жіберді. Әжесі:</p> <p>6. Мәтіннің немен аяқталатынын болжау. – Міне, ақылды бала! Ақылды балалар еш уақытта өтірік айтпайды,-деді де, Нұрайды бауырына қысты. Шашынан сипап тұрып: – Өтірік айтқан балаға достары сенбейді. Сондықтан еш уақытта өтірік айтпа! -деді.</p>
	«Оқылым» бөлімі	2.1 Оқу түрлерін қолдану	2.2.1.1 шығарманы дауыстап дұрыс әрі түсініп оқу/рөлге бөліп/мәнерлеп оқу	<p>«Рөлдік ойын» стратегиясы. Рөлдік ойын – бұл алдын-ала бөлінген рөлдер арқылы білім алушы шығарманы дауыстап дұрыс әрі түсініп оқуы арқылы рөлін дауыс интонациясын дұрыс қойып отырып оқуы. Шығарманы оқымас бұрын мұғалім балалардың мінез-құлқын ескере отырып рөлді өзі бөледі. ТАПСЫРМАЛАР: Мысалды рөлге бөліп, мәнерлеп оқу.</p>
			3.2.1.2 шығарманы іштей саналы түрде түсініп,	<p>«Тірек белгілер» стратегиясы. Ең алдымен мәтінді әркім өзі оқиды, білім алушылар неғұрлым жақсы түсінуге тырысып, шығарманың тақырыбы мен ондағы негізгі ойын анықтап, шығарманың мазмұнын</p>

			<p>көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып, сын тұрғысынан бағалап оқу</p>	<p>тек қана суреттермен немесе шартты белгілермен беру - басты талап. Мәтінді бөліктермен бейнелеуге де болады. Сызбаларды кезекпен көрсетіп, түсіндіреді. Шығарманың негізгі ойын білім алушы нақты бейнелеген дұрыс. Ерекше белгі арқылы бейнелей білген білім алушы жеңіске жетеді.. Мысалы,. Ертай Ашықбаевтың «Түскі тамақ» шығармасында «Түскі тамақ – күшті тамақ» деген ойды беру үшін түс мезгілін және калориясы көп тамақ түрлерін салуға болады, т.с.с. Сөйтіп, тұтас мәтінді беріп шығуға болады.</p>
			<p>4.2.1.2 Шығарманы іштей көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, сұрақтар қоя отырып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып оқу, талдау жасап оқу, сын тұрғысынан бағалап оқу</p>	<p>«Даналық ағашы» стратегиясы. Білім алушылар шығарманы жылдам, бірақ мұқият іштей оқып шығуы тиіс. 1-нұсқадағы білім алушылар онда кездескен деректер, ұғымдар бойынша сұрақ құрап, қағазға жазады. Жүргізушінің қолында сандықша болуы тиіс, соған білім алушылар кезегімен өз сұрақтарын салады. 2-нұсқадағы білім алушылар мәтінді тағы бір рет жылдам оқып шығу керек. 2-нұсқадағы білім алушылар сандықшадан сұрақ жазылған қағазды алып, оған неғұрлым толық жауап жазып, алдын ала дайындалған ағаш бұтағына апарып іледі. Оны дауыстап оқытуға да болады. Басқалары сұрақ пен жауапты бағалайды. Мысалы: Даналық сөзден үйренемін. Болат Үсенбаевтың «Сөз мәйегі» шығармасын оқу барысында «Даналық ағашы» стратегиясын қолдануға болады.</p>

«Жазылым» бөлімі	3.4 Қатені табу және түзету	2.3.4.1 мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету	<p align="center">«Балалар мен ғалым» (С. Көбеев)</p> <p>Екі бала келе жатып бір кітап тауып алыпты. Бірінші бала_</p> <p>– Бұл кітап менікі_ неге десең, мен сенен бұрын көрдім,- дейді.</p> <p>Екінші бала_</p> <p>– Жоқ, бұл кітап менікі_ неге десең, мен сенен бұрын жерден көтеріп алдым,- дейді.</p> <p>Екі баланың таласының үстінен шыққан ғалым оларға_</p> <p>– Сендер хат танысыңдар ма_ - депті. Балалардың екеуі де шынын айтып_</p> <p>– Жоқ, хат танымаймыз,- дейді. Сонда ғалым_</p> <p>– Кітап сендерге не үшін керек_ Бұл кітапты мен алайын. Қайсың <u>кейін</u> оқи білгенге беремін,- депті.</p> <p>ТАПСЫРМА: Мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзетіп жазулары керек.</p>
		3.3.4.1 мұғалімнің көмегімен шығарманың құрылымын, стилін жетілдіру, өз бетінше орфографиялық, пунктуациялық	<p>«Қатені тап» стратегиясы Бірнеше шағын топтар құрылады, әрбір топ тапсырма алады: бір топ тақырып бойынша сурет салып, онда 1-2 қате жіберуі керек; екінші топ мәтін құрастырып, онда бірнеше сөз тастап кету немесе алмастыру, мүмкін, тіпті мәтін бойына таратып шашуға болады, сол сияқты басқа топтарға да жеке-жеке тапсырма беріледі. Жұмыс 15-20 минутқа созылады. Қайталанудан кейін топтар тапсырмаларымен алмасып, бір-біріндегі қателерді тауып, түзетеді .</p> <p align="center">«Түлкі мен Қасқыр» (ертегісі)</p>

			қателерді табу және түзету	<p>Ертеде түлкі мен қасқыр ___ болыпты. Бір күні екеуі келе жатып, жол үстінде жатқан бір кесек еттің үстінен шығыпты. Етті түлкінің де, қасқырдың да жегісі келіпті...</p> <p>Қасқыр түлкіге _ – Сен жей ғой достым,- депті.</p> <p>Түлкі арсалаңдап _ – Менің аузым ораза қой _ достым _ сен жей ғой,- депті.</p> <p>Қасқыр етті жейін деп тұмсығын соза бергенде _ мойнын қақпан қауып қалыпты да, ет ұшып кетіпті. Түлкі етті қағып алып, _____ қойыпты.</p> <p>Сонда қасқыр: – Ей, достым, сенің аузың _____ емес пе еді?- депті.</p> <p>Түлкі: – Оразам сенің мойныңа түсті ғой,- деп _____ жөнеліпті.</p> <p>ТАПСЫРМА:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Лексикалық, орфографиялық, пунктуациялық қателерді тауып, түзету. 2. Шығарманың құрылымындағы қатені табу. 3. Мәтінді қатесіз көшіріп жазу.
			4.3.4.1 Мұғалімнің көмегімен шығарманың құрылымын, стилін	<p>«Автобустағы оқиға» Н. Ақыш</p> <p>Автобус іші лық толы адам. <u>Есет</u> жан-жағына қараса _ жанында көзілдірікті атай мен сөмке көтерген әжей тұр екен. <u>Есет</u> оларды көрмеген болып _ терезеге бұрылды. Сөйтіп _ орнынан тұрмастан, теріс қарап отыра берді. Баланың <u>әдепті</u> қылығына үлкен кісілер</p>

			жетілдіру, өз бетінше сын тұрғысынан бағалау және лексикалық, орфографиялық, пунктуациялық қателерді тауып, түзету	қайран қалды. Үлкен кісілердің қиналып_ әзер тұрғанына <u>Есеттің</u> беті бүлк еткен жоқ. Автобустың оң жақ терезесінің жанындағы орындықта отырған <u>есең</u> таяқ ұстаған қарт адамды көре сала орнынан ұшып тұрды. – Рақмет_ балам. Көп жаса, өркенің өссін_ - деп жатыр таяқ ұстаған атай. Автобус ішіндегі жолаушылар <u>есенге қа_ты</u> риза болды. – Отырыңыз_ ата,- деді ол үлкен кісіге. Не деген <u>әдепсіз</u> бала_ - десті олар сүйсініп. ТАПСЫРМА: 1. Лексикалық, орфографиялық, пунктуациялық қателерді тауып, түзету. 2. Шығарма құрылымындағы қатені табу. 3. Стилін жетілдіру, мәтінді аяқтау, екі баланың әрекетін бағалау. 4. Мәтінді қатесіз көшіріп жазу.
--	--	--	--	--

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде «RIVIERA» халықаралық мектебінің бастауыш сынып мұғалімі Ещанова Батима Сулейменовнаның іс-тәжірибесінен алынды

4 сынып				
1 тоқсан				
Құндылықтар	Сөйлеу әрекетінің түрі	Бөлімшелер	Оқу мақсаттары	Ұсынылатын оқыту стратегиялары
Қазақстандық отансүйгіштік және	тыңдалым	1.1 Тыңдаған материалды	4.1.1.1 тыңдаған материал	Бұл мақсат мәтінде не туралы айтылғанын түсінуге, мәтіннің негізгі ойын анықтауға, әртүрлі формада берілген

<p>азаматтық жауапкершілік</p>		<p>ң мазмұнын түсіну</p>	<p>бойынша негізгі тұстарын түртіп алу және солардың негізінде мәтіннің мазмұнын айту</p>	<p>ақпаратты анықтауға, іздеуге, сонымен қатар мәтіннің мазмұнын анықтауға бағытталған.</p> <p>«Инсерт» әдісі Берілген мәтінді «Түртіп алу» әдісін пайдаланып, танысып шығу.</p> <table border="1" data-bbox="1137 387 2080 520"> <tr> <td data-bbox="1137 387 1357 520">«V» - «Білемін»</td> <td data-bbox="1357 387 1583 520">«-» «мен үшін түсініксіз»</td> <td data-bbox="1583 387 1809 520">«+» - «мен үшін жаңа ақпарат»</td> <td data-bbox="1809 387 2080 520">«?» - «мені таңғалдырады»</td> </tr> </table> <p>INSERT - оқығанын түсінуге, өз ойына басшылық етуге, ойын білдіруге үйрететін ұтымды әдіс. Бір әңгіменің соңына тез жету, оқығанды есте сақтау, мәнін жете түсіну - әрине, ынта-зейінді қажет ететін күрделі әрекет. Сондықтан да зейіні тұрақсыз білім алушылар арасында оқуға жеңіл-желпі қарау салдарынан түсіне алмау, өз пікірін өмірдегі жайттармен ұштастыра алмау кемшіліктері жиі кездеседі. Бұл орайда үйретуші мұғалім баланы дағдыландыруға күш салады. Мағынаны түсінуді жоғарыдағыдай ұйымдастыру – аталған кемшіліктерді болдырмаудың бірден-бір кепілі. Үйретушілер білетіндерін анықтап, білмейтіндерін белгілеп сұрауға әзірленеді. Бұл әрекет арқылы жаңаны түсіну үшін бұрынғы білім арасында көпірлер құрастыруға, яғни, байланыстар құруға дағдыландырады.</p> <p>«Бес сұрақ» әдісі. Сұрақ қоюға ыңғайлы мәтін таңдап алу керек. Білім алушыларды ойлануға мәжбүр ететін, түсіндіруді қажет ететін мәтін болғаны жақсы. Білім алушылар топтарға бөлінеді. Мәтінді тыңдағаннан кейін әр топ бес сұрақ дайындайды. Топтар сұрақтарын бір-біріне қояды. Сұрақтар қайталанбау керек. Қайталанатын болса басқа сұрақпен алмастырылу керек. Сұрақтарды</p>	«V» - «Білемін»	«-» «мен үшін түсініксіз»	«+» - «мен үшін жаңа ақпарат»	«?» - «мені таңғалдырады»
«V» - «Білемін»	«-» «мен үшін түсініксіз»	«+» - «мен үшін жаңа ақпарат»	«?» - «мені таңғалдырады»					

			<p>дайындауға 7 минут уақыт беріледі. Осы сұрақтар арқылы тыңдалған мәтіннің мазмұны қамтылады.</p> <p>«Кейіпкерлер әлемі»</p> <p>Ойын шарты: білім алушылар топқа бөлінеді. Әр топ бір-бірлеріне әңгіме мазмұны бойынша сұрақтар қояды. Сұрақтардың мазмұны шығарма кейіпкерлерімен, орын алған оқиғалармен байланысты болуы керек. Ұтымды сұрақ пен мәнді жауап бағаланады.</p> <p>«Сіз кімсіз?» әдісі</p> <p>Қатысушылар өздері жауабын қалаған 3 сұрақ жазулары керек. Содан соң шеңбер арқылы айнала жүріп, өз сұрақтарына жауап алады. Мұнан соң Білім алушылардан әңгімені тыңдап, тексеруге болатын фактілерді немесе біреулердің пікірлерін жазып алуды/оларға жауап беруді сұраңыз. Олар өз шешімдерін негіздеп, кез келген күрделі мәселелерді талқылауы тиіс. Білім алушылардан мәтіннен негізгі сөздер немесе тіркестерді белгілі бір санын (және одан көп емес), мысалы алтауын тауып, жазуды сұраңыз. 6-дан артық болмауы тиіс екенін айқын түсіндіріңіз. Білім алушылардан ақпаратты диаграмма, логикалық сызба, кесте, график сияқты арнайы құралдың көмегімен жазуды сұраңыз (мысалы, кім, не, қайда, қашан, қалай және неліктен немесе себебі, салдары, әсері, орналасқан орны). Мұқият тыңдауды модельдеңіз</p>
	1.2 Мәтіннің мазмұнын болжау	4.1.2.1 мәтіннің тақырыбы мен берілген	<p>«Синквейн» әдісі</p> <p>1-жол: Тақырыптың атауы (зат есім). 2-жол: Тақырыпты сипаттайтын екі сөз (сын есім).</p>

			<p>диаграмма, сызба, кесте бойынша мәтіннің мазмұнын болжау және өз ойын дәлелдеу</p>	<p>3-жол: Тақырып туралы қимылды білдіретін үш сөз (етістік). 4-жол: Тақырыпқа қатысты төрт сөзден тұратын сөз орамы. 5-жол: Тақырыптың мәнін ашатын синоним сөз</p> <p>«Атаулар (терминдер) кестесі» әдісі</p> <p>Сабақ басында тақтаға тақырып бойынша 3 негізгі атауларды (терминдерді) жазып, білім алушыларға оларды мынандай кестеге түрлендіруді ұсынамыз:</p> <table border="1" data-bbox="1126 518 2072 735"> <thead> <tr> <th data-bbox="1126 518 1384 563">№1 атау</th> <th data-bbox="1384 518 1644 563">№2 атау</th> <th data-bbox="1644 518 2072 563">№3 атау</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="1126 563 1384 735">Атау туралы білімдері, мағлұматтары, түсініктері</td> <td data-bbox="1384 563 1644 735">Атау туралы білімдері, мағлұматтары, түсініктері</td> <td data-bbox="1644 563 2072 735">Атау туралы білімдері, мағлұматтары, түсініктері</td> </tr> </tbody> </table> <p>Білім алушылар бұл тапсырманы алдымен жекелей (2-4 минут) орындап, одан кейін кестелерін топ (немесе жұп) ішінде оқып, талқылап, толықтырады (3-6 минут). Сыныптық талқылау барысында (4-6 минут) мұғалім білім алушылардың өз кестелерін жариялауды ұсынады немесе тақтада келтірілген кестені білім алушылардың жауаптары бойынша толтырылады.</p> <p>Сабақ соңында бұл кестеге қайта оралып, келтірілген мәліметтердің дұрыс/бұрыстығы анықталады.</p> <p>«Атаулар туралы үш сұрақ» әдісі</p> <p>Мұғалім сабақ басында жаңа тақырып бойынша үш терминді тақтаға жазып, білім алушыларға осы атауларға қатысты мынандай сұрақтарға жазбаша жауап беруді тапсырады:</p>	№1 атау	№2 атау	№3 атау	Атау туралы білімдері, мағлұматтары, түсініктері	Атау туралы білімдері, мағлұматтары, түсініктері	Атау туралы білімдері, мағлұматтары, түсініктері
№1 атау	№2 атау	№3 атау								
Атау туралы білімдері, мағлұматтары, түсініктері	Атау туралы білімдері, мағлұматтары, түсініктері	Атау туралы білімдері, мағлұматтары, түсініктері								

				<p>1. Қайда? Бұл терминдерді сіз бұрын қайда және қандай мағынада кездестіріп едіңіз?</p> <p>2. Қалай? Өз тәжірибеңізбен осы атауларды қолданудың мысалдарын келтіре аласыз ба?</p> <p>3. Қандай? Осы сабақта бұл атаулар қандай қолданыста болады деп ойлайсыз?</p> <p>Әдеттегідей бұл жұмысты білім алушылардың жеке, жұппен (шағын топ ішінде) ауызша немесе жазбаша орындауы ықтимал. Содан кейін мұғалім бірнеше білім алушының пікірін тыңдайды.</p> <p>Мұғалімнің сұрақтарды шығармашылық тұрғысынан әр сабақта тақырыпқа байланысты өзгертіп отыруы тиімді</p> <p>Белсенді оқылым тәсілдері</p> <p>Бастапқы танысу</p> <p>Құрылымы мен мазмұнын түсіну үшін тақырыбын, тараушаларын, фотосуреттер берілген жазбаларды және т.б. зерделеуді көздейді.</p> <p>Мысалы: Мәтінді оқырдың алдында білім алушыларға тақырыбын беріңіздер де, олардан ассоциация жүргізуді сұраңыз, яғни тақырыпты оқыған кезде олардың ойына не келгенін айтады. Білім алушылар өздерінің ассоциацияларының негізінде мәтін не туралы болады деп ойлайтынын талқыға салады.</p> <p>Болжау</p> <p>Мазмұны қандай болатынын және қандай сөздік қор қолданылатынын болжау үшін тақырып, автор туралы бұған дейінгі білімдері пайдаланылады.</p> <p>Мысалы:</p>
--	--	--	--	--

				<p>Білім алушылар мәтіннің бір бөлігін оқып болғаннан кейін, олардың ойларынша әрі қарай не болатынын болжайды. Білім алушылар оқылған мәтінде келтірілген, өз болжамдарына негіз болған ойларға сүйене отырып, өз болжамдарын дәлелдеулері тиіс.</p> <p>Танысу үшін оқу және сканерлеу</p> <p>Бұл тәсіл мәтіннің негізгі идеясын, стилі мен құрылымын анықтау үшін, мәтінді тез көз жүгіртіп оқып шығуды көздейді. Бұл тәсілді болжамдарды дәлелдеу үшін пайдалануға болады.</p> <p>Мысалы: Мәтінді оқырдың алдында білім алушылар өздерінің қандай негізгі ақпарат іздейтіндерін анықтап алулары керек. Олар қандай тірек сөздердің мәтіндегі сол ақпаратты меңзейтініне назар аударуы тиіс.</p> <p>«Дейін, кейін» стратегиясы . Мұғалім тыңдалатын мәтіннің мазмұны бойынша тұжырымдар дайындайды. Олардың жауаптарын білім алушылар мәтінді тыңдамай тұрып болжап «ия, жоқ» деп белгілейді. Мәтінді тыңдағаннан кейін болжам мен нақты жауаптарын тексереді. Білім алушылар нақты жауаптарын мәтінді тыңдағаннан кейін анықтап, түзетеді, жұпта тексереді, ойларын дәлелдейді.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>дейін</th> <th>тұжырымдар</th> <th>кейін</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	дейін	тұжырымдар	кейін									
дейін	тұжырымдар	кейін														
		1.3 Түрлі жағдаяттард	4.1.3.1 сұхбаттасыны	«Әңгімелесетін әріптестер» әдісі												

		а сөйлеу мәдениетін сақтау	н жасын, жай-күйін ескере отырып, белгілі бір тақырып аясында сөйлеу	<p>Өткен сабаққа сілтеме жасауды көздейтін бастапқы немесе бүкіл сыныпқа арналған тапсырма ретінде білім алушылар әріптестерімен:</p> <ul style="list-style-type: none"> • жаңа оқылған 3 факті туралы; • оларға жеңіл болып көрінгендер туралы • оларға қиын болып көрінгендер туралы <p>алдағы уақытта оқығысы келген нәрселер туралы ақпарат алмасады.</p> <p>«Көршіңе әңгімелеп бер» әдісі</p> <p>Бұл әдіс білім алушылар өз ойларын дауыстап айтып беру үшін пайдаланылады.</p> <ul style="list-style-type: none"> · сұрақ қойыңыз, ойластыруға уақыт беріңіз; · одан кейін білім алушылардан өз ойларын көршілерімен бөлісуді сұраңыз; · білім алушыларға жаңа тақырыпты айтыңыз және осы тақырып бойынша өздері білетін барлық жағдайды көршісіне айтуын ұсыныңыз
		2.3 Мәтін мазмұны бойынша сұрақтар қою және жауап беру	4.2.3.1 мәтін мазмұны бойынша шешім табуға бағытталған сұрақтар құрастыру және жауап беру	<p>«Қарама-қарсы бағалауға негізделген диалог» әдісі</p> <p>Бұл - «ой қозғаудың» түрі. Оның негізгі ұстанымы мынадай: идеялар «Ой қозғау» тәсіліндегідей ұжымдық тұрғыдан келтірілгенде, оларға қарама-қарсы идеялар да құрастырылып отырады.</p> <p>Бұл тәсілді қолданғанда төмендегідей кезеңдерді ұстану қажет:</p> <p>Бірінші кезең.</p> <p>* Диалогқа қатысушылар топтарының құрамын белгілеу.</p> <p>Екінші кезең.</p> <p>* Проблеманы (мәселе, сұрақ, жағдаятты) талдау тобының құрамын белгілеу.</p>

			<p>* Шешімін қажет ететін мәселені құрастыру.</p> <p>* Құрастырылған мәселе мен тәсілді қалайша қолдануға болатындығын қатысушыларға хабарлау.</p> <p>Үшінші кезең.</p> <p>* Идеяларды бірлесе отырып, тура «Ой қозғау» тәсілі бойынша жинақтау. Талқылауда шығармашылық пен бірін-бірі сыйлау атмосферасын құрастыру қажет.</p> <p>* Алдын-ала дайындалған идеялар тізімін оқуға рұқсат етілмейді: барлық ойлар осы жерде туындауы қажет.</p> <p>* Әр қатысушының бірнеше рет сөз алуына болады, алайда оның үздіксіз бірнеше рет сөйлеуіне рұқсат етілмейді.</p> <p>Төртінші кезең:</p> <p>* Проблеманы талдау тобы туындаған идеяларды жүйелейді. Жүйелеу барысында келтірілген идеялардың тізімі жасалынады.</p> <p>* Әрбір идея басқа да толықтырушы немесе қосалқы идеяларды айқындау мақсатында талданады.</p> <p>Негізгі және қосалқы, толықтырушы идеялар топтамаларға (кешендерге) біріктіріледі. Олардың ұқсас қасиеттері мен ерекшеліктері зерттеліп, проблеманы шешудің жалпылама мәселелері анықталады.</p> <p>Бесінші кезең:</p> <p>* Идеяларды «жоққа шығару»: бұл жерде «ой қозғау» оларды жүзеге асыруда қандай кедергілер бар екендігін анықтауға бағытталған.</p> <p>Алтыншы кезең:</p> <p>* Айтылған сын мен сыни ескертпелерді бағалау.</p>
--	--	--	---

				<p>* Ис-тәжірибеде қолдануға мүмкін идеялардың қорытынды тізімін дайындау. Тізімге сыннан өткен идеялар мен оларға қарама-қарсы келтірілген идеялар жазылады.</p> <p>Қарама-қарсы бағалауға негізделген диалог қатысушыларды үш топқа бөлген жағдайда тиімді әрі нәтижелі болады: 1) идея туындатушы; 2) проблемалық жағдаятты талдау және идеяларды бағалау, 3) қарама-қарсы идеяларды келтіру. Біраз уақыт жұмыс жасағаннан кейін топтардың рөлдерін алмастырып отырған да орынды.</p> <p>«Қарама-қарсы саптар» әдісі</p> <p>Білім алушылар екі сапқа бөлініп, бір-біріне қарама-қарсы тұрады, екі минут ішінде олар қарсы тұрғанмен әңгімелеседі, бір-біріне таныстық сұрақтарын қояды. Берілген уақыт аяқталған соң, мұғалім бір саптың оң жаққа, ал екінші саптық сол жаққа бір қадам жылжуын сұрайды. Білім алушылардың жұптары өзгеріп, олар басқалармен сұхбаттасады (шетте тұрғандар саптың басына оралады).</p> <p>Осылайша білім алушылар бір-бірімен танысып шыққанша жылжи беруге болады.</p> <p>Пікірталас әдісі</p> <p>Мақсат: сыныптағы проблеманы талқылауды ұйымдастыру.</p> <p>Өткізу кезеңдері:</p> <p>А. Пікірталастың проблемасы мұғаліммен тұжырымдалады.</p> <p>Б. Білім алушылар 6-8 адамнан шағын топтарға бөлінеді, олар шеңбер бойынша сыныпта орналастырылады.</p>
--	--	--	--	--

				<p>В. Әр бір шағын топтың мүшелері өкілін немесе төрағасын сайлайды, олар пікірталас барысында олардың позициясын жақтайды.</p> <p>Г. 15-20 минут барысында шағын топта проблемалар талқыланады және жалпы көзқарас өңделеді.</p> <p>Д. Топтардың өкілдері шеңбердің ортасына жиналады және топтың ойын айтуға олардың позицияларын жақтауға мүмкіндік алады. Басқа білім алушылар шағын топтың өкілдерінің жалпы позицияны қаншалықты айшықтай алатындығын талқылау мен тақырыптың барысын қадағалайды. Олар жеке ойларын айта алмайды тек қана талқылау барысында өз пікірлерін білдіретін жазбаларын ғана жолдай алады.</p> <p>Е. Топтардың өкілдері басқа мүшелермен ақылдасу үшін үзіліс ала алады.</p> <p>Ж. Панельді талқылау берілген уақыт аяқталғанда немесе шешім қабылданғаннан кейін аяқталады.</p> <p>З. Пікірталас аяқталғаннан кейін топтардың өкілдері талқылаудың барысы туралы сыни талқылау жүргізеді, ал шешім барлық студенттермен қабылданады.</p> <p>«А,В,С» әдісі</p> <p>А-сұрақ қояды.</p> <p>В-жауап береді.</p> <p>С – айтқан жауаптарды бақылайды, толық болмаса толықтырады.</p> <p>Білім алушылар топта үшеуден отырады. А — сұрақ қоюшы, В – жауап беруші, С — бақылаушы рөлін атқарады. Бақылаушы қажетті жерлерін түртіп алып, әңгіме соңында қорытынды береді.</p>
--	--	--	--	--

				<p>Білім алушылар осы сұрақтарға жазбаша стикерге жауап береді. Ұсыныс, тілектерін айтады.</p> <p>«Айналмалы бекеттер»</p> <p>Әр шағын топты бекетте орналастырып, арандататын сұрақты талқылауға және ойларын қағазға немесе тақтаға жазуға 10 минут беріңіз. Уақыт аяқталғанда топ басқа бекетке ауысып алдағы топтың жұмысын жалғастырады. Ауысу әр 10 минут сайын болып тұрады, әр топ барлық позицияларда болып шыққанға және барлық топтардың ойларын ойлап шыққанға дейін жалғаса береді.</p>
--	--	--	--	---

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде Қарағанды облысы Ақтоғай ауданы К. Байсейітова атындағы тірек мектебінің (РО) бастауыш сынып мұғалімі Бегетаева Алия Төлеуғазықызының іс-тәжірибесінен алынды

Қазақ тілі пәні бойынша				
Құндылық	Тарау	Бөлімше (түйінді дағдылар)	«Тыңдалым және айтылым» бөлімі (сөйлеу әрекетінің түрі) бойынша оқу мақсаттары	Ұсынылатын оқыту стратегиялары
Қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік	Өзім туралы	1.1 Тыңдаған материалдың мазмұнын түсіну	2.1.1.1. тыңдаған материал бойынша түсінбеген сөздерін белгілеу, мәтін мазмұны бойынша қойылған сұрақтарға жауап беру	«Түйінді сөздер» әдісі Мұғалім жаңа тақырыпты түсіндіру алдында 4-5 түйінді сөздерді тақтаға жазады. Білім алушылар миға шабуыл әдісімен 5 минутта сөздердің түсініктемесін беруі керек. Жаңа тақырыппен танысқан соң дұрыс жауаптарды өз жауаптарымен салыстырады.

	Жанды табиғат		3.1.1.1.тыңдаған материал бойынша тірек сөздерді белгілеу, ашық және жабық сұрақтарға жауап беру	<p>«Шатысқан логикалық тіркестер» әдісі</p> <p>Тақтаға түйінді сөздер немесе сөйлемдер әдейі шатастырылған ретпен жазылады. Мәтінді оқымастан бұрын білім алушылар оларды ретімен орналастырады. Мәтінмен танысқан соң білім алушылар рефлексия кезеңінде түйінді сөздерді ретімен дұрыс орналастыруы қажет. Бұл әдіс зейін мен логикалық ойлауды дамытады.</p>
	Менің Отаным - Қазақстан		4.1.1.1. тыңдаған материал бойынша негізгі тұстарын түртіп алу және солардың негізінде мәтіннің мазмұнын айту	<p>«Мозаика» әдісі</p> <p>Білім алушылар топтарға бөлінеді. Оларға тақырып мәтіні әрқайсысына бөлініп беріледі. 15 минут ішінде білім алушылар өз бөлігін оқып танысады, өзара талқылайды. Білім алушының әрқайсысына белгілі сандар немесе әріптер беріледі. Сосын олар өз саны немесе әрпі бойынша жаңа топқа ауысады және онда өзінің ақпаратымен бөліседі. Бұл әдістің құндылығы – білім алушылар бірі-бірін үйретеді, ал ақпаратты қайталау оның жақсы меңгерілуіне ықпал етеді.</p>
Еңбек пен шығармашылық	Мәдени мұра	1.2 Мәтіннің мазмұнын болжау	2.1.2.1.мәтіннің тақырыбы мен тірек сөздер негізінде мәтіннің мазмұнын болжау	<p>«Сұрақтар шеңбері» әдісі</p> <p>Бұл әдіс бойынша білім алушылар кезекпен сұрақ қояды. Ойлануға біршама уақыт беру қажет. Сосын талқылау басталады: әр білім алушы көршісіне сұрағын қояды, ол жауап береді. Бұл уақытта ешкімге еш нәрсе айтуға</p>

				<p>рұқсат етілмейді. Тек барлығы айтарын айтып болғаннан кейін толықтыруға болады.</p> <p>Мақсаты: тыңдау машықтарын дамыту, барлық қатысушылар қатыса алады, оқыту ортасын түзету.</p>
			<p>3.1.2.1.мәтіннің тақырыбы мен берілген суреттер, фото, диаграмма бойынша мәтіннің мазмұнын болжау</p>	<p>«Жуан және жіңішке сұрақтар» әдісі</p> <p>Білім алушылар сұрақтарды өздері құрастырады. «Жіңішке» сұраққа қарапайым сұрақтар жатады: Кім? Не? Қашан? Дұрыс па? Қайда?, т.с.с. «Жуан» сұрақтарға салыстыруды, талдауды, жинақтауды, бағалауды қажет ететін сұрақтар жатады: Түсіндір, неге олай деп ойлайсың? Айырмашылығы неде? Неге ұқсас келеді?, т.с.с. Сұрақтарды кестеге рәсімдеуге болады. Бұл әдіс білім алушыларға сұрақтарды сауатты қоюға және олардың күрделілік деңгейін түсінуге үйретеді.</p>
			<p>4.1.2.1. мәтіннің тақырыбы мен берілген суреттер, фото, диаграмма, сызба, кесте бойынша мәтіннің мазмұнын болжау және өз ойын дәлелдеу</p>	<p>«Шеңбер бойынша жазу» әдісі</p> <p>Топтағы әрбір білім алушының өз парағы болуы керек. Білім алушылар 2 минут ішінде парақтарына тақырып бойынша 1-2 сөйлем жазады. Парақтар шеңбер бойынша келесі білім алушыларға беріледі. Олар алдыңғы жазуды оқып, өзінің ойын қосады. Солай парақтар бірі-біріне беріліп, соңында әркімнің парағы өзіне қайта келуі керек. Соңында бір білім алушы жазғанды топ алдында оқып береді. Егер маңызды мәлімет қалып кетсе, онда жазулар толықтырылады.</p>

Құрмет	Мамандықтар әлемі	1.3.Түрлі жағдаяттарда сөйлеу мәдениетін сақтау	2.1.3.1.күнделікті өмірде кездесетін жағдаяттарға байланысты сөйлеу мәдениетін сақтап ,диалогке қатысу	<p>Мәтінді оқы. Ою туралы жұбыңнан сұра.</p> <p>Ою</p> <p>Жанар жасынан әсемдікке үйір болды. Әсіресе түрлі оюларға қызықты. Оның әжесі ауылдағы атақты оюшы болатын. Сырмақ, текеметке ою салатын. Жанар әжесінен ою оюды үйретуін өтінді. Әжесі келісті. Жанар қуанды. Әжесінің айтқанын бұлжытпай орындап жүрді. Көп кешікпей Жанар бұл өнерді игеріп алды. Ол да атақты оюшы болды..</p>
			3.1.3.1. түрлі жағдаяттағы (қоғамдық ортада) қатысымдық әрекеттерде өз сөзін жүйелі түрде жоспарлап, сөйлеу мәдениетін сақтап, диалогке қатысу	<p>Мәтінді оқы және мәтін бойынша жоспар құр.</p> <p>Құс – бақтың досы.</p> <p>Егіндіктің қасында үлкен бақ бар. Бақтың шетінде биік теректер, аппақ қайыңдар өсіп тұр. Бақта алма, алмұрт, өрік, шие ағаштары бар. Күзде жемістер пісіп, адамдар жинауға келеді. Жаздыгүні біздің жерімізде құстар көп болды. Бақ ішіндегі құстар зиянды құрт – құмырсқаларды, көбелектерді жейді. Құстар бақтарды зиянды жәндіктерден сақтайды. Құстарға тимеу керек. Оларға ұя жасап, қамқорлыққа алған жөн. Олар қыстыгүні ашығады. Балалар қыста жем беріп, оларды аштықтан құтқарады</p>
			4.1.3.1.сұхбаттасының жасын, жай- күйін ескере отырып, белгілі бір тақырып аясында	<p>Мәтінді түсініп оқы және өз ойыңмен бөліс. Жұбыңмен пікірлес.</p> <p>Туған ел! Бұл кішкентай үйіңнің табалдырығынан басталады. Содан шетсіз,</p>

			сөйлеу мәдениетін сақтап, диалогке қатысу	<p>шексіз қияға өрлеп кете барады. Оның жұпар атқан жусаны, жүректей болып желмен лүпілдей соққан қызыл гүлдері, кеудеңе құйылған мөлдір ауасы -осының бәрі-бәрі сенің туған еліңді құрайды.</p> <p>Туған жерсіз адамның күші жоқ. Алыс кетсең, өз үйіңнің мұржасына дейін сағынасың. Туған жерің түсіңе енеді. Алыстан сені қол бұлғай шақырады.</p> <p>Туған ел мағынасы тереңде жатыр. Балғын балалық шақ. Өзен үстінде үйіріліп ұшқан шағала. Кемеріне жайлап соққан көгілдір көл. Күннің қызғылт шанағына бөленген үйлер — осының бәрі тұтас тұрған туған ел. Ал, енді ананың бесікте жатқанда айтқан әлдиі, әженің тамылжыта төккен тамаша ертегілері, туғандарыңның мейірбанды күлкілері — осының бәрі туған еліңнің керемет сипаттары! Туған елдің тілі барша жанға түсінікті.</p>
Өмір бойы білім алу	Болашаққа саяхат	1.4.Берілген тақырып бойынша әңгіме құрау	2.1.4.1.тірек сөздерді қатыстыра отырып, берілген тақырып бойынша әңгіме құрау	<p>«Реставрация» әдісі</p> <p>Білім алушыларға мәтін жеткіліксіз құрылымдық бөлімдермен беріледі. Білім алушылар «бос» жерлерді толтыруы керек.</p>
			3.1.4.1.тірек сөздер мен жоспарды пайдалана отырып, берілген тақырып бойынша әңгіме құрау	<p>«Түсініксіз жазу» әдісі</p> <p>Сабақ тақырыбы жазылуының арасына басқа әріптер және сөздер арасы қосылып жазылады. Білім алушылар іштей оқып, тақырыпты айту</p>

				керек. Өткен тақырып бойынша ұғымдарды, түсініктемелерді осылай беруге де болады.
			4.1.4.1.тірек сөздер мен жоспарды пайдалана отырып, монолог құрау	<p>«Айналмалы бекеттер» әдісі Әр шағын топты бекетте орналастырып, берілген сұрақты талқылауға және ойларын қағазға немесе тақтаға жазуға 10 минут беріңіз. Уақыт аяқталғанда топ басқа бекетке ауысып алдағы топтың жұмысын жалғастырады. Ауысу әр 10 минут сайын болып тұрады, әр топ барлық топтардың ойларымен танысып шыққанға дейін жалғаса береді.</p>
Ашықтық	Сәулет өнері	1.5.Тыңдалған материал бойынша өз пікірін білдіру	2.1.5.1.аудио- бейне жазба мазмұнына өз ойын (ұнайды, ұнамайды, себебі....пайдалы, пайдасыз болды, себебі...) білдіру	<p>Мәтін бойынша өз ойыңды айт. Бір ғұлама шәкіртінің әр нәрседен үнемі шағымданып жүретінін көріп қалады. Содан бір күні ол шәкіртті шақыртып алып, тұзға жібереді. Үнемі зарланып жүретін шәкірт тұз алып келген кезде қария оған бір уыс тұзды бір стакан суға ерітіп іш дейді. Шәкірт бұлжытпай айтқанын орындаса да, тұзды суды көп іше алмай түкіре бастайды. «Дәмі қалай екен?» деп сұрайды қария. Шәкірті «Ащы» деп жауап береді ызаланып. Ғұлама шәкіртті қолынан ұстап, жақын жердегі бұлаққа алып барады. Бір уыс тұзды суға қосып, сол судан да ішіп көруін сұрайды. Бұлақтың мөлдір суын ішкен шәкірттен қайтадан судың дәмін сұрайды. «Тәтті» дейді шәкірт. «Тұздың дәмін сездің ба?» сұрағына да, «жок» деп жауап береді. Осы кезде ғұлама: «Өмірдегі</p>

			<p>қиындықтар осы тұз тәрізді, аз да емес, көп те емес – үнемі бірдей мөлшерде. Байқағанындай тұздың ненің ішіне қойылғандығы ғана маңызды. Сол сияқты, өмірдегі қиындықтардың да ащы болып, болмауы тек сенің сезімдеріне байланысты. Стакан емес, бұлақ болуға тырыс», – деген екен.</p> <p>Тапсырма :</p> <p>1. Мәтін мазмұнына алшақ сөйлем</p> <p>A) Бұлақтың суы да ащы болып шығады.</p> <p>B) Шәкірт тұздың дәмін сезеді.</p> <p>C) Шәкірт үнемі шағымданып жүреді.</p> <p>D) Шәкірт бұлаққа бір уыс тұз тастайды.</p> <p>E) Ғұлама шәкіртін тұзға жұмсайды.</p> <p>2. Мәтін мазмұнын қорытындылайтын нақыл сөз</p> <p>A) Маңдайыңа жазылғанын көресің.</p> <p>B) Өз өмірің өз қолыңда.</p> <p>C) Өмірге өкпе артуға болмайды.</p> <p>D) Астың дәмін тұз келтіреді.</p> <p>E) Ащыны татқан білер.</p>	<p>қиындықтар осы тұз тәрізді, аз да емес, көп те емес – үнемі бірдей мөлшерде. Байқағанындай тұздың ненің ішіне қойылғандығы ғана маңызды. Сол сияқты, өмірдегі қиындықтардың да ащы болып, болмауы тек сенің сезімдеріне байланысты. Стакан емес, бұлақ болуға тырыс», – деген екен.</p> <p>Тапсырма :</p> <p>1. Мәтін мазмұнына алшақ сөйлем</p> <p>A) Бұлақтың суы да ащы болып шығады.</p> <p>B) Шәкірт тұздың дәмін сезеді.</p> <p>C) Шәкірт үнемі шағымданып жүреді.</p> <p>D) Шәкірт бұлаққа бір уыс тұз тастайды.</p> <p>E) Ғұлама шәкіртін тұзға жұмсайды.</p> <p>2. Мәтін мазмұнын қорытындылайтын нақыл сөз</p> <p>A) Маңдайыңа жазылғанын көресің.</p> <p>B) Өз өмірің өз қолыңда.</p> <p>C) Өмірге өкпе артуға болмайды.</p> <p>D) Астың дәмін тұз келтіреді.</p> <p>E) Ащыны татқан білер.</p>
		<p>3.1.5.1. аудио- бейне жазба мазмұнын бойынша айтылған өзгенің пікіріне (келісу, келіспеу себебін) өз көзқарасын білдіру</p>		<p>Бір қарт адам екі ұшына құмыра ілінген жуан таяқты мойнына асып, бұлақтан үйіне су тасиды екен. Бұл құмыралардың бірінің жанында жарықшақ бар екен. Үйге жеткенше судың жартысы тамшылаумен азайып қалады екен. Ал екінші құмыра бүтін кемшіліксіз болыпты. Қария үйіне жеткенде бір жарым құмыра су қалады екен. Бүтін құмыра өз міндетін таза</p>

				<p>орындағаны үшін қатты тәкаппарланатыны көрінеді, ал жарық құмыра болса қатты ұялып өкінеді екен. Екі жыл өткен соң бір күн тесік құмыра, қарияға былай депті:</p> <p>–Қатты ыңғайсызданып жүрмін. Бүйірімдегі жарықшақтың кесірінен тасыған судың жартысы үйге жеткенше босқа төгіліп жатыр. Сонда қария күлімсіреп құмыраға былай депті:</p> <p>– Сен ештеңені байқамадың ба? Сен жақтағы жолдың тұсы гүлдерге толы. Ал екінші құмыраның тұсында ешқандай гүл жоқ. Мен о бастан сенің бүйіріндегі жарықты біліп, сол тарапқа гүлдің тұқымын еккен болатынымын және күнде мен су тасығанда сен ол гүлдерді суарып өтесің. Екі жыл болды сол әдемі гүлдерді жинап үйімді сәндеп жүрмін. Егер де сенің сол тесігің болмағанда, үйімді осыншама көркейтіп, гүлдендіре алмас едім...</p> <p>1. Қарияның даналығы байқалатын әрекет</p> <p>А) Гүлдің тұқымын еккендігі В) Тесік құмыраны жұбатқаны С) Үйді әдемі гүлмен сәндендіруі D) Тесік құмыраны лақтырмағаны Е) Гүлдерді суарғандығы</p> <p>2.Мәтін мазмұнын түйіндейтін мақал-мәтел</p> <p>А) Жағымпаз — жасқаншақ, Жаман — мақтаншақ.</p>
--	--	--	--	---

				<p>В) Жақсы ниет — жарым ырыс. С) Өзінді өзің сыйламасаң, Өзгеден сый күтпе. D) Азаматтық жасай алмаған адам – Бұл өмірге келмеген адаммен бірдей. E) Айырылмастай досыңа, Қайырылмастай сөз айтпа.</p>
			<p>4.1.5.1. аудио- бейне жазба мазмұнына өзіндік баға беру</p>	<p>Мәтіннің негізгі ойы не? Өзіңнің ойыңды айт. Мәтін кейіпкерлерінің ісіне баға бер.</p> <p>Төрт құрбақа өзеннің жағасымен ағып келе жатқан ағаштың үстінде отырды. Бір уақытта ағаш өзеннің ағысымен жүзе бастады. Құрбақалар суда жүзіп бара жатқандарына риза, ағаштың қайда барып тірелетінін қызыға күтуде. Бір кезде құрбақалардан біреуі: «Бұл ағаш ғажап екен. Үлкен кеме сияқты жүзіп бара жатыр. Бұрын мұндай ағаш көрген емеспін»- дейді.</p> <p>Екінші құрбақа: «Жоқ, досым! Ағаш басқа да ағаштар сияқты әрекетсіз. Өзеннің ағымы арқасында ғана ағаш жүзіп тұр. Ағаштың үстінде отырған біздер де солай»- дейді.</p> <p>Сөз кезегін үшінші құрбақа алады: «Ағаш та, өзен де қимылсыз. Өзгеріп тұрған біздің ойларымыз ғана. Өйткені ой болмаса, ештеңе де орнынан қозғай алмас». Осы кезде үш құрбақа қайсы дұрыс айтты деп дауласады. Ешбір ортақ шешімге келе алмаған құрбақалар төртінші құрбақаға бұрылып, пікірін сұрайды.</p>

				<p>Төртінші құрбақа: «Бәрің дұрыс, ешбірің өтірік айтқан жоқ. Ағаш, су мен ой бірге қозғалуда»- дейді. Құрбақалардың үшеуі де мұндай жауапқа ашуланады. Өйткені ешқайсысы өзін дұрыс, қалған екі құрбақаның толығымен дұрыс емес екенін қимайды. Сосын үш құрбақа бірігіп, төртінші құрбақаны ағаштан өзенге итеріп тастайды.</p> <p>Тапсырма :</p> <p>1.Мәтін мазмұнына лайықты тақырып</p> <p>A) Ашуланшақ құрбақалар</p> <p>B) Төрт құрбақа</p> <p>C) Құрбақалардың дауы</p> <p>D) Үш құрбақаның әрекеті</p> <p>E) Судағы ағаш</p> <p>2.Үш құрбақаның төртінші құрбақаны суға итеріп жіберуінің себебі</p> <p>A) Іштарлықтан</p> <p>B) Көрсеқызарлықтан</p> <p>C) Бірбеткейліктен</p> <p>D) Менмендіктен</p> <p>E) Өркөкіректіктен</p>
БІНТЫМАҚТАСТЫҚ	Қоршаған ортаны қорғау	1.6.Тыңдарманның назарын аудару	2.1.6.1. интонацияны, вербальды емес тілдік құралдарды (қимыл ,ым- ишара) қолданып, тақырыпқа (Сіз қалай ойлайсыз?	<p>«Аргументтер кестесі» әдісі</p> <p>Білім алушылар мәтінмен танысады. Келесі кезекте мұғалім аргументтер келтіреді, ал білім алушылар сол аргументтерді мәтіндегі деректермен растау немесе жоққа шығаруы керек.</p>

			<p>Сіз не ұсынар едіңіз?) назарын аударту</p>	
			<p>3.1.6.1. интонацияны, вербальды емес тілдік құралдарды (қимыл ,ым- ишара) қаратпа сөздерді қолдана отырып, тақырыпқа тыңдарманның назарын аударту</p>	<p>Мәтінді түсініп оқы және мазмұнын өз сөзіңмен әңгімеле.</p> <p style="text-align: center;">Шипалы су.</p> <p>Бір топ бала жазғы демалыста тауға серуенге шықты. Олар тау етегіндегі шоқ ағашқа келіп демалды. Осы кезде Мұқан мен Кәкімжан ағаш ішін аралап кетті. Екеуі мөлдір бұлақтың үстінен шықты.</p> <p>Екі бала бұлақтың бойын қуалай жоғары өрледі. Көп ұзамай – ақ бұлақтың көзін тапты. Олар судың дәмін қайта – қайта татып көріп, тамсана түсіп, біраз отырды. Бұлақтың басына серуендеп жүрген балалар да келді. Судың дәмін бәрі де татып көріп, түрлі - түрлі пікірлер айтты.</p> <p>Бұл су асқазан ауруын емдейтін шипалы су болып шықты. Осы суды ішіп талай адам жазылды.</p> <p>Тапсырма:</p> <p>1. Балалар қайда серуенге шықты? А) орманға В) тауға С) теңізге Д) қалаға</p> <p>2. Екі бала не тапты? А) бұлақтың көзін В) дәрілік өсімдік С) шипажай Д) шоқ ағаш</p>
			<p>4.1.6.1. интонацияны, вербальды емес тілдік құралдарды</p>	<p>Мәтінді түсініп оқы.</p> <p>Сәкен шаруаға ұқыпты болды. Үстін тап-тұйнақтай таза ұстайтын еді. Ағайынды</p>

			<p>(қимыл ,ым- ишара) және қыстырма, одағай сөздерді қолдана отырып, тақырыпқа тыңдарманды қызықтыру</p>	<p>жетеуміз. Сәкен бәрімізден үлкен. Жаздың күні ол бізден бұрын оянады да, үй шаруасына көмектеседі. Біз оянып, далаға шыққанда, Сәкен есік алдында жүреді. Ол бізді Қараөзек бойына соқпақ жолмен бастап алып кетеді. Мөлдір бұлақ басына барамыз да, жуынамыз. Сәкен әуелі кішкентай қарындасымыз Рахима, Халима, Сәлималарды жуындырады, шаштарын тарап, өріп береді. Содан кейін барып, өзі жуынады. Біздің күндегі әдетіміз – осы. Қайтадан қатар тізіліп алып, ауылға қарай жүреміз. «Айналайын, менің ақ қаздарым», - деп анамыз есік алдынан бізді қарсы алады. Сәкеннің маңдайынан сүйіп жатып: — Қолқанатым менің!- дейді.</p> <p>Тапсырма :</p> <p>1.Мәтін мазмұнына лайықты тақырып</p> <p>A) Ақ қаздар B) Қолқанат C) Ұқыпты Сәкен D) Ағайынды балалар E) Біздің анамыз</p> <p>2. Анасының: «Айналайын, менің ақ қаздарым» — деп қарсы алуының мәнісі</p> <p>A) Барлығы тетелес болғандықтан B) Бірдей тәртіппен келе жатқандықтан C) Барлығы тап-таза болғандықтан D) Әдемі балаларына сүйінгендіктен E) Балалар судан келе жатқандықтан</p>
--	--	--	--	--

Өмір бойы білім алу	Құндылықтар	1.7. Дыбыстарды, сөздерді орфоэпиялық нормаларға сәйкес дұрыс айту	2.1.7.1.сөз ішінде дауысты дыбыстардың өзара үндесуін сақтап айту	«Синквейн» әдісі 1 жол: 1 зат есім 2 жол: 2 сөз сын есім 3 жол: 3 сөз етістік 4 жол: 4 сөзден тұратын 1 сөйлем 5 жол: зат есімге синоним сөз
			3.1.7.1.сөз ішіндегі қатар тұрған дауыссыз дыбыстардың өзара үндесуін сақтап айту	«Төрт сөйлем тәсілі» <ul style="list-style-type: none"> • Пікір - мәтін бойынша өзіндік пікірін 1 сөйлеммен келтіру • Дәлел - сол пікірді 1 сөйлеммен дәлелдеу • Мысал- сол дәлелге 1 сөйлеммен мысал келтіру • Қорытынды- 1 сөйлеммен жалпы қорытынды шешім айту
			4.1.7.1.сөз ішіндегі және сөз бен сөздің арасындағы буын, дыбыс үндестігін сақтап айту	«Рефлексиялық эссе жазу» әдісі Алдымен біз былай деп ойладық... <ul style="list-style-type: none"> • Одан кейін біз мына проблемаға тап болдық ... • Проблеманы шешу үшін біз ... жасадық • Бұдан біз ... көрдік • Демек, бұл мынаны білдіреді ... • Сонымен біз ... шешімге келдік.

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде Қарағанды қаласы «Әл-Фараби атындағы мектеп-гимназиясы» КММ-нің бастауыш сынып мұғалімі Қазыбек Риза Темірбекқызының іс-тәжірибесінен алынды

Құндылықтар	Сөйлеу әрекетінің түрлері	Бөлімше (дағды)	Оқу мақсаты	Ұсынылатын оқу стратегиялары
-------------	---------------------------	-----------------	-------------	------------------------------

				<p>семіз болсын» деп баталарын береді. Жаңа туған төлді де уыз сүтіне бүйірін шығара емізеді. Уызына жарыған төл тез арада толығып, өсіп жетіледі.</p> <p>ТАПСЫРМАЛАР:</p> <p>Сұрақтарға жауап беру:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Уызды неден дайындайды? 2. Оны қалай жасайды? 3. Уызға қатысты қандай дәстүр бар? 4. Уыздың қандай пайдасы бар? 5. Өзің уыздың дәмін татып көрдің бе?
Патриотизм	«Оқылым» бөлімі	2.2 Шығарма мазмұны бойынша сұрақтар қою және жауап беру	3.2.2.1 қолдануға (практикалық), бағалауға негізделген сұрақтар қою және жауап беру	<p>Бабалардан қалған сөз</p> <p>«Блум түймедағы» стратегиясы»</p> <p>ТАПСЫРМАЛАР:</p> <p>Блум түймедағының күлтелеріндегі сұрақтарды негізге ала отырып сұрақ құрастыру, жауап беру.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қарапайым сұрақтар. 2. Анықтаушы сұрақтар. 3. Интерпретациялық (түсіндіруші) сұрақтар. 4. Шығармашылық (болжам) сұрақтар. 5. Бағалау (салыстыру). 6. Тәжірибелік сұрақтар.
Еңбекқорлық	«Оқылым» бөлімі	2.2 Шығарма мазмұны бойынша сұрақтар қою және жауап беру	4.2.2.1 шығарманы қайта құруға, интерпретациялауға және бағалауға негізделген	<p>Жарқанат</p> <p>Ерхан жарқанатты көрсе қорқады. Расында да түсі суық. Ұшады десек те әсем қауырсындары жоқ, ол шынында да сүтқоректі ғой, бірақ денесінде түгі жоқ. Есік алдындағы сарайдың төбесінде жабысып тұр. Ұлан Ерханды қорқытады: «Қазір мына жарқанат сенің басыңа жабысады, қаш-қаш», дейді. Қатты қорыққан Ерханның жүгіріп келе жатып шалынып құлап қалмасы</p>

			сұрақтар қою және жауап беру	<p>бар ма? Ол аяғын қатты ауыртып алды да, жылап жіберді.</p> <p>Апасы: «Балам, жарқанаттан қорықпа, ол сүтқоректі, нашар көреді, ол өзінен ультра қысқа дыбысты шығарып, оларды қайтадан қабылдап алады, міне, түнде ештеңеге соғылмай ұшатындығы да сондықтан. Ал, оның ультрадыбыс шығаратын мүшесі қайда, білесің бе? Ол тамағында. Одан шыққан ауа қысымы жоғары. Осы ауа өте жоғары жиіліктегі дыбыс шығарады. Күзде үңгірлерде қыстап шығады, кейбіреулері оңтүстікке қоныс аударады. Жылына бір рет көбейіп, бір не екіден балапан туады. Жарқанат пайдалы хайуанат, олар ауылшаруашылық зиянкестерін көптеп жояды. Ерхан сен жарқанатты қорға, өніп-өссін», - деді апасы.</p> <p>«Мозайка» стратегиясы»</p> <p>ТАПСЫРМАЛАР:</p> <p>Сынып топтарға бірігеді. Барлық топтарға бірдей мәтін таратылады. Мәтінмен танысқан соң сұрақтар құрастырылып, жеке парақтарға жазылады. Уақыт аяқталғанда сұрақтар араластырылады. Әр топтың өкілі белгілі мөлшерде сұрақтарды алады. Сұрақ бойынша ретімен қалпына келтіріліп, мәтін түзіледі. Бастапқы оқыған мәтін мазмұны еске түсіріліп, қайта жаңғыртылады, мәтінді талдайды.</p>
Жауапкершілік	«Жазылым» бөлімі	2.3 Шығарманың тақырыбы мен негізгі	4.2.3.1 шығарманың тақырыбы және негізгі ойды анықтау,	<p>ТАПСЫРМА: Мәтінді мұқият оқып, сұрақтарға дұрыс жауап беріңіз</p> <p>Улы жәндіктерден сақтан!</p> <p>Улы жәндіктерге – қарақұрт, бүйе және құршаян жатады. Бұл аталған жәндіктердің ішіндегі өте улысы</p>

		<p>ойды анықтау, тақырыбы мен негізгі ойын анықтау</p>	<p>автордың ойын мәтін деректерінен келтіре отырып дәлелдеу</p>	<p>және адамға қауіптісі – қарақұрт. Ол шөлді және шөлейтті жерлерде, сай – жыралар мен адыр – қырларда, әсіресе жусан өсетін жерлерде көп болады. Қарақұрт шаққанда не істеу керек? 2-3 минуттың ішінде дереу қарақұрт шаққан жерді сіріңкенің жалынымен күйдіру керек. Қарақұрттың уы оның тістеген жеріне 0,5 миллиметрге дейін сіңіп кетеді. Сондықтан жанған сіріңке шырпысының күкіртін у дарыған жерге басу керек. Сонда қарақұрттың уы ыдырап, бұзылады, күші кетеді. Егер күйдіруді 20-30 минут кешіктіріп алса, оның әсері шамалы болып, у адамның денесіне тарап кетеді. Мұндай жағдайда тездеп дәрігерге барған дұрыс.</p> <p>Сортаң және ылғалды жерлерде тіршілік ететін бүйе де улы жәндік. Алайда оның уы қарақұрт уынан анағұрлым әлсіз. Бүйе уының күші жыл мезгіліне байланысты өзгеріп отырады. Әсіресе сәуірден тамызға дейінгі аралықта оның уы өте күшті болады. Бүйе – түнде тіршілік ететін жәндік. Түнгі қоректерін іздеу кезінде, адамға, малға жанасып кетсе, қорғану үшін оларды шағады.</p> <p>Бүйенің шаққаны ара шаққандай әсер етеді. Сондықтан халық аузында «Бүйе шаққандай» деген сөз бар. Улы жәндіктердің бірі – құршаян. Ол көбінесе жартасты және құзды жерлерде тіршілік етеді. Құршаянның уы олардың жас ерекшеліктеріне қарай әр түрлі болады. Мысалы, оның ересегі жасымен салыстырғанда 15-20 есе улы. Олардың уы әсіресе мамыр, қыркүйек айларында өте күшті болады. У алдымен шаққан жерге, содан кейін бүкіл денеге</p>
--	--	--	---	---

			<p>тарайды. Удың тиген жері қызарады, ашиды және ісе бастайды. Бүкіл дене сыздап ауырады, кейде адамның құсқысы келеді. Құршаян шаққан жерді кесіп жіберіп, қанын ағызу керек. Құршаянның шағуынан сақтану үшін, ескі індерден, тас, кесек қуыстарынан аулақ жүрген жөн.</p> <p>1.Қарақұрт қайда мекендейді?</p> <p>A) тауда B) шөлейтте C) орманда D) өзенде</p> <p>2. Қарақұрт шаққан жерді сіріңкенің жалынымен күйдіру себебін түсіндіріңіз</p> <hr/> <p>3. Бүйе уы күшінің өзгерісі неге байланысты?</p> <p>A) тәулік мезгіліне B) қорегіне C) жыл мезгіліне D) қарақұртқа</p> <p>4.Құршаян шаққан кездегі белгілерді мәтіннен тауып жазыңыз</p> <hr/> <p>5.Мәтіннен мазмұны негізінде қандай ой түйдіңіз?</p> <hr/>
--	--	--	---

Шығармашылық	«Жазылым» бөлімі	3.3 Шығармашылық жұмыстарды түрлі формада ұсыну	2.3.3.1 шығармашылық жұмысын мұғалімнің көмегімен сурет, каллиграмма, аппликация, фотосуреттер арқылы ұсыну	«Тірек белгілер» стратегиясы Мәтін бөліктері топтарға таралып беріледі. Топ мүшелері мәтін мазмұнын мұғалімнің көмегімен сурет немесе аппликация арқылы бейнелейді. Шарты-сөздер мен сөйлемдер болмауы керек. Әр топ өз жұмысын таныстырады, ал басқалары оны бағалап, озық идеяны таңдайды.
	«Оқылым» бөлімі	2.1 Оқу түрлерін қолдану	3.2.1.2 шығарманы іштей саналы түрде түсініп, көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып, сын тұрғысынан бағалап оқу	«Жол шетіндегі түсінік» стратегиясы Мәтінді оқи отырып, әр абзац бойынша жол шетіне бірден түсінік бере кету тапсырылады. Әр түйінді ойдың тұсына белгілі бір мақал-мәтел немесе шартты белгілер қойып жазып отыру керек. Олар қызықты және бірден көңіл аударарлықтай болуы шарт. Оны қарындашпен немесе басқа түсті қаламмен жазып отыруға болады. Кейіннен жұмыс келесі топтарға беріліп, бағаланады. Ең үздік жұмыс иесі өз пікірімен бөліседі, не себепті олай жазғанына түсініктеме береді.

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде Павлодар облысының білім беру басқармасы, Екібастұз қаласы білім беру бөлімінің «№36 лицей-мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші Бейсембаева Бактыгуль Кабдығалымовнаның іс-тәжірибесінен алынды

Құндылықтар	Сөйлеу әрекетінің түрлері	Бөлімше (дағды)	Оқу мақсаты	Ұсынылатын оқу стратегиялары
-------------	---------------------------	-----------------	-------------	------------------------------

Әдебиеттік оқу

I тоқсан. 1.Өзім туралы. 2. Менің отбасым және достарым (2 сынып)

1.Тірі табиғат. 2. Жақсыдан үйрен, жаманнан жирен (жарық пен қараңғы) (3 сынып)

1.Менің Отаным – Қазақстан. 2. Адами құндылықтар (4сынып)

	<p>Тыңдалым және айтылым</p>	<p>1.1 Шығарманың мазмұнын түсіну;</p>	<p>2.1.1.1 шығарманың мазмұны бойынша берілген сұрақтарға жауап беру;</p>	<p align="center">«Бес сөйлем» стратегиясы.</p> <p>Білім алушыларға мәтін таратылады. Мәтінді түсініп оқиды. Әр топ берілген мәтінге 5 сөйлем дайындайды. Келесі топ сөйлемге қарама-қарсы сұрақ береді.</p> <p align="center">Туған күн</p> <p>Бүгін Аяулым үшін ерекше күн. Себебі, бүгін оның туған күні. Анасы Аяулымның туған күніне арнап үлкен торт пісірді. Тортқа әдемілеп «7» деген жазу жазды. Әкесі оған сыйлыққа ертегілер кітабын тарту етті. Туған күнге Аяулымның дос қыздары келді. Олар дастарқан басында Аяулымға тілектерін айтып, әкелген сыйлықтарын тарту етті. Туған күн көңілді өтті.</p> <p>Тапсырмалар:</p> <p>Сұрақтарды дайындайды.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аяулым неге қуанышты? 2. Анасы Аяулымның туған күніне арнап не пісірді? 3. Оған қандай жазу жазды? 4. Әкесі Аяулымға қандай сыйлық жасады? 5. Туған күн қалай өтті?
	<p>Оқылым</p>	<p>2.1 Оқу түрлерін қолдану</p>	<p>2.2.1.1 шығарманы дауыстап дұрыс әрі түсініп оқу/рөлге бөліп/ мәнерлеп оқу</p>	<p>Жоспар құрастырады.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ерекше күн 2. Ата-анасының сыйлықтары 3. Дос қызының келуі
	<p>Жазылым</p>	<p>3.1 Шығарманың жоспарын құру</p>	<p>2.3.1.1 мұғалім көмегімен оқылған шығарманы</p>	

			бөліктерге бөліп, жоспар құру	
Тыңдалым және айтылым	1.1 Шығарманың мазмұнын түсіну;	3.1.1.1 шығарманың маңызды тұстарын анықтау үшін ашық сұрақтар қою және жауап беру;		<p>«Қағаздағы сұрақтар» стратегиясы Мәтін дауыстап түсініп оқиды. Әрқайсысы өз сұрағын қағазға жазып қалтаға салады. Қалташадағы сұрақтар араластырылып, әр білім алушыға таратылады. Түскен сұраққа білім алушы жауап береді.</p> <p style="text-align: center;">Бірлік</p> <p>Тапсырмалар: 1. Білім алушылар жазған сұрақтарға жауап бер:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Әңгіме не туралы айтылған? • Басты кейіпкер кім? • « Бірлік» дегенді қалай түсінесіңдер? • Жалғыз болып істеген жұмыстан, көп болып жасаған жұмыстың айырмашылығы бар ма? <p>2. Даниярдың іс-әрекетінің ретін белгіле А) аулаға шықты, шанасын алды, қорапты бекітті, қар тазалады В) шанасы алды, қар тазалады, қорапты бекітті, аулаға шықты С) аулаға шықты, қорапты бекітті, шанасын алды, қар Д) аулаға шықты, қар тазалады, қорапты бекітті, шанасын алды</p> <p>3. Мәтін бойынша жоспар құр.</p>
Оқылым	2.1 Оқу түрлерін қолдану	3.2.1.1 шығарманы дауыстап түсініп/ рөлге бөліп/мәнерлеп/теріп оқу тазалады		
Жазылым	3.1 Шығарманың жоспарын құру	3.3.1.1 мұғалім көмегімен оқылған шығарманы логикалық бөліктерге бөліп, әр бөлікке ат қойып жоспар құру		

				4.Мәтін мазмұнына сай келетін мақал тап. «Байлық – байлық емес, бірлік – байлық»
Адамгершілік	Айтылым және тыңдалым	1.2 Шығарманы мазмұндау; 2.2 Шығарманың мазмұны бойынша сұрақтар қою және жауап беру	4.1.2.1 шығарма мазмұнын түрлі баяндау тәсілдерін (I немесе III жаққа өзгертіп, жағдаяттар қосып, оқиғаларды өрбітіп) қолданып, шығарманы қысқаша/ толық/ ішінара мазмұндау; 4.2.2.1 шығарманы қайта құруға, интерпретациялауға және бағалауға негізделген сұрақтар қою және жауап беру;	Мейірім Тапсырмалар: 1.Мәтін мазмұнына сәйкес жоспар ретін белгіле А) мұғалімнің кешіріммен қарауы, мектепке барар жол, қызға көмек В) мектепке барар жол, қызға көмек , мұғалімнің кешіріммен қарауы С) қызға көмек , мектепке барар жол, мұғалімнің кешіріммен қарауы Д) мектепке барар жол, мұғалімнің кешіріммен қарауы, қызға көмек 2. Кейіпкер бойындағы үлгі тұтуға тұрарлық қасиет а) аңғалдық в) көпшілдік 3.Қыздың жолын не бөгеді? а)Қара көлік в) Ақ күшік с) Қара күшік
	Оқылым	3.2 Шығарманың түрлі жанры бойынша шығармашылық жұмыс жазу	4.3.2.1 таныс мәтінге жаңа кейіпкерлер қосу, жаңа сюжеттер енгізу/өлең (төрт жолды) жазу	«Баға беру» стратегиясы - Сіз қалай ойлайсыз? Егер де сіз осы кейіпкердің орынында болсаңыз, не істер едіңіз? сұрағына өз ойын жазады.
	Жазылым			

				<p>а) Көп жазады в) Көп күледі с) Көп ойнайды д) Көп сөйлейді</p> <p><u>3. Қағаздан кітап мұқабасын жасап көр</u></p>
	ОҚЫЛЫМ	2.3 Шығарманың тақырыбы мен ондағы негізгі ойды анықтау	3.2.3.1 шығарманың тақырыбын анықтау және негізгі ойды білдіріп тұрған мәтін бөлігін/сөйлемді табу;	<p>«Екі түрлі түсініктеме күнделігі» стратегиясы</p> <p>Дәптердің бетін екі бөлікке бөлу ұсынылады.</p> <p>Мәтінді оқу барысында:</p> <p>1.Бөліктің оң жағына</p> <p>Мәтіндегі қатты әсер еткен тұстарды, үзінділерді жазады.</p> <p>2.Бөліктің сол жағына</p> <p>Сол әсер еткен жайлы пікір жазады. (себеп-салдары қандай? т.б.)</p> <p>Күнделік жазылып болған соң жұпта, топта талқыланады.</p> <p>Бір ғұлама шәкіртінің әр нәрседен үнемі шағымданып жүретінін көріп қалды. Содан бір күні ол шәкіртті шақыртып алып, тұзға жібереді. Үнемі шағымданып жүретін шәкірт тұз алып келген кезде қария оған бір уыс тұзды бір кесе суға ерітіп іш дейді. Шәкірт бұлжытпай айтқанын орындаса да тұзды суды көп іше алмай түкіре бастайды.</p> <p>Дәмі қалай екен?-деп сұрайды қария</p> <p>-Шәкірті:</p> <p>-Ащы деп жауап береді <i>терісіне симай</i>.</p> <p>-Ғұлама: Шәкіртті қолынан ұстап жақын жердегі бұлаққа алып барады.</p> <p>Бір уыс тұзды суға қосып сол судан да ішіп көруін сұрайды.</p>

	Жазылым	3.3 Шығармашылық жұмыстарды түрлі формада ұсыну	3.3.3.1 шығармашылық жұмысын сурет/сценарий түрінде ұсыну;	<p>Бұлақтың мөлдір суын ішкен шәкірттен қайтадан сұрайды.</p> <p>-Дәмі қалай екен?</p> <p>-Тәтті -дейді шәкірт</p> <p>-Тұздың дәмін сездің бе?</p> <p>-Жоооқ</p> <p>Сонда қария шәкіртіне өмірлік сабақ беріп:</p> <p>-Өмірдегі қиындықтар осы тұз тәрізді, аз да емес, көп те емес, үнемі бірдей мөлшерде. Байқағандай тұздың ненің ішінде тұрғандығы ғана маңызды. Сол сияқты өмірдегі ауыртпашылықтарды да ащы болып-болмауы тек сенің сезімдеріңе байланысты. «Кесе емес, бұлақ болуға тырыс»,- деген екен.</p> <p>Тапсырмалар:</p> <p>1.Сұрақтарға жауап бер</p> <p>2.Мәтін мазмұнын суретпен бейнеле</p> <ul style="list-style-type: none"> • Шәкіртіне екі түрлі су ішкізудегі ғұламаның мақсаты қандай? • Ғұламаның өмірдегі қиындықтарды теңеген заты не?
	Оқылым	2.3 Шығарманың тақырыбы мен ондағы негізгі ойды анықтау	4.2.3.1 шығарманың тақырыбы және негізгі ойды анықтау, автордың ойын мәтін деректерінен келтіре отырып дәлелдеу	<p>«Галлерияны шарлау» стратегиясы</p> <p>Қабырғада ілінген суреттер бойынша I жақта немесе III жақта шығарма не туралы болатынын баяндайды. Бөліктерге бөлінген мәтін таратылады. Мәтінді дауыстап оқиды, екінші бөлігі бар білім алушы жалғастырады. Галлериядағы суреттер мен мәтінді салыстырады. Негізгі ойды табады. Мазмұнын</p>

		<p>3.3 Шығармашылық жұмыстарды түрлі формада ұсыну</p>	<p>4.3.3.1 шығармашылық жұмысын сызба/диафильм /презентация түрінде ұсыну</p>	<p>толықтыру үшін мәтін мазмұнын ашатын сурет салу ұсынылады.</p> <p style="text-align: center;">Тағылым</p> <p>Атасы мен Бекболат көрші өзбек еліне сапарға бармақшы болады. Мақсат –сол елдегі тарихи жерлерді аралап, сонда жатқан бабалар рухына тағзым жасау.</p> <p>-Менің өмірімнің көбі кеңестік дәуірде өтті. Ол кезде 15 республиканың арасында шекара болмаушы еді. Енді Қазақстан да, Өзбекстан да-өз алдына тәуелсіз мемлекет. Шекара бар, кеден бар,-деп атасы екеуінің құжаттарын жөнге келтірді.</p> <p>Көп уақыт өтпей екеуі жолға шықты. Лезде шекараға келіп жетті.</p> <p>Қазақстан шекаралары құжаттарын қарап шықты.</p> <p>-Сапарларың оң болсын!-деді кеденші жігіт.</p> <p>Атасы мен немересі Өзбекстан жағындағы кеден бекетіне жақындады.</p> <p>-Ата, немереңіз екеуіңіз қайда жол тарттыңыздар?-деп сұрады сол елдің шекарашы жігіті.</p> <p>-Балам, Өзбекстан жерінде қазақтың екі бірдей атақты биі жатыр. Бірі Ташкенттегі Төле би, екіншісі –Нұрата топырағындағы Әйтеке би. Солардың басына барып, тағзым етіп қайтсақ па деп едік.</p> <p>-Жақсы екен ата! Ниеттеріңіз қабыл болсын. Екі биді біздің ел де жақсы біледі, құрметтейді,-деді шекарашы жігіт.</p>
--	--	--	---	--

				<p>Атасы мен немересі алдымен Төле би кеңесіне, ертеңіне Самарқант бағытындағы Нұрата жерінде жатқан Әйтеке би басына келді. Атасы құран оқыды.</p> <p>Үйлеріне жеткенше екеуі көрген- білгендерін айтумен болды.</p> <p>Бекболат атасымен бірге көрші елге сапар шеккеніне дән риза болды. Ел бастысы- ел мен жер көрді. Бабалар рухына тағзым етті. Көп нәрсені таныды. Тағылым алды.</p>
	<p>Тыңдалым және айтылым</p> <p>Оқылым</p>	<p>1.5 Тыңдалған шығарма бойынша пікір білдіру</p> <p>2.4 Әдеби шығарманың жанрын анықтау</p>	<p>2.1.5.1 өз ойы мен сезімін тірек сөздерді пайдалана отырып жеткізу;</p> <p>2.2.4.1 мақал-мәтел, жұмбақ, ертегі, тұрмыс-салт жырлары, әңгіме, өлеңнің жанрлық ерекшеліктерін анықтау</p>	<p>Мақтаншақ Қоян</p> <p>Орманда бір қоян өмір сүріпті. Ала жаздай сайраңдап, тоғайдағы жеміс-жидектерді теріп жеген ол, қыс түссе қарны ашып, ауылға арпа ұрлауға барады екен.</p> <p>Бір күні ол ауыл шетіндегі тұратын шаруаның үйіне ұрлыққа келеді. Қорасына кірсе, қаптаған қоян. Ол мақтана бастайды.</p> <p>-Сендер үйде тұрсаңдар қайтейін?! Мен сендерден бәрібір артықпын. Менің мұртым -мұрт-ақ! Сендердікіндей емес! Ал, табаным мен тістерім ше? Сендердікі салыстыруға да келмейді. Мен ешкімнен қорықпаймын! Үй қояндары мақтаншақ қоянның қылығын Қарға тәтелеріне айтып береді. Ол бөспе қоянды жазаламақ болып, іздеп тауып алады. Даңғой қоян шошып кетеді: -Қарға тәте! Тиіспеші. Мен енді мақтанып, елдің мазасын алмайтын боламын! -Солай де! Босқа мақтанба! Елден ерекшелігінді бос сөзбен емес, ісіңмен көрсет! -дейді Қарға. Арада біраз күн өткен соң, бірде қараса, әлгі қарғаны иттер талап</p>

				<p>жатыр екен. Жаны ашып кеткен қоян құтқармақ болады. Иттердің назарын өзіне аударып, тұра жүгіреді. Қарғаны тастай салған иттер қоянды қуа жөнеледі. Ол қашып құтылады.</p> <p>Қоянның ерлігіне риза болған қарға оған келіп жолығып: - Рақмет саған! Сен мақтаншақ емес екенсің, мақтауға тұратын ер екенсің! -деп ризашылығын білдіреді.</p> <p>Тапсырма:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мәтіннен тірек сөздерді теріп жаз 2. Шығарманың жанрын анықта 3. Ертегі мазмұнына байланысты мақал ойластыр
--	--	--	--	---

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде «Музыкалық колледж -дарынды балаларға арналған музыкалық мектеп-интернат кешені» КММ-сінің бастауыш сынып мұғалімі Калкамбекова Алия Амантаевнаның іс-тәжірибесінен алынды

1,2,3,4 сыныптар				
Бөлім	Тілдік дағдының түрі	Бөлімше	Оқу мақсаттары	Ұсынылатын оқыту стратегиялары
	Оқылым	2.5 Мәтіннің мазмұны бойынша сұрақ қою, жауап беру	1.2.5.1 мұғалімнің қолдауымен мәтіннің, сюжетті суреттің мазмұны бойынша сұрақ қою, сұраққа жауап беру	<p>Мәтінді оқы.</p> <p>Менің атым – Ерасыл. Менің достарым – Арман, Абай, Дәулет. Менің достарым жақсы. Абай сурет салады. Дәулет велосипед тебеді. Арман футбол ойнайды.</p> <p style="text-align: center;">«А,В,С»</p> <p>А- сұрақ қояды. В-жауап береді.</p>

				<p>С- айтқан жауаптарды бақылайды, толық болмаса толықтырады.</p> <p>Білім алушылар топта үшеуден отырады. А- сұрақ қоюшы, В- жауап беруші, С бақылаушы рөлін атқарады. Бақылаушы қажетті жерлерін түртіп алып, әңгіме соңында қорытынды береді.</p> <p>Білім алушылар осы сұрақтарға жазбаша стикерге жауап береді. Ұсыныс тілектерін айтады.</p>
Өзім туралы Менің отбасым	Оқылым	2.3 Мәтіннің мазмұны бойынша сұрақ қою, жауап беру	2.2.3.1 мәтін мазмұнын анықтауға бағытталған сұрақ құрастыру және жауап беру	<p>Мәтінді оқы.</p> <p>Менің анам</p> <p>Менің анам тігін фабрикасында жұмыс істейді. Ол озат еңбек бригадасының мүшесі. Фабрикада оны бәрі құрметтейді және бағалайды. Көптеген жұмысшылар онымен ақылдасып, кеңесіп тұрады. Фабрикада анам маған тігін машиналарды көрсетті. Қабырға газетінен анам туралы мақаланы оқыдым. Мен анамды өте жақсы көремін және оны мақтаныш етемін.</p> <p>«Ара ұясы» стратегиясы</p> <p>Мұғалім жұптағы білім алушыларға не білгені туралы пікір алмасады және екі сұрақтан дайындауын тапсырады. Содан кейін әр жұп кезектесіп сұрақ қояды, ол сұраққа жауапты мұғалім немесе басқа білім алушылар береді. Сонымен берілген осы техника негізінде мұғалімнің берген мәліметтері қорытындыланады, өңделеді.</p>

				<p>«Бұл жауабы болса, онда сұрақ қандай болады?» стратегиясы</p> <p>1-топ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Менің анам тігін фабрикасында жұмыс істейді. 2. Ол озат еңбек бригадасының мүшесі. 3. Фабрикада оны бәрі құрметтейді және бағалайды. <p>2-топ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Көптеген жұмысшылар онымен ақылдасып, кеңесіп тұрады. 2. Фабрикада анам маған тігін машиналарды көрсетті. 3. Қабырға газетінен анам туралы мақаланы оқыдым. <p>3-топ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мен анамды өте жақсы көремін және оны мақтаныш етемін. 2. Фабрикада оны бәрі құрметтейді және бағалайды. 3. Көптеген жұмысшылар онымен ақылдасып, кеңесіп тұрады.
Жанды табиғат	Оқылым	2.3 Мәтіннің мазмұны бойынша сұрақ қою, жауап беру	3.2.3.1 мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге бағытталған сұрақтар құрастыру және жауап беру	<p>Мәтінді оқы.</p> <p style="text-align: center;">Көктем</p> <p>Мамыр айының бас кезі. Жердің беті кілемнің түріндей жап-жасыл. Таң аты, күн шашырап шығып келе жатыр. Таңертеңгі шық өсімдіктердің басында күмістей жалтырайды. Қалың тоғайдың арасынан ирек-ирек болып аққан өзен. Өзеннің жағасында тұманданған</p>

				<p>қыстау. Жел жоқ. Табиғат күліп тұрған сияқты. Тоғайдың арасында көкек шақырады. Бозторғайлар көкте жүріп ән шырқайды. Осының бәрі адамға жаз келгенін білдіреді. («Балдырған» журналынан)</p> <p style="text-align: center;">«Веер» стратегиясы</p> <p>Қағазды веер пішінде бүктеп, бірінші білім алушы бір бөлігіне мәтін бойынша сұрақтар жазып шығады, екінші білім алушы екінші бөлігіне қысқаша жауап жазады.</p>
Менің Отаным-Қазақстан.	Оқылым	2.3 Мәтіннің мазмұны бойынша сұрақ қою, жауап беру	4.2.3.1 мәтін мазмұны бойынша шешім табуға бағытталған сұрақтар құрастыру және жауап беру	<p>Мәтінді оқы.</p> <p style="text-align: center;">Отан деген ...</p> <p>Тапсырмалар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Самалдың бойынан қандай құндылықтар көріп тұрсыңдар? 2. Отан сөзіне синквейн құрастыр. 3. «Отан» сөзіне кластер жаса.
	Жазылым	3.5 Қатені табу, түзету	1.3.5.1. мұғалімнің қолдауымен сөз, сөйлем, мәтінді тексеру, қатені түзету	<p>Терме диктант.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Арпа, мақта, оймақ, шағала, май, қаймақ. «М» дыбысы бар сөздерді теріп жазыңдар. 2. Тамақ, шай, оймақ, нөкта, қарағай. «Қ» дыбысы бар сөздерді теріп жазыңдар. 3. Қанат, адам, ер, нөкта, қамшы, нар, шана. «Н» дыбысы бар, сөздерді теріп жазыңдар. 4. Ақпан, ала, қант, шағала, Айдана. «Н» дыбысы бар сөздерді теріп жазыңдар.

<p>Менің мектебім Менің туған өлкем</p>	<p>Жазылым</p>	<p>3.4 Қатені табу және түзету</p>	<p>2.3.4.1 мұғалімнің көмегімен лексикалық және стилистикалық дәлсіздіктер, қателіктермен жұмыс жүргізу</p>	<p>Мәтінді оқы, қатесін түзетіп жаз. Сенбілік. Мұғалім бізге жақында сенбілік болатынын ескертті. Мен сенбілік тезірек болса екен деп күттім. Күткен күн де келді. Жұмыс киімін киіп мектепке қарай бет алдым. Мектеп ауласында күрек, тырма, алма, алмұрт сыпыртқыш ұстаған балалар. Әр сыныпқа арнаулы тапсырма берілді. Көше бойында ағаштардың діңін ағарттық. Лезде аула тап-таза қоқыс болды. Бірталай жұмыс бітті. Кешке үйге қайтық. «Біз де» стратегиясы Ойынның шарты: Әңгімені түсініп оқып, бұрыс пікірге қосылмау керек. 1. Мұғалім бізге жақында сенбілік болатынын ескертті. «Біз де!» 2. Тезірек болса екен деп күттім. «Біз де!» 3. Көше бойында ағаштардың діңін ағарттық. «Біз де!» 4. Мұғалім бізге жақында сабақ болатынын ескертті. «Біз де!» Осыны айтып қалған білім алушы ойыннан шығады.</p>
<p>Құндылықтар</p>	<p>Жазылым</p>	<p>3.4 Қатені табу және түзету</p>	<p>3.3.4.1 жұмысын жетілдіру, лексикалық және стилистикалық дәлсіздіктерді түзету, емлесін дұрыс жазу сөздік</p>	<p>Мәтінді тыңда. Ақ тоқаш. Түс кезі. Екі дос мектептен қайтты. Қызу әңгімелесіп, тым көңілді келеді. Екеуінің қолында ішінде шұжығы бар ақ тоқаш. Сөз</p>

			<p>көмегімен және тыныс белгілерінің қателіктері бойынша жұмыс жасау</p>	<p>арасында ұрттары бұлт-бұлт етіп, қаужалап қояды.</p> <p>Қажыкен нанның бір кішкене қалдығын қағазға орап, сөмкесіне салып қойды. Ал Болат өзі тойғаннан кейін тоқашының қалғанын бір кескен шұжығымен жолға қарай лақтырып жіберді. Оның үстіне тоқашты доп етіп теуіп, қуалай жөнелді. Нанды домалатып біраз жерге апарып тастады.</p> <p>Қажыкен досын қуып жетіп, оған ұрысты. Ағыл-тегіл байлық, мыңдаған адамдардың еңбегі, маңдай тері, соны бағалай біліп, нанға ұқыпты қарау керек екендігін түсіндірді. Қателігін кеш түсінген досы басын төмен салып, артта ілбіп келе жатты.</p> <p>«Артығын алып таста» стратегиясы Артығын алып тастап, қатесін түзетіп көшіріп жаз.</p> <p>1-топ 1. Түс кезі. Екі дос мектептен қайтты. Қызу әңгімелесіп, әндетіп, тым көңілді келеді. Екеуінің қолында ішінде шұжығы бар ақ тоқаш, шырын, балмұздақ. Сөз арасында ұрттары бұлт-бұлт етіп, қаужалап қояды. Шырынды ішіп келеді.</p> <p>2-топ 2. Қажыкен нанның бір кішкене қалдығын қағазға орап, суқалтаға салып, сөмкесіне салып қойды. Ал Болат өзі тойғаннан кейін тоқашының</p>
--	--	--	--	--

				<p>қалғанын бір кескен шұжығымен балмұздағын жолға қарай лақтырып жіберді. Оның үстіне тоқашты доп етіп теуіп, қуалай жөнелді. Аспанға да лақтырды. Нанды домалатып біраз жерге апарып тастады.</p> <p>3-топ</p> <p>3. Қажыкен досын қуып жетіп, оған ұрысты да бірге теуіп ойнады. Ағыл-тегіл байлық, мыңдаған адамдардың еңбегі, маңдай тері, соны бағалай біліп, нанға ұқыпты қарау керек екендігін түсіндірген жоқ. Қателігін ерте түсінген досы басын төмен салып, артта ілбіп келе жатты.</p>
Табиғи құбылыстар Ғарышқа саяхат	Жазылым	3.4 Қатені табу және түзету	4.3.4.1 жұмысын жетілдіру, лексикалық және стилистикалық дәлсіздіктерді түзету, емле және пунктуация қателерін түзету	<p>Мәтінді оқы.</p> <p style="text-align: center;">Жолда.</p> <p>Бұзауымды өріске айдап тастап, үйге қайтып келе жаттым. Жолдың жиегінен қыбырлап кетіп бара жатқан тышқанның баласын көріп, тура ұмтылдым. Ол жан сауғалап шөптің арасына кіріп кетті. Аяғымды дыбыссыз басып, қарасам, жапырақтың арасында бұғып, көзі жылт-жылт етіп бүрісіп жатыр. Бұл – менен жасырынған түрі. Шыбын-жанын қоярға жер таба алмай дір-дір етіп, ажалды күтіп жатқан тышқан баласының мүшкіл халі маған өте аянышты көрініп кетті. Таптап тастамақ болып көтере берген аяғымды кейін тартып алдым да, бұрылып жүре бердім. Кетіп бара жатып артыма қарасам тышқанның баласы да жасырынған</p>

			<p>жерінен шығып, әрі қарай жорғалап барады екен.</p> <p style="text-align: center;">«Дұрыс-бұрыс» стратегиясы</p> <p>Дұрыс ақпаратты белгілеп, дәптерге көшіріп жаз.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Дұрыс</th> <th>Бұрыс</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Бұзауымды өріске айдап тастап, үйге келе жаттым.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Қоянның баласын көріп, тура ұмтылдым</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ол жан сауғалап шөптің арасына кіріп кетті.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Көзі жылт-жылт етіп бүрісіп жатыр.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ажалды күтіп жатқан тышқан баласының мүшкіл халі маған өте күлкілі көрініп кетті.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Таптап тастамақ болып көтере берген аяғымды кейін тартып алдым да, бұрылып жүре бердім.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Кетіп бара жатып артыма қарасам тышқанның баласы да жасырынған жерінен шықпай отыр</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Дұрыс	Бұрыс	Бұзауымды өріске айдап тастап, үйге келе жаттым.			Қоянның баласын көріп, тура ұмтылдым			Ол жан сауғалап шөптің арасына кіріп кетті.			Көзі жылт-жылт етіп бүрісіп жатыр.			Ажалды күтіп жатқан тышқан баласының мүшкіл халі маған өте күлкілі көрініп кетті.			Таптап тастамақ болып көтере берген аяғымды кейін тартып алдым да, бұрылып жүре бердім.			Кетіп бара жатып артыма қарасам тышқанның баласы да жасырынған жерінен шықпай отыр		
	Дұрыс	Бұрыс																									
Бұзауымды өріске айдап тастап, үйге келе жаттым.																											
Қоянның баласын көріп, тура ұмтылдым																											
Ол жан сауғалап шөптің арасына кіріп кетті.																											
Көзі жылт-жылт етіп бүрісіп жатыр.																											
Ажалды күтіп жатқан тышқан баласының мүшкіл халі маған өте күлкілі көрініп кетті.																											
Таптап тастамақ болып көтере берген аяғымды кейін тартып алдым да, бұрылып жүре бердім.																											
Кетіп бара жатып артыма қарасам тышқанның баласы да жасырынған жерінен шықпай отыр																											

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде Қарағанды қаласының білім бөлімінің «№23 коммуналдық мектеп» КММ-сінің бастауыш сынып мұғалімі Сейсенбаева Гүлнәр Амангелдіқызының іс-тәжірибесінен алынды

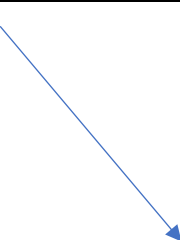
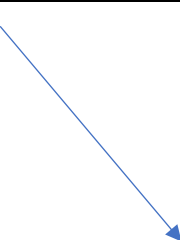
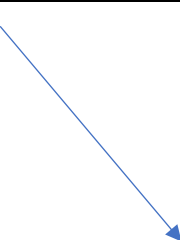
3-сынып				
Қазақ тілі				
1-тарау . «Жанды табиғат» 2-тарау. «Жақсыдан үйрен, жаманнан жирен»				
Құндылықтар	Сөйлеу әрекетінің түрі	Бөлімшелер	Оқу мақсаттары	Ұсынылатын оқыту стратегиялары
Ашықтық , өмір бойы білім алу.	Оқылым, жазылым	1.1 Тыңдалған материалдың мазмұнын түсіну		<p>№1 тапсырма Мәтінді оқып сұрақтарға жауап беріңіз.</p> <p>Күз келді. Аспанды бұлт торлап, жиі жаңбыр жауатын болды.</p> <p>Айдос пен Арман далаға ойнауға шықты. Жаңбыр жаңа жауып, күн ашылған болатын. Сондықтан екеуі де жылы киінді. Жаңбырдан соң күзгі табиғат ерекше әдемі болып көрінді. Таяу жердегі ағаштар жаңбыр суымен тап-таза болып жуылып кетіпті. Қызыл-сары жапырақтар қуаныш сыйлады. Жерде төгіліп жатқан жапырақтар, бір-бірімен араласқанда керемет әдемі көрінетін байқады. Қызығып кетіп, сабағынан ұстап тере бастады. Сәлден соң балалар үйлеріне қайтты. Достар аналарын қуанту үшін, жапырақтарды сыйлауға келісті.</p> <p>Айдос терген жапырақтарын анасына көрсетті. «Қандай әдемі» деді анасы қызығып.-Сізге сыйлаймын!-деді Айдос қуанып. Анасы</p>

	Оқылым, жазылым	1.1 Тыңдалған материалдың мазмұнын түсіну	3.2.1.1 Тірек сөздер/көмекші сөздер арқылы мәтін түрлерін (әңгімелеу, сипаттау, пайымдау) және оның құрылымдық бөліктерін анықтау.	<p>Күлімсіреп, жапырақтарды әдемі құтыға салып қойды.</p> <p>Екі дос күздің ерекше мезгіл екеніне тағы да көздері жетті.(108 сөз)</p> <p>1. Мәтінге лайықты тақырып қойыңыз:</p> <p>А) Екі дос В) Күзгі жапырақтар С) Тоғайда</p> <p>2.Мәтіннің қандай түріне жатады?</p> <p>А) Пайымдау мәтіні В) Сипаттау мәтіні С) Әңгімелеу мәтіні</p> <p>3.Мәтіннен негізгі ойды білдіріп тұрған сөйлемді тап.</p> <p>А) Жаңбырдан соң күзгі табиғат ерекше әдемі болып көрінді. В) Екі дос күздің ерекше мезгіл екеніне тағы да көздері жетті. С) Қызығып кетіп, сабағынан ұстап тере бастады.</p> <p>4.Жаңбырдан соң күзгі табиғат қалай көрінді?</p> <p>Мәтінді мұқият оқып, тапсырмаларды орында.</p> <p>Қарсақ</p> <p>Қарсақ-түлкінің жақын туысы. Оның түлкіден айырмашылығы денесі сәл кішілеу, құлағы ақшыл, үлкен тұмсығы сүйірлеу болады. Біздің елімізде қарсақтың «Қазақстан қарсағы», «Қалмақ қарсағы» , «Түрікмен қарсағы» деген үш түрі</p>
--	--------------------	---	--	--

Жауапкершілік, өмір бойы білім алу.	Жазылым	3.1 Мәтін түрлеріне сәйкес мәтін құрап жазу	3.3.1.1* жоспар, сызбаны қолдана отырып, тірек сөздер арқылы әңгімелеу мәтінін, салыстыра сипаттау мәтінін, көмекші сөздер арқылы пайымдау мәтінін құрап жазу	<p>тараған. Қарсақ түлкі сияқты ұсақ жәндіктермен қоректенеді. Жүні жұмсақ, жібектей сусып тұрады. Қарсақ Қазақстанның оңтүстік-шығысында, Орал тауларының шөлді аймақтарында кездеседі. Бағалы терісі үшін, көп аулайды. Соңғы кезде саны азайып барады. Қазіргі таңда қорғауға алынған.(63 сөз)</p> <p>1.Мәтіннің қандай түріне жатады?</p> <p>2.Елімізде қарсақтың қандай түрлері кездеседі?</p> <p>3.Мәтіннен қандай? сұрағына жауап беретін сөздерді теріп жаз.</p> <p>4.Қарсақтардың саны неге азайып бара жатыр?</p> <p>«Еркін жазу» стратегиясы. Ортақ тақырып аяқталғанда ұйымдастыруға болады. Білім алушылар топқа бөлінеді. 1-топ «Әңгімелеу» мәтіні, 2-топ «Сипаттау мәтіні», 3-топ «Пайымдау» мәтіні. Әр топқа көмекші тірек сөздер беріледі. Сол бойынша тақырып атауын анықтап, мәтін құрастырып жазады. Әр топ ішінде құрастырған мәтіндерін оқып береді. Мәтіндердің сауатты жазылуын мұғалім бақылайды. Ең үздік деп танылған мәтінді әр топтан бір білім алушыдан ұжымда оқиды. Стратегия арқылы алған білімдерін қорытып, сын көзбен қарап ,ой түйіндеуге үйренеді.</p>
		3.7	3.3.7.1* қаратпа, қыстырма сөздерді	«Тізбектелген моншақтар» әдісі.

<p>Ашықтық , өмір бойы білім алу</p>	<p>Оқылым</p>	<p>Пунктуациялық нормаларды сақтау</p>	<p>ажырату және тыныс белгілерін дұрыс қою</p>	<p>Білім алушыларға үлестірімелер таратылады. Сондағы сөйлемдерді тізбектеп оқиды. Оқыған соң қаратпа сөзді ретіне қарай тиісті қарындашпен домалатын қоршайды. Қалған білім алушылар моншақ түстерін ажыратып ,қоса сызып отырады.</p> <p>1-қаратпа сөз «Қызыл моншақ» 2-қаратпа сөз «Сары моншақ» 3-қаратпа сөз «Көк моншақ» 4-қаратпа сөз «Жасыл моншақ»</p> <p>Айбек төрте отырған әжесінің жанына келді. -Әже, сіз ертең ауылға барасыз ба?-Балам-ау, әрине ертең ауылға қайтуым керек. Айбек көңілсіз тұрып қалды. Әжесінің ауылға кеткенін қаламады. Бір сылтау тауып, әжесін алып қалмақшы болды. -Әже, кеше мұғалім әжелерді мерекеге шақырды. Сізде мерекеге барарсыз. Әжесі жай ғана жымиып: -Қандай мереке, балам? Айбек үнсіз қалды. Әжесі немересінің қимай тұрғанын түсінді. -Айбекжан, мен ауылға қайтпайтын болдым –деді. Айбек қуанғаннан әжесінің бетінен сүйіп алды.</p> <p>Қаратпа сөздердің астын сызады, тыныс белгісін ажыратады.</p>
<p>Ынтымақ тастық, ашықтық</p>		<p>4.1 Орфографиялық нормаларды сақтау</p>	<p>4.1* э, ф, в, ц әріптері бар сөздерді сауатты жазу</p>	<p>«Жұмбақталған төрт сөз» әдісі Көлденеңнен орналасқан әріптерді пайдаланып, сөз жасап ,оны бос тұрған торкөздерге орналастыр. Егер де тапсырманы дұрыс орындаған болсаң, онда</p>

Жауапкершілік, ынтымақтастық				<p>боялған торкөздерден басқа тілден енген сөздерді оқи аласың.</p> <p style="text-align: center;">—————→</p> <table border="1" data-bbox="1238 300 2002 512"> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>в</td> <td></td> <td>з</td> </tr> <tr> <td>ф</td> <td></td> <td>б</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>ф</td> <td></td> <td>н</td> </tr> <tr> <td>ч</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>о</td> <td></td> </tr> </table> <p>Сөздерді тапқан соң білім алушылар сөздерден сөйлемдер құрайды. Жасырылған сөздер: (паровоз, фабрика, телефон, чемпион)</p>					в		з	ф		б									ф		н	ч					о	
				в		з																										
ф		б																														
				ф		н																										
ч					о																											
<p>2-тоқсан 3-тарау . «Уақыт» 4-тарау. «Сәулет өнері»</p>																																
Ашықтық, өмір бойы білім алу	Оқылым, жазылым	1.7 Сөздерді, дыбыстарды орфоэпиялық нормаларға сәйкес дұрыс айту	3.1.7.1 сөз ішінде қатар тұрған дауыссыз дыбыстардың өзара үндесуін сақтап айту (сенбі – сембі, Жангүл – Жаңгүл)	<p>«Шығармашылық диктант» білім алушыларға үлестірме парақтар таратылады. Дыбыстардың өзара үндесуіндегі айырмашылықты табады. Екінші бағанға сөздерді дұрыс жазады.</p> <table border="1" data-bbox="1238 959 2038 1318"> <thead> <tr> <th>айтылуы</th> <th>жазылуы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>жауыңгер</td> <td></td> </tr> <tr> <td>башшы</td> <td></td> </tr> <tr> <td>сембі</td> <td></td> </tr> <tr> <td>көгжиек</td> <td></td> </tr> <tr> <td>жексембі</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Орымбасар</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Тасполат</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Сөздермен сөйлемдер құрайды.</p>	айтылуы	жазылуы	жауыңгер		башшы		сембі		көгжиек		жексембі		Орымбасар		Тасполат													
айтылуы	жазылуы																															
жауыңгер																																
башшы																																
сембі																																
көгжиек																																
жексембі																																
Орымбасар																																
Тасполат																																

<p>Ынтымақ тас-тық</p>	<p>Жазылым</p>	<p>2.2 Мәтіндегі лексикалық бірліктердің қолданылуын түсіну</p>	<p>3.2.2.1 тура және ауыспалы мағыналы сөздердің мағынасын ажырата білу, сөйлеу барысында қолдану</p>	<p>«Жұбын сәйкестендір» әдісі Сөйлемдерді оқып, ауыспалы мағынада қолданылып тұрған сөз тіркестерінің астын сыз. Тура мағынасын тауып сәйкестендір.</p> <p>Күннің көзі айналаға жарық шашып тұр. Менің алдымда биік мақсаттар тұр. Ауылдан суық хабар келді. Жылы сөз адамдарға қуаныш сыйлайды. Жұмыстың аяғы таяп қалды. Ел құлағы-елу.</p> <table border="1" data-bbox="1240 518 2051 826"> <tr> <td>Күннің көзі</td> <td rowspan="6" style="text-align: center; vertical-align: middle;"> </td> <td>Биік тау</td> </tr> <tr> <td>Биік мақсат</td> <td>Суық жел</td> </tr> <tr> <td>Жылы сөз</td> <td>Адамның аяғы</td> </tr> <tr> <td>Жұмыстың аяғы</td> <td>Қоянның құлағы</td> </tr> <tr> <td>Суық хабар</td> <td>Адамның көзі</td> </tr> <tr> <td>Ел құлағы</td> <td>Жылы киім</td> </tr> </table>	Күннің көзі		Биік тау	Биік мақсат	Суық жел	Жылы сөз	Адамның аяғы	Жұмыстың аяғы	Қоянның құлағы	Суық хабар	Адамның көзі	Ел құлағы	Жылы киім
Күннің көзі		Биік тау															
Биік мақсат		Суық жел															
Жылы сөз		Адамның аяғы															
Жұмыстың аяғы		Қоянның құлағы															
Суық хабар		Адамның көзі															
Ел құлағы		Жылы киім															
<p>Құрмет, еңбек пен шығармашылық</p>	<p>Оқылым, Жазылым</p>	<p>1.3 Түрлі жағдаяттарда сөйлеу мәдениетін сақтау</p>	<p>3.1.3.1 түрлі жағдаяттағы (қоғамдық ортада) қатысымдық әрекеттерде өз сөзін жүйелі түрде жоспарлап, сөйлеу мәдениетін сақтап, диалогке қатысу</p>	<p>Мәтінді оқып тапсырмаларды орында. Құлын.</p> <p>Атам жайлаудан құлынды бие мініп келді. Мен құлынның қасына жақындауға қорықтым. Біраздан кейін тәуекелге бел будым. Құлын менен үркіп, біраз жерге ұзап барып, осықара қарап тұрды. Қайта келіп есік алдындағы шелекті иіскелей бастады. Құлын шөлдеген екен. Мен оған шелекпен су бердім. Құлын суды ұзақ ішті. Маған жылы шырай танытқандай болды. Осылайша екеуміз достасып кеттік. / 54 сөз /</p>													

<p>Ашықтық, өмір бойы білім алу</p>	<p>Жазылым</p>	<p>4.2 Грамматикалық нормаларды сақтау</p>	<p>3.4.2.1 негізгі түбірге жұрнақтар жалғау арқылы туынды сөз жасау, түбірлес сөздердің мағынасын ажырату</p>	<p>Сөйлемдегі сөздерді мағынасына қарай қалай ауыстыруға болады, сәйкестендір?</p> <p>1. Біраздан кейін тәуекелге бел будым.</p> <table border="1" data-bbox="1249 304 2056 411"> <tr> <td data-bbox="1249 304 1615 411">Бір шешімге келдім</td> <td data-bbox="1615 304 2056 411">Қорықпай нақты қадам жасадым</td> </tr> </table> <p>2. Маған жылы шырай танытқандай болды.</p> <table border="1" data-bbox="1249 456 2056 547"> <tr> <td data-bbox="1249 456 1666 547">Күлімсірегендей болды</td> <td data-bbox="1666 456 2056 547">Қуанғандай болды</td> </tr> </table> <p>3. Құлын неге шелекті иіскеледі?</p> <p>4. Мақал-мәтелдің мағынасын түсіндір. Жылқы — малдың патшасы, Түйе — малдың қасқасы.</p> <p>«Жалғасын тап» ойын.</p> <p>1-нұсқадағы білім алушыларға түбір сөздер жазылған үлестірімелер таратылады.</p> <p>2-нұсқадағы білім алушыларға жұрнақтар жазылған үлестірімелер таратылады. Бір білім алушы орнынан тұрып қолындағы сөзді оқиды. Соған жалғанатын жұрнақтары бар білім алушылар орнынан тұрып, түбір сөзге жұрнақты жалғап айтады. Осылай барлық білім алушыларға таратылған түбір сөздерге, жұрнақ жалғанып туынды сөз жасалу керек.</p> <table border="0" data-bbox="1249 1257 2056 1420"> <tr> <td data-bbox="1249 1257 1368 1294">1-нұсқа</td> <td data-bbox="1877 1257 1995 1294">2-нұсқа</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1249 1294 1368 1331">Дос</td> <td data-bbox="1877 1294 1995 1331">тық</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1249 1331 1368 1367">Тату</td> <td data-bbox="1877 1331 1995 1367">лық</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1249 1367 1368 1420">Жазу</td> <td data-bbox="1877 1367 1995 1420">шы</td> </tr> </table>	Бір шешімге келдім	Қорықпай нақты қадам жасадым	Күлімсірегендей болды	Қуанғандай болды	1-нұсқа	2-нұсқа	Дос	тық	Тату	лық	Жазу	шы
Бір шешімге келдім	Қорықпай нақты қадам жасадым															
Күлімсірегендей болды	Қуанғандай болды															
1-нұсқа	2-нұсқа															
Дос	тық															
Тату	лық															
Жазу	шы															

Ашықтық , өмір бойы білім алу	Жазылым	2.3 Мәтін мазмұны бойынша сұрақтар қою және жауап беру	3.2.3.1 мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге бағытталған сұрақтар құрастыру және жауап беру	<p>Өнер паз Дәрі хана Ас паз Ғарыш кер Бір лік</p> <p>Тапсырма. «Бос орынды толтыр»</p> <p style="text-align: center;">Балапан</p> <p>Айбек мен Ақжол достар. Олар татулықты ерекше бағалайды. Адал достық олар үшін бағалы. Достар үнемі бірге жүреді.</p> <p>Бір күні олар орманда биік өскен қарағайға тап болды. Мұндай алып ағашты көрмеген Ақжол таңдана қарап тұрды. Сәл уақыттан соң ағаштан бірдеңенің сырғып түскенін байқады. Қараса жұдырықтай сұр жағал балапан. Қанаттары дір-дір етеді. Біраздан соң сары ала құс жандарына келіп қонады. Көмек сұрағандай ,аянышты күйде еді. Ол балапанның анасы екен. Ақжол мен Айбек балапанды қолдарына алып ,ағашқа өрмелеп, балапанды ұяға салды. Қамқоршыл болу-әдептіліктің белгісі екенін білетін достар, үйге қуанып қайтты.</p> <p>1.Мәтіннен туынды сөздерді тауып кестеге толтыр.</p> <table border="1" data-bbox="1240 1251 2038 1385"> <thead> <tr> <th>Түбір</th> <th>+</th> <th>Жұрнақ</th> <th>=</th> <th>Туынды сөз</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td>+</td> <td></td> <td>=</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Түбір	+	Жұрнақ	=	Туынды сөз		+		=	
Түбір	+	Жұрнақ	=	Туынды сөз										
	+		=											

<p>Ашықтық , өмір бойы білім алу</p>		<p>лық нормаларды сақтау</p>	<p>3.4.2.8 мұғалімнің көмегімен жалаң және жайылма сөйлемдерді ажырату</p>	<p>жасауға кірісті. Байбол болса тапсырманы бірден орындай алмады.</p> <p>Сабыржанның әкесі құрылысшы болатын. Ол үнемі әкесіне еріп қолғабыс жасайтын. Анасы сызып берген оюларды қайшымен қиюға көмектесетін.</p> <p>Ал, Байбол үйде ерке еді. Ата-анасының тілін алмай айтқанды орындамайтын. Байбол Сабыржанға жасап беруді өтінді. Сабыржан досының көңілін қимай жасауға кірісті. Байқап қалған мұғалім рұқсат бермеді.</p> <p>Қағазын алып әрі-бері шимайлап талпынып көрді. Түк шықпады. Тапсырманы орындай алмағанына өкініп, терезеге қарап үнсіз отырды. Сұрақтарға жауап беру тапсырылады.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Сабыржанға мінездеме бер. 2.Байболға қандай бала? 3. Мәтін неге «Өкініш» деп аталған? 4.Осы мәтіннен қандай ой түйдің? <p>Тапсырма: Екі кейіпкердің біреуін таңдап ,хат жаз. Сол жазылған хат мәтінінен бастауыш пен баяндауышты тауып астын сыз.</p> <p style="text-align: center;">«Білім шамы» әдісі</p> <p>Білім алушылардың алдына әртүрлі шамдарға жазылған тірек сөздер беріледі. Сол тірек сөздерді пайдаланып білім алушылар жалаң сөйлемдер құрастырады.</p>
--	--	------------------------------	--	--

Ынтымақ тастық, жауапкершілік	Жазылым	4.2 Грамматикалық нормаларды сақтау	3.4.2.8 мұғалімнің көмегімен жалаң және жайылма сөйлемдерді ажырату	<p>Содан кейін білім алушыларға жайылма сөйлемдер құрастыру тапсырылады.</p> <p>«Бос орынды толтыр»</p> <p>Білім алушыларға парақшаларда керекті сөздер беріледі. Тиістісін қойып сөйлемді аяқтау керек.</p> <p>Тоғжан Қараса бөлмесіне сары кіріп келеді. Мысығы Сүт ішкісі келетін Тоғжан мысығын..... Орнынан тұрып ,ас бөлмесіне Тоңазытқышты Сүтті алып мысығына Мысығы еркелеп оратылды. Тоғжан мысығына өте қамқорлықпен</p> <p>Керекті сөздер: қарайды, келді, ашты, оянды, мысығы, мияулайды, түсінді, сипалады, берді, аяғына</p> <p>Тоғжан <u>оянды</u>. Қараса бөлмесіне сары <u>мысығы</u> кіріп келеді. Мысығы <u>мияулайды</u>. Сүт ішкісі келетін <u>түсінді</u>. Тоғжан мысығын <u>сипалады</u>. Орнынан тұрып ,ас бөлмесіне <u>келді</u>. Тоңазытқышты <u>ашты</u>. Сүтті алып мысығына <u>құйды</u>. Мысығы еркелеп аяғына <u>оратылды</u>. Тоғжан мысығына өте қамқорлықпен <u>қарайды</u>.</p>
	Жазылым	4.2 Грамматикалық нормаларды сақтау		

Оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша ұсынымдар жасау кезінде «Музыкалық колледж -дарынды балаларға арналған музыкалық мектеп-интернат кешені» КММ-сінің бастауыш сынып мұғалімі Канафина Толкын Бакибековнаның іс-тәжірибесінен алынды

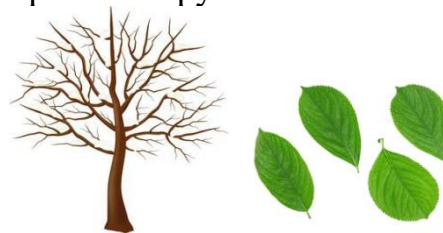
1,2,3,4 сыныптар

Бөлім	Тілдік дағдының түрі	Бөлімше	Оқу мақсаттары	Ұсынылатын оқыту стратегиялары
	Тыңдалым және айтылым	1.2 Тыңдаған материалды мазмұндау	1.1.2.1 көмекші құралдар (тірек сызба, сюжетті сурет) арқылы оқиғаның ретін сақтай отырып баяндау	<p style="text-align: center;">Түлкі мен ешкі (ертегі)</p> <p>Бір түлкі жүгіріп келе жатып, абайсызда бір терең апанға түсіп кетіпті. Шыға алмай тұрғанда, бір ешкі су іздеп жүріп, әлгі апанға кез болып, түлкіні көреді.</p> <p>- Ей түлкі батыр, не қылып тұрсың?-депті.</p> <p>- Ой не қыласың, жаным жай тауып тұр. Қырда әрі сусап, әрі ыстықтап өліп едім, апанның іші әрі салқын, әрі түбінде тұп-тұнық суы бар екен,-депті.</p> <p>Мұны естіп ешкі: “Мен де салқындайын, әрі су ішейін” деп ойлап, секіріп апанға түсіпті. Сонда түлкекең секіріп ешкінің үстіне мініп, оның мүйізіне шығып, ырғып апаннан шығып, жөніне кетіпті.</p> <p>“Өтірікке алданба, басың бәлеге душар болар” деген осыдан қалыпты.</p> <p>Тапсырмалар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Түлкінің айтқаны шындыққа жата ма? Неліктен? 2. Әрдайым шындықты айтқан жөн бе? Неліктен? 3. Сурет арқылы ертегіні баянда.

<p>Өзім туралы Менің отбасым және достарым Менің мектебім Дені саудың жаны сау Барлық бөлімдер</p>	<p>Тыңдалым және айтылым</p>	<p>1.1 Тыңдалым, бейне ақпаратының мазмұнын түсіну</p>	<p>2.1.1.1 мазмұн туралы қарапайым сұрақтарға жауап беру</p>	<p>Қайыңның көз жасы <i>(Толымбек Әбдірайым)</i></p> <p>Тамыз айы. Тал түс. Күн күйіп тұр. Бес жасар Қапан есік алдына шығып, аз-кем ойланып тұрды. Сонау айыл шетіндегі көл маңы үпір-шүпір балаларға толы. Асыр салып салқын суға шомылып жүр. Қапан көлге жаяу барғысы келмеді. Жайқалып өсіп тұрған бала қайының бұтағын сындырып алды. Дереву “атына” мінді де, ауыл шетіне қарай “шаба” жөнелді.</p> <p>Бұл оқиғаны көрші қарт көріп отырған. Қапан кешке бұтағы сындырылған бала қайыңнан су тамшылап тұрғанын байқады. Қайта-қайта қарап таң-тамаша.</p> <p>Осы сәтте Күркебай қарт таяп келді. Қапан: - Ата, айтыңызшы, су неге ағып тұр?-деді қайыңның діңін нұсқап. - Су емес...Қайыңның көз жасы ол. Біреу бұтағын сындырған. Жаны жараланып, жылап тұр соған. Тілі жоқ айтатын. Қайтсін, байғұс! Табиғат перзенті тал-терек ағаштың да жаны, жүрегі бар! Адамдардан аялы алақан, күтім тілейді. Ал олардың жасайтыны осы.</p> <p>Қапан ұялды. Қарттың уәжді сөздері зердесіне жеткендей басы салбырап, қозғалмастан тұрып қалды. “Енді</p>

				<p>сындырмаймын, ата!” деген іштей қайталап берді.</p> <p>Тапсырмалар:</p> <p>1. Сұрақтарға жауап бер:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Қапан неге қайыңның бұтағын сындырды? - Қапан кешке қарай нені байқады? - Ол не үшін ұялды? <p>2. Сендердің өз қылықтарыңа ұялған сәттерің болды ма? Неліктен?</p> <p>3. “Саялы ағаш” тапсырмасы.</p> <p>Сенің алдында жалғызсыраған жапырақсыз ағаш тұр. Көрікті болу үшін оны жапырақтармен безендірейік. Әрбір жапырағына достыққа, бірлекке, сыйластыққа байланысты сөздерді бөліп, ағаш бұтақтарына орналастыру.</p>
<p>Жанды табиғат Сәулет Атақты тұлғалар Демалыс мәдениеті.</p>	<p>Тыңдалым және айтылым</p>	<p>1.1 Тыңдалым, бейне ақпаратының мазмұнын түсіну</p>	<p>3.1.1.1 шығарманың маңызды тұстарын анықтау үшін ашық сұрақтар қою және жауап беру</p>	<p>Отбасы татулығы <i>Аңыз-әңгіме</i></p> <p>Баяғы өткен заманда бір үлкен отбасы болыпты. Отбасынды көп адам, тіпті, бір қауым ел бірге тұрыпты. Ол отбасында адамның көптігіне қарамастан, олар тату-тәтті өмір сүрген екен, Бұл жағдай елді таңқалдырады.</p>

Мерекелер				<p>Оларда ұрыс-керіс, дау-жанжал деген болмайды екен.</p> <p>Бұл отбасы жайлы хабар патшаның құлағына да жетеді. Патша естігенінің ақ-қарасын білгісі келіп, ауылға келеді. Ауыл тап-таза, барлығы жеткілікті, тыныштық пен береке қонған. Патшаның көңілі толып, ерекше бір шаттыққа бөленеді. Сыйластығы жарасқан бақытты отбасында қариялардың орны төрде, шатшадыман, балалары бақытты, маз-мейрам екен. Бұған патша таң-тамаша болады. Отбасының қалайша бақытты, тату-тәтті өмір сүруінің мәнісін білгісі келеді.</p> <p>Ауыл ақсақалын келіп, отбасындағы татулық пен бірлікке қалай жеткендерін айтуын өтінеді.</p> <p>Қарт үнсіз ғана жүз рет «сүйіспеншілік», жүз рет «кешірім», жүз рет «бірлік» деп қағазға мұқият жазып шығады.</p> <p>Үш сөзді оқыған патша таңғалып:</p> <p>- Осы-ақ па?</p> <p>-Иә, -деді ақсақал. -Барлық жақсы отбасы тек осы қасиеттерден құрылады,-деді де, сәл ойланып, «және шыдамдылық» деген сөзді қосты.</p> <p>Тапсырмалар:</p> <p>1. Сұрақтарға жауап бер.</p> <p>- Қандай жағдай елді таңғалдырады?</p> <p>- Патша не үшін ауылға келді?</p>
-----------	--	--	--	---

				<p>- Отбасының татулығы, бірлігі кімге, неге байланысты?</p> <p>2. Сендердің отбасыларыңның татулығы мен бақыты қандай құндылықтар мен қасиеттерден құралған? Әңгімеле.</p> <p>3. Төмендегі суреттердің қайсысын өз отбасы мүшелеріне теңер едіңдер? Әңгімеле.</p>
				
<p>Менің Отаным – Қазақстан</p> <p>Құндылықтар</p> <p>Қоршаған ортаны қорғау</p> <p>Болашаққа саяхат</p>	<p>Тыңдалым және айтылым</p>	<p>1.1 Тыңдалым, бейне ақпаратының мазмұнын түсіну</p>	<p>4.1.1.1 себеп-салдарының қатынастарды, құбылыстарды, іс-әрекеттерді анықтауға және ашық сұрақтарға жауап беруге арналған сұрақтарды қалыптастыру</p>	<p style="text-align: center;">АЛҒЫС (Мәдіхат Төрежанов)</p> <p>Қызанаққа тойғаннан кейін Қасым мен Хасен шешесіне:</p> <p>- Апа, дәмді қызанақ бергеніңіз үшін рақмет!- деді.</p> <p>- Ол алғысты маған айтыңдар, жақсы қызанақ өсірген үшін бақшаға айтыңдар!</p> <p>Балалар бақшаға жүгіріп келеді де, қызанақ өсіп тұрған сабақтарға бас иіп, алғыс жаудырады. Қызанақ жапырақтары былай деп сыбырлайды:</p> <p>Ол-алғыстарыңды бізге айтпаңдар, қара топырақты жерге айтыңдар!</p>

				<p>Қасым мен Хасен жерге басын иіп, еңкейіп тұрып алғыс айтты:</p> <p>- Мейірімді жер, дәмді қызанақ өсіргенің үшін көп-көп рахмет!</p> <p>Ал жер болса:</p> <p>- Ол алғыстарыңды маған айтпаңдар. Жаңбырсыз жер көктеп, бақша гүлдемейді.</p> <p>Қасым мен Хасен ауыл сыртындағы тауға келіп, таудың басына шықты да, бұлт жақындаған кезде:</p> <p>- Рақмет саған, жомарт бұлт! Сенің мейіріңе сусындаған қызанақты жеп, бір рақаттандық!- деп айқалады.</p> <p>Бұлт игі еңбекті бағалай білетін балаларға былай деді:</p> <p>- Ол алғыстарыңды маған айтпаңдар. Нұр үстіне нұр төгіп, әлемге тіршілік себетін күдіретті күнге айтыңдар!</p> <p>Екі бала қара көзілдіріктерін киіп алып, күнге қарады да, бар дауыспен:</p> <p>- Уа, әлемге тіршілік, бұлтқа жаңбыр берген мейірімді күн! Сенің сәулеңнен нәр алған қызанақ қандай тәтті еді. Сол үшін саған көп-көп рақмет!-десті.</p> <p>- Ал алғыстарыңды маған айтпаңдар, -деді күн күлімдеп тұрып. - Қызанақты отырғызып, дамылсыз баптаған адамға алғыс айтыңдар! Қызанақты дәмді еткен адамның еңбегі!</p>
--	--	--	--	---

				<p>Қасым мен Хасен бақшаны баптап жүрген шешесіне жүгіріп келді. Екеуі жарыса алғыстарын айтып шықты. Шешесі күлімдеп тұрып:</p> <p>- Менің еңбегімді бағалағандарың үшін сендерге де рақмет! Өздерің де бақшаға жеміс өсіріп, ерінбей-жалықпай күтіндер. Ол өсіп, өнім береді. Еңбектеріңе жұрт сүйсініп, сендерге де алғыс айтатын болады, -деді.</p> <p>Тапсырмалар: Ашық сұрақтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Неліктен барлығы алғысты басқаларға айту керек деп шешті? 2. Балалар бұл оқиғадан қандай сабақ алды? 3. Адамдардың қандай парыздары бар? 4. Суреттерге қараңдар, олардың алдындағы парыздарың туралы әңгімеле. <p>Ата-ана Ұстаз Отан</p>
	Оқылым	2.1 Оқу түрлерін қолдану	1.2.1.2 оқу түрлерін (тұтас оқу, мәнерлеп оқу, түсініп оқу) қолдану	<p>Ақ тиін мен қасқыр (ертегі)</p> <p>Ақ тиін бұтақтан бұтаққа қарғып жүріп, ұйықтап жатқан қасқырдың үстіне құлайды. Қасқыр қарғып тұрып, оны ұстап алады.</p> <p>- Мені жеме, жібер!-деп жалынады ақ тиін. - Жарайды, жіберейін. Бірақ сен мынаған жауап</p>

				<p>берші: неліктен сендер әрқашан шат болып жүресіңдер?</p> <p>Сонда ақ тиін:</p> <p>- Мені жіберіңіз. Содан соң айтайын. Әйтпесе, жүрегім дірілдеп сөйлей алатын емеспін,-дейді.</p> <p>Қасқыр оны босатады. Ақ тиін ағаш басына шығып алып:</p> <p>- Сен, қасқыр, залымсың, залымдық ішіңді жандырады, сондықтан әрқашан қапалы жүресің. Біз ешкімге жауыздық істемейміз, сол үшін де әр уақытта уайым-қайғысыз, шат болып жүреміз.-депті.</p> <p>Тапсырмалар:</p> <p>1. Сұрақтарға жауап бер:</p> <p>- Қасқыр неліктен әрқашан ашулы жүреді?</p> <p>- Ал ақ тиіндер неліктен әрқашан көңілді жүреді?</p> <p>- Өздерің аңдардың қайсысынан үлгі алар едіңдер? Неліктен?</p> <p>2. Мәтінді тұтас, түсініп оқы.</p> <p>3. Еркін микрофон әдісі арқылы төмендегі сұрақ бойынша балалар өз ойларын білдіреді. <i>Сендердің көңіл күйлеріңді кімдер көтереді, нелер қуантады?</i></p> <p>4. Берілген суреттердің қай кейіпкерге қатысты екенін тап.</p> <div style="text-align: center;"> </div>
--	--	--	--	---

<p>Өзім туралы Менің отбасым және достарым. Менің мектебім. Туған өлкем Дені саудың жаны сау. Барлық бөлімдер</p>	<p>Оқылым</p>	<p>2.1 Оқу түрлерін қолдану</p>	<p>2.2.1.1 шығарманы дауыстап дұрыс әрі түсініп оқу, рөлге бөліп, мәнерлеп оқу 2.2.1.2 шығарманы іштей оқып, ондағы қажетті ақпараттарды белгілеп оқу</p>	<p style="text-align: center;">Достар (Мәдіхат Төрежанов)</p> <p>Қазыбек пен Қалкен киноға бара жатты. Екеуі де көңілді. Қазыбек Қалкенге бұрылып: - Қалкен, Есептен “екі” алғаныңды мамаң біле ме?- деп сұрады. - Жоқ. Ақырын, -деді Қалкен жан-жағына қарап алып, сыбырлап,-мамам оны білсе, мені киноға жібере ме? -Мамаң сенің сондай қатал кісі сияқты емес қой. - Баласы екілік баға алса, қандай мама ренжімейді? -Қалкен, мен саған есептен көмектесейін. Алдымен бүгінгі екілікті жоятын болайық. - Менің қарсылығым жоқ,-деп Қалкен қуанып кетті. - Досына қиындық үстінде қол ұшын бермеген адам жолдас бола ала ма? Кешке міндетті түрде сенің үйіңе барамын. Сенің алған екілігің маған да қойылған баға деп есепте. - Сен өміріңде екілік алып көрген жоқсың ғой,- деп таңдана қарады Қалкен досына. - Екі алмасам, кеше алдым. Оны ертең жоюға тырысамыз,-деп Қазыбек жолдасына сенім артып, қолдау білдірді. Тапсырмалар: 1. Сұрақтарға жауап беру. - Адамға дос не үшін қажет деп ойлайсың?</p>
--	---------------	---------------------------------	--	---

				<p>- Қандай адамдар бір-бірімен дос бола алады? 2. Мәтіннен Қазыбектің өз досына қолдау көрсеткен сәтін тауып оқы. 3. Мәтінді дауыстап, рөлге бөліп оқу.</p>
<p>Жанды табиғат Жақсыдан үйрен, жаманнан жирен. Уақыт. Сәулет өнері.</p>	<p>Оқылым Жазылым</p>	<p>2.1 Оқу түрлерін қолдану</p>	<p>3.2.1.1 шығарманы дауыстап ,түсініп, рөлге бөліп, мәнерлеп оқу, теріп оқу</p> <p>3.2.1.2 шығарманы іштей саналы түрде түсініп, көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, қажетті ақпараттарды тауып, белгі қойып сын тұрғысынан бағалап оқу.</p> <p>3.3.1.1 мұғалімнің көмегімен оқылған шығарманы логикалық бөліктерге бөліп, әр бөлікке ат қойып, жоспар құру.</p>	<p>Жақсылық (ертегі)</p> <p>Ертеде анасы мен баласы бақытты өмір сүріпті. Бір күні анасы қатты ауырып қалады. Емшілер анасын емдеу үшін “жалбыз” шөбі керектігін айтады.</p> <p>Анасы баласына: - Балам, бұл шөп алтын бұлақтың басында өседі,-дейді.</p> <p>Бала алтын бұлақты іздеуге шығады. Бала жолда келе жатып, жүгі аттан аударылып қалған қартқа кездесіп, көмектеседі. Қарт алғысын айтып, алтын бұлаққа жол сілтейді. Одан келе жатып, бала қарт әжейге кездеседі. Бала әжейдің қолтығынан демеп, атына мінуіне көмектеседі. Әже батасын беріп, алтын бұлақтың қайда екенін айтады. Бала қуанып, жүгіріп келе жатса: - Балақай, балақай, көзімді ашып жіберші!- деген бұлақ даусын естиді. Бала судағы тастарды тазалап, бұлақтың көзін ашады. Бұлақ мөп-мөлдір таза ерке мінезбен сылдыр қағып, аға жөнеледі.</p> <p>Бұлақ:</p>

				<p>- Балақай, рақмет саған! «Жақсылыққа-жақсылық»-деген, менен не қалайсың?-дейді еркелей.</p> <p>Бала бұлақ жағасынан «жалбыз» шөбін теріп алуды өтінді. Шөпті қуанып теріп алады да, анасына әкеліп береді. Шөп анасының ауруына шипа болып, ауруынан жазылып, бақытты өмір сүрген екен.</p> <p>Тапсырмалар:</p> <p>1. Сұрақтарға жауап бер:</p> <p>- Бала бұлаққа жету жолындағы сынақтардан қалай өтті?</p> <p>- Адам қандай қасиеттері арқылы мұратына жетеді?</p> <p>2. Мәтінді дауыстап, рөлге бөліп оқы.</p> <p>3. Мәтіндегі негізгі ойды анықта.</p> <p>4. Мәтінге жоспар құру.</p> <p>5. Шығармашылық тапсырма</p> <p><i>Берілген сөздердің ішінен денсаулықты жақсартатын қасиеттерді көрсет.</i></p> <p><i>Адал ниет, қызғаншақтық, жақсы ой, сараңдық, кеңпейілдік, жылы сөз, ашушаңдық.</i></p>
<p>Менің Отаным-Қазақстан. Қоршаған орта. Болашаққа саяхат.</p>	<p>Оқылым</p>	<p>2.1 Оқу түрлерін қолдану</p>	<p>4.2.1.1 шығарманы дауыстап ,түсініп, рөлге бөліп, мәнерлеп оқу, теріп оқу, шапшаң оқу</p>	<p>Қамқорлық (Мәдіхат Төрежанов)</p> <p>Назымбек асыға басып, мектебіне бара жатыр. Жер тайғақ. Бірер рет аяғы тайып кетіп, құлап та тұрды.</p>

			<p>4.2.1.2 шығарманы іштей, көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, сұрақ қоя отырып, қажетті ақпараттарды тауып, белгі қойып, талдау жасап оқу, сын тұрғысынан бағалап оқу</p>	<p>Өзімен бірге оқитын Нақысбекті жолда кездестірді. Ол бір кішкентай баланы қолтықтап алған. Бала еңіреп жылап келеді.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мына бала сенің інің бе?-деп сұрады Назымбек. - Жоқ. - Енді кімнің? - Құлап, аяғын ауыртып алған екен. - Оны қайда апарасың? - Дәрігерге көрсетіп, жарасың таңғызып берейін. <p>Екеулеп апарып салсақ қайтеді?-деп өтінгендей болды Нақысбек.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сабақтан кешігіміз ғой. - Мен кешіксем, Күлпәш Күлкеновнаға айтарсың, мертіккен баланы дәрігерге әкетті деп. - Айтайын, көп жүріп қалма, -деп, жүгіре жөнелді Назымбек. <p>Нақысбек арқалап алған бала зар қағуда. Ауырсынып, шырылдауына қарағанда, аяғы сынған болу керек.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Жылама, қазір дәрігерге жетеміз, таяу қалды. Сенің атын кім?-деп сұрады Нақысбек. - Төлеген... - Ал, Төлеген батыр, мойнымнан мықтап ұста, тез жеткізе қояйын.
--	--	--	---	--

				<p>Нақысбек Төлегенді оташыға алып келді. Олар айнаға түсіріп, сынық бар деп тапты. Емханаға салатын болды. Оташы Нақысбекке:</p> <p>- Кішіге көрсеткен қамқорлығың үшін саған рақмет!-деп, басынан сипап, арқасынан қақты. Нақысбек енді мектепке қарай жүгірді.</p> <p>Тапсырмалар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сұрақтарға жауап бер: <ul style="list-style-type: none"> - Нақысбек қайда бара жатты? - Жақсылық жасау адамға парыз ба? Неліктен? 2. Мәтінді дауыстап, рөлге бөліп оқы. 3. Мәтіннен тірек сөздерді түртіп ал. 4. «Егер ..., онда не болар еді?» әдісі арқылы әңгіменің дамуын болжа. <p>«Егер Нақысбек аяғын ауыртып алған кішкентай балаға көмек көрсетпесе, онда не болар еді?»</p>
--	--	--	--	---

ҚОРЫТЫНДЫ

Тәуелсіз Қазақстанда орта білім мазмұнының жаңаруында білім алушының функционалдық сауаттылығын арттырудың маңызы аса зор.

Функционалдық сауаттылық – оқу және жазу дағдыларын әлеуметтік ортада қолдана білу, яғни түрлі ақпараттарды түсіну, қажет орындарда сауалнама, іс қағаздарын толтыру, білім алушыларды өз ойын жеткізуге бейімдеу болып табылады. Білім алушылардың мектепте алған білімдерін өмірде тиімді қолдануын үйрету. Білім алушылар сыртқы ортада адамдармен, достарымен, отбасымен қарым-қатынас барысында оқу дағдысын қолданады, яғни ақпарат алмасу үшін, ақпарат беру үшін мәтінмен жұмыс жасайды. Білім алушылардың ауызекі сөйлеу сауаттылығын, әдеби тіл шеберлігі мен тіл байлығын дамытуда, шығармашылық және танымдық қабілеттерін жетілдіру, сауатты сөйлеу арқылы тіл мәдениетін қалыптастыруда, мәтінмен жұмыс жасауда тапсырмаларды тиімді қолдану қажет. Мәтіндермен жұмыс жасау балалардың ауызша және жазбаша тіл дағдыларын дамытумен қатар, ой-өрісін жетілдіреді және тәрбиелейді. Мәтіндер білім алушының дүниетанымын кеңейтіп, жеңілден қиынға деген дидактикалық принципіне сәйкес сабақтан сабаққа, сыныптан сыныпқа күрделенуі тиіс.

Сабақ өткізу барысында қиындық тудыратын жұмыстардың бір түрі – сабақта мәтінмен жұмысты ұтымды ұйымдастыру. Мәтінмен жұмыс жасату – тіл үйретудегі негізгі элементтерінің бірі. Тілді меңгеруде мәтіннің рөлі ерекше. Мұғалімнің сапалы жұмыс жасауын қамтамасыз ету мақсатында ақпараттық тартымды мәтіндерге ерекше мән беру керек. Мәтіндер білім алушылар үшін өзекті ақпаратқа толы, оқу бағдарламасының мазмұнына сай болуы тиіс. Мәтін баланың сөздік қорын молайтады, тілін, ой-өрісін кеңейтеді. Мәтінмен жұмыс істеу кезінде қойылатын талаптарға да назар аудару керек. Мәтіннің тәрбиелік мәні бар болуы тиіс, мәліметтер нақты, түсінікті, балаға қабылдауға қиын болмауы керек. Осыған байланысты мұғалім мәтінмен жұмысты жүйелі жүргізгенде және білім алушының сауатты оқу дағдысын қалыптастыра білгенде ғана нәтижеге қол жеткізе алады.

Оқу сауаттылығын арттыру үшін білім алушылар мәтіндегі ойды, оқиғаны өз өмірімен салыстыру керек, өз көзқарасын білдіре алу керек. Ол үшін мұғалім тапсырмаларды түрлендіріп, білім алушының қызығушылығын оята білуі керек. Мысалы: сұрақтар құрастыру, сөздік жұмыстарын жүргізу, фонетикалық жаттығулар, сөйлем құрау, мәтінге жоспар құру, мәтінге мазмұнына сай ат қою, диалог, жағдаят құру, мәтіннің мазмұнын құрылған жоспар бойынша айтып беру, болжау. Осындай түрлі тапсырмалар мен әдіс-тәсілдер арқасында білім алушының ынтасы, танымдық қызығушылығы артып, білімге ұмтылады.

Бастауыш сынып білім алушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыру біртұтас әдістемелік жүйенің жасалуын талап етеді. Ол оқу мақсаттарынан бастап оқытудың күтілетін нәтижесіне дейінгі аралықтағы компоненттердің бірлігі арқылы жүзеге асады. Сондықтан оқу мақсатына қол жеткізудің басты құралы саналатын білім мазмұны білім алушының функционалдық сауаттылығына негізделіп, сынып сайын күрделеніп отыру қажет.

Бастауыш сынып білім алушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда рөлдік ойын, жағдаяттық тапсырмалар, тұлғаға бағдарланған құзыреттіліктерді қалыптастыратын тапсырмаларды кешенді қолдануда тиімділігі жоғары болады.

Бастауыш сынып білім алушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыруда келесі ұсынымдарды басшылыққа алу керек:

✓ Оқу процесінде ақпараттық мәтіндерді пайдалануды кеңейту (ғылыми-көпшілік кітаптар)

✓ Оқу үшін тең түпнұсқалы материалдарды пайдалану (басқа мектеп пәндерінің материалдары, рецепт нұсқаулықтары, өмірбаяндар, электрондық хаттар, газет мақалалары, әлеуметтік желілердегі посттар)

✓ Оқуды басқа пәндермен біріктіру. Оқырмандық сауаттылық дағдыларын дамыту пәнаралық контексте тек тіл пәндерінің сабақтарында ғана жүргізілмеуі тиіс.

✓ Тілдерді және басқа да пәндерді оқытатын мұғалімдер арасындағы ынтымақтастықты нығайту

✓ Оқудың әртүрлі стратегияларын қолдану дағдыларын дамыту, атап айтқанда білім алушылардың оқылғандарды біріктіру, қорыту және бағалау дағдыларын дамыту

✓ Өз пікірлерін ашық сұрақтарға келтіруді талап ететін тапсырмаларды пайдалану

✓ Оқу үшін мәтінді таңдау кезінде сараланған тәсілді пайдалану. Мәтіннің күрделілігін белгісіз сөздер үлесі немесе оның байланысы мен құрылымы арқылы анықтауға болады.

✓ Цифрлық мәтіндермен, оның ішінде интернет ортада жұмыс істеу дағдыларын дамыту

✓ Оқырмандарды және цифрлық сауаттылықты оқыту бағдарламасын біріктіру

✓ Оқуды оқыту практикасына сандық құрылғыларды енгізу бойынша ұсыныстар әзірлеу, ұлдардың дағдыларына ерекше көңіл бөлу.

Қорытындылай келе, білім алушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыруда мәтінмен сауатты жұмыс жасауға жетелейтін әдіс-тәсілдерді орынды, тиімді қолдану ұсынылады. Ендеше заман талабына сай оқытудың түрлі стратегияларын қолдану арқылы жоғары нәтижелерге, мақсаттарға қол жеткізуге болады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Constitution of the Republic of Kazakhstan. Article 30. (1995). Retrieved from https://www.akorda.kz/ru/official_documents/constitution
2. The Law on Education of the Republic of Kazakhstan. Article 5. (2007). Retrieved from https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_
3. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2021). *Национальный доклад о состоянии и развитии системы образования Республики Казахстан* [National report on the state and development of educational system of the Republic of Kazakhstan]. Nur-Sultan: JSC Information and Analytical Center. Retrieved from https://iac.kz/?page_id=4238&lang=ru
4. The Law on Education of the Republic of Kazakhstan. Article 12. (2007). Retrieved from https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_
5. UNPFD. (2015). *Partnership framework for development, Kazakhstan, 2016-2020*. Nur-Sultan: Office of the UN Resident Coordinator in Kazakhstan.
6. The Law on Education of the Republic of Kazakhstan. Article 56. (2007). Retrieved from https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_
7. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2013). *The order of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan on approval of state compulsory educational standards for all levels of education. Chapter 2. Paragraph 1*. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/eng/docs/V1800017669>
8. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2013). *The order of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan on approval of state compulsory educational standards for all levels of education. Chapter 2. Paragraph 1*. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/eng/docs/V1800017669>
9. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2013). *The order of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan on approval of education standard curricula in general subjects, elective courses for general education organizations*. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1300008424#z1>
10. The Law on Education of the Republic of Kazakhstan. Chapter 7. Article 51. (2007). Retrieved from https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_
11. The Law of the Republic of Kazakhstan on the status of a teacher. Article 15. (2019). Retrieved from <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000293>
12. Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan. (2016). *Правила организации и проведения курсов повышения квалификации педагогов, а также посткурсового сопровождения деятельности педагога* [Regulations for organizing and conducting advanced training courses for teachers, and post-course support of the teacher's activities]. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013420>
13. JSC Information and Analytical Center. (2021). *Statistics of the education system of the Republic of Kazakhstan*. Retrieved from <https://iac.kz/wp-content/uploads/2022/03/ns-2022.02.22.pdf>

14. The System of Distance Learning of the Center for Pedagogical Excellence. AEO “Nazarbayev Intellectual Schools.” Retrieved from <https://sdo.cpm.kz/local/crw/course.php?id=538>
15. Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan. (2016). *The order of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan on approval of the regulations and conditions for the teacher certification in educational organizations implementing general educational programs of preschool, primary, basic secondary and general secondary, technical and vocational, postsecondary, additional education and special training programs*. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013317>
16. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2013). *The order of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan on approval of state compulsory educational standards for all levels of education. Chapter 4. Paragraph 1*. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/eng/docs/V1800017669>
17. Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan. (2021). *The order of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan on approval of the regulations for monitoring students’ educational achievements*. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022711>
18. Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan. (2021). *The order of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan on amendments to the order No. 124 “On approval of evaluation criteria of educational organizations.”* Retrieved from <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100023694>
19. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2021). *About 2.5 million copies of fictions were purchased in school libraries as part of the Reading school project*. Retrieved from <https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/press/news/details/274914?lang=ru>
20. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2021). *About 2.5 million copies of fictions were purchased in school libraries as part of the Reading school project*. Retrieved from <https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/press/news/details/274914?lang=ru>
21. Ogurtsov, I. (2020). Early holidays announced for schoolchildren of Kazakhstan from March 16 due to the threat of coronavirus. *Liter.kz*. Retrieved from <https://liter.kz/s-16-marta-dlya-shkolnikov-kazahstana-ob/>
22. Bokayev, B., Torebekova, Z., Abdykalikova, M., & Davletbayeva, Z. (2021). Exposing policy gaps: The experience of Kazakhstan in implementing distance learning during the COVID-19 pandemic. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 15(2). Retrieved from <https://doi.org/10.1108/TG-07-2020-0147>
23. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2021). *Национальный доклад о состоянии и развитии системы образования Республики Казахстан* [National report on the state and development of educational system of the Republic of Kazakhstan]. Nur-Sultan: JSC Information and Analytical Center.
24. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. (2020). United General Republican Parental Assembly “On teaching children in the new academic year” [Government webpage]. Retrieved from <https://www.gov.kz/memleket/entities/kdso/documents/details/67134>

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	3
1 Бастауыш сынып білім алушыларының оқу сауаттылығын қалыптастырудың ерекшеліктері	4
2 Бастауыш сынып білім алушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар	10
Қорытынды	117
Пайдаланылған әдебиеттер.....	119

**БАСТАУЫШ СЫНЫП БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ
САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК
ҰСЫНЫМДАР**

Басуға 20.11.2023. ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.

Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.

Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа таба